

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SPOR YÖNETİCİLİĞİ ANABİLİM DALI

SPOR TESİSLERİNDE ÇEVRESEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK
UYGULAMALARININ İNCELENMESİNE YÖNELİK BİR
DURUM ÇALIŞMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERVE ÇELİK

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Dilşad ÇOKNAZ

BOLU, TEMMUZ - 2024

KABUL VE ONAY SAYFASI

Merve ÇELİK tarafından hazırlanan “**SPOR TESİSLERİNDE ÇEVRESEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK UYGULAMALARININ İNCELENMESİNE YÖNELİK BİR DURUM ÇALIŞMASI**” adlı tez çalışması jürimiz tarafından Spor Yöneticiliği Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliği kabul edilmiştir. 26/07/2024

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman
Prof. Dr. Dilşad ÇOKNAZ
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye
Doç. Dr. Yeşer ESKİCİOĞLU
Düzce Üniversitesi

.....

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Devrim BULUT
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,

aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Teze ilişkin Turnitin adlı programında enstitü müdürlüğünce belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan benzerlik raporuna göre, tezin benzerlik oranı %30'u geçmemektedir.

Bu çalışma için Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulundan 01.03.2024 tarih ve 2024/86 sayısı ile etik izin alınmıştır

.....
MERVE ÇELİK

ÖZET

**SPOR TESİSLERİNDE ÇEVRESEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK
UYGULAMALARININ İNCELENMESİNE YÖNELİK BİR DURUM
ÇALIŞMASI
YÜKSEK LİSANS TEZİ
MERVE ÇELİK
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SPOR YÖNETİCİLİĞİ ANABİLİM DALI**

(TEZ DANIŞMANI: PROF.DR. DİLŞAD ÇOKNAZ)

BOLU, TEMMUZ - 2024

XII + 110

Günümüzde çevresel sorunlar gün geçtikçe artmakta ve çözüm arayışı dünya gündemini meşgul etmektedir. Bu nedenle çevresel sürdürülebilirlik (ÇS) çalışmaları akademik ilgiyi hak etmektedir. Bu araştırma spor tesislerinde ÇS uygulamalarının incelenmesi amacı ile yapılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi desenlerinden betimsel durum çalışması kullanılmıştır. Araştırmaya Türkiye’de uluslararası Leadership in Energy and Environmental Design (LEED) sertifikasına sahip beş spor tesisi dahil edilmiştir. Araştırma verileri yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile araştırmaya dahil edilen spor tesislerinin yönetici-çalışan (15 katılımcı) ve hizmet alan kullanıcılarından (5 katılımcı) elde edilmiştir. Yapılan tematik analiz sonucunda spor tesislerini çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarına yönlendiren nedenlerin kurumsal kararlar ve liderlik, çevre bilinci, pazarlama ve halkla ilişkiler, ekonomik ve ticari konular, uluslararası zorunluluklar ve önceki tecrübeler olduğu görülmektedir. Atık yönetimi ve enerji tasarrufu başta olmak üzere çeşitli çevresel sürdürülebilirlik uygulamaları yapılmaktadır. Uygulamalar sırasında kaynak yetersizliği, çalışan ilgisizliği, iletişim, sporcu kaynaklı zorluklar, alışkanlıkların değişmesi ile ilgili zorluklar, kullanıcı tepkileri gibi sorunlar yaşandığı tespit edilmiştir. Spor tesisleri gelecekte de çevre bilinci oluşturma, sürdürülebilirlik stratejileri geliştirme, çevre etkinlikleri düzenleme, kaynak ve atık yönetimi, insan kaynakları ve iş birliği faaliyetlerine devam etmeyi planlamaktadır.

ANAHTAR KELİMELER: Çevresel Sürdürülebilirlik, Spor Tesisleri, LEED Sertifikası

ABSTRACT

A CASE STUDY TO EXAMINE ENVIRONMENTAL SUSTAINABILITY PRACTICES IN SPORTS FACILITIES

MASTER THESIS

MERVE ÇELİK

BOLU ABANT İZZET BAYSAL UNIVERSITY

INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

DEPARTMENT OF SPORTS MANAGEMENT

(SUPERVISOR: PROF. DR. DİLŞAD ÇOKNAZ)

BOLU, JULY 2024

XII + 110

Today, environmental problems are increasing day by day and the search for solutions is occupying the world agenda. Therefore, environmental sustainability (ES) studies deserve academic attention. This research was conducted with the aim of examining ES practices in sports facilities. A descriptive case study, one of the qualitative research method designs, was used in the study. Five sports facilities in Türkiye with Leadership in Energy and Environmental Design (LEED) certification were included in the study. The research data were obtained by semi-structured interview technique from the managers-employees (15 participants) and users (5 participants) of the sports facilities that included in the research. As a result of the thematic analysis, it is seen that the reasons that lead sports organizations to environmental sustainability practices are corporate decisions and leadership, environmental awareness, marketing and public relations, economic and commercial issues, international obligations and previous experiences. A variety of environmental sustainability practices are undertaken, particularly waste management and energy conservation. Problems such as lack of resources, employee apathy, communication, athlete-related difficulties, difficulties related to changing habits and user reactions have been identified. Sports facilities plan to continue raising environmental awareness, developing sustainability strategies, organizing environmental events, resource and waste management, human resources and cooperation activities in the future.

KEYWORDS: Environmental Sustainability, Sports Facilities, LEED Certificate

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
ETİK BEYAN	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİL LİSTESİ	ix
TABLO LİSTESİ	x
KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ	xi
TEŞEKKÜR	xii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	9
1. SPORDA ÇEVRESEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	9
1.1 Sürdürülebilirlik: Kavram, Tanım ve Tarihsel Süreç	9
1.1.1 Birleşmiş Milletler Stockholm Bildirgesi	11
1.1.2 1980 Dünya Koruma Stratejisi	11
1.1.3 1987 Ortak Geleceğimiz (Brundtland Raporu)	11
1.2 Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri	12
1.3 Sürdürülebilirlik Boyutları	16
1.3.1 Çevresel Sürdürülebilirlik	17
1.3.2 Ekonomik Sürdürülebilirlik	18
1.3.3 Sosyal Sürdürülebilirlik	19
1.4 Sürdürülebilirlik Yaklaşımları	20
1.4.1 Geleneksel Yaklaşım	20
1.4.2 Modern Yaklaşım	21
1.5 Yapı ve Tesisler Açısından Sürdürülebilirlik	21
1.5.1 Sürdürülebilir Yapı Derecelendirme Sistemleri	22
1.5.2 BREEAM	24
1.5.3 LEED	24
1.6 Sporda Çevresel Sürdürülebilirlik ve Tarihsel Gelişimi	26
1.7 Sürdürülebilir Spor Tesisleri	28
1.8 İlgili Araştırmalar	29
1.8.1 Sporda Çevresel Sürdürülebilirlik ile İlgili Araştırmalar	29
1.8.2 Spor Tesislerinde Çevresel Sürdürülebilirlik ile İlgili Araştırmalar	32
İKİNCİ BÖLÜM	35
2. YÖNTEM	35
2.1 Araştırma Modeli ve Deseni	35
2.2 Spor Tesislerinin Seçimi ve Araştırma Katılımcılarının Belirlenmesi	36
2.3 Araştırmacının Rolü	39

2.4 Verilerin Toplanması ve Görüşme Sorularının Hazırlanması	39
2.5 Görüşmeler	40
2.6 Verilerin Analizi	41
2.7 Geçerlik ve Güvenirlik	42
2.7.1 İnandırıcılık (İç Geçerlik)	42
2.7.2 Aktarılabilirlik (Dış Geçerlik)	43
2.7.3 Tutarlık (İç Güvenirlik)	43
2.7.4 Teyit Edilebilirlik (Dış Güvenirlik)	44
2.8 Araştırma Etiği	44
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	45
3. BULGULAR	45
3.1 1.Alt Probleme İlişkin Bulgular: Spor Tesislerini Çevresel Sürdürülebilirlik Çalışmalarına Yönlendiren Nedenler	45
3.2 2.Alt Probleme İlişkin Bulgular: Spor Tesislerinde Çevresel Sürdürülebilirlik Çalışmaları ve Amaçları ile İlgili Bulgular	50
3.3 3.Alt Probleme İlişkin Bulgular: Çevresel Sürdürülebilirlik Uygulamaları Sürecinde Karşılaşılan Durumlar	60
3.4 4.Alt Probleme İlişkin Bulgular: Çevresel Sürdürülebilirlik Çalışmaları ile İlgili İhtiyaçlar	67
3.5 5.Alt Probleme İlişkin Bulgular: Spor Tesislerinin Çevresel Sürdürülebilirlik Çalışmalarına Devam Etme Motivasyonları	70
3.6 6.Alt Probleme İlişkin Bulgular: Spor Tesislerinin Çevresel Sürdürülebilirlik Konusunda Gelecek Planları	73
3.7 7.Alt Probleme İlişkin Bulgular: Spor Tesislerinden Hizmet Alan Kullanıcıların Spor Tesislerine Yönelik Değerlendirmeleri	75
3.7.1 Kullanıcı Katılımcıların Çevresel Sürdürülebilirlik Uygulamalarına Bakış Açıları	76
3.7.2 Kullanıcı Katılımcıların Tesislerdeki Çevresel Sürdürülebilirlik Uygulamaları ile İlgili Farkındalık	78
3.7.3 Kullanıcı Katılımcıların Tesislerdeki Çevresel Sürdürülebilirlik Uygulamalarından Haberdar Olma Şekilleri	80
3.7.4 Kullanıcı Katılımcıların Spor Tesislerinde Çevreci Bulmadıkları Uygulamalar	81
4. TARTIŞMA	82
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	93
4.1 Sonuç	93
4.2 Öneriler	95
KAYNAKLAR.....	97
EKLER.....	105

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1: Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri.....	14
Şekil 1.2: Sürdürülebilirlikte Üç Halka Modeli.....	20
Şekil 1.3: Sürdürülebilirlikte Nested Modeli.....	21
Şekil 1.4: BREEAM derecelendirme sistemi puanlamalar.....	24
Şekil 3.1: Yönetici/çalışan ifadelerine dayalı olarak çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarının başlangıç nedenlerine ilişkin bulgular.....	46
Şekil 3.2: Yönetici/Çalışan ifadelerine dayalı olarak tesislerdeki çevresel sürdürülebilirlik uygulamaları.....	51
Şekil 3.3: Yönetici/Çalışan ifadelerine dayalı olarak spor tesislerindeki mevcut çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarının amaçları.....	58
Şekil 3.4: Spor tesislerinin çevresel sürdürülebilirlik uygulamaları sürecinde karşılaştıkları olumlu durumlar	61
Şekil 3.5: Spor tesislerinin çevresel sürdürülebilirlik uygulamaları sürecinde karşılaşılan olumsuz durumlar	63
Şekil 3.6: Çevresel sürdürülebilirlik çalışmaları ile ilgili ihtiyaçlar.....	67
Şekil 3.7: Spor tesislerinin çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarına devam etme motivasyonları.....	70
Şekil 3.8: Spor tesislerinin çevresel sürdürülebilirlik çalışmaları konusunda gelecek planları.....	73
Şekil 3.9: Kullanıcıların çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarına yönelik bakış açıları ile ilgili temalar	76
Şekil 3.10: Kullanıcı katılımcıların tesislerin çevresel sürdürülebilirlik uygulamaları ile ilgili farkındalıkları	79
Şekil 3.11: Katılımcıların tesislerdeki çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarından haberdar olma şekillerine ait temalar	80

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 2.1: Spor tesisi, tesis yöneticisi ve çalışanları kapsamındaki katılımcı profilleri.....	37
Tablo 2.2: Spor tesislerinin kullanıcılarından oluşan katılımcıların profili	39
Tablo 2.3: Görüşme kayıtları ve süreleri.....	41

KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ

BAİBÜ : Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

BM: Birleşmiş Milletler

BMÇP: Birleşmiş Milletler Çevre Programı

BMÇKK: Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Komisyonu

BREEAM: Building Research Establishment Environmental Assessment Method

ÇS: Çevresel Sürdürülebilirlik

IUCN : International Union for Conservation of Nature

IOC: International Olympic Committee

LEED: Leadership in Energy and Environmental Design

SGHM: Spor Hizmetleri Genel Müdürlüğü

UN : United Nations

UNEP: United Nations Environment Programme

UOK: Uluslararası Olimpiyat Komitesi

USGBC: United States Green Building Council

WCED : World Commission on Environment and Development

TEŞEKKÜR

Bu tezin hazırlanma sürecinde bilgi, tecrübe ve destekleriyle bana yol gösteren değerli tez danışmanım sayın Prof. Dr. Dilşad ÇOKNAZ'a teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Değerli fikirleri ile tezime katkıda bulunan jüri üyeleri sayın Doç. Dr. Yeşer ESKİCİOĞLU ve sayın Dr. Öğr. Üyesi Devrim BULUT'a teşekkürlerimi sunarım.

Hayatımın her aşamasında yanımda olduğu gibi tez sürecinde de maddi manevi desteğini esirgemeyen, canım annem Emine UĞURLUÇİMEN'e, kardeşlerim Safa ÇELİK ve Muhammed ÇELİK'e teşekkür ediyorum.

Ve süreç boyunca sabrını, desteğini hep hissettiğim, maddi ve manevi herşekilde yanımda olan, sevgili eşim Guillermo VERA DE SALAS'a teşekkür ediyorum.

Merve ÇELİK

26.07.2024

GİRİŞ

Çevresel tahribat sonucu ortaya çıkan küresel ısınma ve iklim değişikliği dünyanın en önemli sorunları arasında yer almakta ve bireyler, bilim insanları ve çeşitli otoriteler bu konuda endişe duymaktadır. Tarihsel kaynaklara bakıldığında aslında antik dönemden beri çevresel sorunların insanlarda kaygı oluşturduğu, Yunan filozofların bile tarımsal faaliyetlerin yol açtığı toprak erozyonuna dikkat çektiği görülmektedir (Van Ierland, 1991). 1990'lar açısından bakıldığında Van Ierland (1991) Avrupa ve Orta Doğu'da yaşanan orman tahribatları ve sanayi devrimi ile birçok çevresel sorunun kendini göstermeye başladığını belirtirken, hızlı nüfus artışı, ekonomik faaliyetler ve enerji tüketiminin artması ile ozon tabakasının zarar gördüğüne, sera etkisinin arttığına, çölleşme ve orman kayıplarının yaşandığına dikkat çekmiştir. Günümüzde de çevre sorunlarının azalmadan devam ettiğini, çeşitli ulusal ve uluslararası kurumların çevre sorunları ile mücadele etmeye çalıştığını söyleyebiliriz. Bu bağlamda insan yaşamının devamlılığının temiz hava, su, toprak vb. çevresel faktörlere bağımlı olduğu düşünüldüğünde bu sorunların çözümü ve çevresel sistemlerin devamlılığını sağlamak hem bireysel hem kurumsal anlamda yaşadığımız gezegenin en önemli önceliklerinden biri haline gelmiştir.

Dünyadaki çevre sorunlarının kısa tarihçesine göz attığımızda çalışmaların 1970'li yıllarda başladığı, 1972 yılında ilk defa çevre ve insan konulu Stockholm konferansının düzenlendiği ve hemen ardından Birleşmiş Milletler (BM) çatısı altında Birleşmiş Milletler Çevre Programı (BMÇP)'nin başlatıldığı ve BM'nin çevre konusundaki küresel otorite olduğu görülmektedir. BMÇP'nin amacı çevre konusunda ülkelere bilgi, ilham vermek ve toplumların yaşam kalitesini gelecek nesillerin yaşam kalitesinden ödün vermeden iyileştirmelerine olanak sağlamak ve hükümetler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektörle birlikte insanlığın en büyük sorunlarından biri olan çevre sorunlarına odaklanmaktır (About the United Nations environment programme, t.y.).

Tarihsel süreçteki dönüm noktalarından bir diğeri de BM Genel Kurulu'nun 1983 yılında 2000 yılı ve sonrası için sürdürülebilir kalkınma stratejileri geliştirmek ve uygulamak amacıyla Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonunun kurulmasını

onaylamasıdır (Sustainable Development Knowledge Platform, t.y.). Bu komisyon 1987 yılında Brundtland Raporu olarak da bilinen ‘Ortak Geleceğimiz’ isimli raporu yayınlamıştır (Keeble,1987). Uluslararası alanda sürdürülebilirlik konusuna dikkat çekmesi sebebi ile önemli bir yere sahip olan raporda, sürdürülebilirlik “günümüz ihtiyaçlarının gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını giderme kapasitesinden ödün vermeden karşılanması” olarak tanımlanmış, ekonomik, sosyal ve çevresel olarak 3 boyutta incelenmiştir (World Commission on Environment and Development,1987).

Morelli (2011) çevresel sürdürülebilirliği ekosistemlerin kapasitesini zorlamadan, devamlılığına zarar vermeden, biyolojik çeşitliliği eksiltmeden toplum ihtiyaçlarının karşılandığı bir denge, dayanıklılık ve birbirine bağımlı olma durumu olarak tanımlamıştır. Mazurkiewicz (2004) sürdürülebilirliği kurum ve kuruluşların tesis ve üretim aşamasında atık ve emisyonları en aza indirmesi, kaynaklarının etkin kullanımı ve ülke kaynaklarının gelecek nesiller tarafından kullanılmasını engelleyecek aktivitelerden kaçınması olarak tanımlamıştır. Bu tanımlı spor alanı açısından yorumlamak gerekirse özellikle spor tesislerinin yönetiminde dikkate alınması gereken hususlara işaret ettiğini söylemek mümkündür. Örneğin spor tesislerinin yapımı aşamasında atık ve emisyonların en aza indirilmesi Mazurkiewicz (2004)’ in dikkat çektiği hususlardan biri olarak değerlendirilebilir.

Yine yürütülen faaliyetlerin yoğunluğu, spor hizmetlerinin sürekli devam eden üretim ve tüketimi düşünüldüğünde yoğun bir karbon ayak izi salınımından bahsetmek ve bu anlamda çevrenin olumsuz etkilendiğini söylemek mümkündür. Bu durumda spor örgütlerinin de tıpkı diğer üretim ve hizmet örgütleri gibi çevresel sürdürülebilirlik konusunda duyarlı, dikkatli olmaları beklenmektedir.

Spor örgütleri ve organizasyonları açısından bu beklentiyi karşılamak üzere atılan ilk adımın 1972 Münih Olimpiyatlarında hayata geçirildiği ve Uluslararası Olimpiyat Komitesi (UOK)’nin ulusal olimpiyat komitelerinden ülkelerinde bir olimpiyat parkı oluşturmalarını ve “el değmemiş çevrede sağlıklı müsabaka” sloganı çatısında birleşmelerini istediği görülmektedir (Girginov ve Parry, 2004, aktaran Güzel, Çoknaz ve Noordegraaf, 2009). Bu örnekten de anlaşılacağı üzere spor dünyasının çevresel sürdürülebilirlik konusundaki öncü örgütü UOK’ tur.

UOK 1992 yılında Rio de Janeiro’da gerçekleştirilen ve Agenda 21 ile sonuçlanan sürdürülebilir kalkınma eylemleri çağrısına kulak veren ilk örgütlerden biri olmuştur (IOC, 2012). Bu kapsamda UOK, milli olimpiyat komiteleri ve uluslararası federasyonların da iş birliği ile 1992 Barcelona Yaz Olimpiyatlarında dünyayı güvenli bir yer haline getirme taahhüdünde bulunarak “Earth Pledge- Dünya Yemini” ni imzalamış ve Olimpik Hareket bir bütün olarak çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarına dahil olmuştur. Takip eden süreçte UOK, BM çevre programı ile bir ortaklığa imza atarak, spor ve kültürün yanı sıra çevre konusunu da olimpizmin üçüncü temel ilkesi olarak kabul etmiştir (IOC, 2012). Bu anlaşmanın sonucu olarak önce BMÇP çatısı altında ‘Spor ve Çevre Komisyonu’ kurulmuş, ardından ‘Uluslararası Ortaklık ve Kalkınma Departmanı’ aracılığıyla UOK ile yakın çalışmalarda bulunulmuş, daha sonra 1995 yılında ise UOK kendi Spor ve Çevre komisyonunu kurmuştur (IOC, 2012).

UOK daha sonra uluslararası ve ulusal düzeydeki spor örgütlerine ve sporculara örnek teşkil edecek bir rehber yayınlamıştır. Bu rehber ile UOK taraflara çevre üzerindeki etkilerini analiz etme ve bu etkileri en aza indirebilme konularında destek olmak için pratik çözüm yolları sunmayı amaçlamıştır (IOC, 2006).

Devam eden yıllarda UOK olimpiyat oyunları organizasyonluğuna aday şehirlerden çevre ölçütüne azami dikkat göstermeleri için çeşitli zorunluluklar getirmiştir. Bu bağlamda çevresel konulara önem vererek planlama yapan ilk şehir Sidney olmuş ve 2000 Yaz Olimpiyat Oyunlarını düzenlemiştir. BM Çevre Programı anlaşması gerekliliklerini dikkate alarak planlama yapmaları sebebi ile 2008 Olimpiyat Oyunları da Pekin’e verilmiştir (IOC, 2012). Bu uygulamalardan anlaşılacağı üzere UOK başlangıçtaki çevresel duyarlılığını kararlı bir şekilde devam ettirerek çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarını Olimpiyat Oyunları için bir ölçüt haline getirmiştir. UOK’ un yakın zamandaki çalışmalarına bakıldığında sürdürülebilirlik stratejilerini 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri doğrultusunda güncellediği görülmektedir (IOC, 2021).

Görüldüğü üzere UOK’un önderliğinde spor alanında çevresel sürdürülebilirlik çalışmaları hız kazanmıştır. Bu ivme ile spor yönetiminde çevresel sürdürülebilirliğe yönelik ilginin de arttığı, sürdürülebilirliğin spor çalışmalarında yer almaya başladığı görülmektedir. Bu alandaki araştırmalara bakıldığında

araştırmacıların yeşil uygulamaları benimseme motivasyonları (Babiak ve Trendafilova, 2011; McCullough ve Cunningham, 2012; Trendafilova, Babiak ve Heinze, 2013), kurumsal sosyal sorumluluk kapsamında çevresel konular (Casper, Pfahl ve McSherry, 2012; Inoue ve Kent, 2012), çevresel sürdürülebilirlikte spor örgütlerinin yönetim stratejileri (Mallen ve Chard, 2011) ve çevre konusunda taraftar algıları ve çevre ile ilgili eylemlere katılımı (Casper, Pfahl, ve McCullough, 2017; Thornmann ve Wicker, 2021) gibi konularda çalışıldığı görülmektedir. Alan yazın incelendiğinde ayrıca spor etkinliklerinin sürdürülebilirliği (Mallen, Stevens, Adams ve McRoberts, 2010; Dolf ve Teehan, 2015), iklim değişikliğinin spor endüstrisine etkisi (Dingle ve Stewart, 2018; Orr ve Inoue, 2018) ve spor tesis yönetiminde çevresel sürdürülebilirlik (Kellison, 2015; Mallen, Adams, Stevens ve Thompson 2010) ile ilgili araştırmalara da rastlanmaktadır.

Sürdürülebilir tesis; ekolojik olarak ve kaynaklar bakımından verimli bir şekilde tasarlanmış, inşa edilmiş, yenilenmiş ve işletilen yapıdır (Dick, 2007, aktaran Topal, Çelik, Eser ve Gökçe, 2018). Bu yapılar doğal kaynakların korunması, su ve enerji tasarrufu ve iyileştirilmiş iç mekanlar gibi faydalarının yanı sıra uzun vadede maliyet tasarrufu sağlamaktadır (Ries ve Bilec, 2006). Tanımdan da anlaşılacağı üzere sürdürülebilir tesisler çevreye katkılarının yanı sıra spor örgütlerine ve bu tesisten faydalanan bireylere de katkı sağlamaktadır.

Spor dahil birçok alanda sürdürülebilir tesislere olan kurumsal ilginin artması ile sürdürülebilir yapı denetim sistemlerine ihtiyaç duyulmuştur. Günümüzde uluslararası geçerliliği olan birçok sertifika sistemi geliştirilmiştir. Bu sertifika sistemlerinin en bilinen örneklerinden biri olan Leadership in Energy and Environmental Design (LEED) Türkçe ismi ile Enerji ve Çevre Dostu Tasarımda Liderlik sertifikası 1998 yılında ABD merkezli United States Green Building Council (USGBC)-Yeşil Bina Konseyi tarafından geliştirilmiştir (USGBC, t.y). USBCG'nin koşullarına göre bir binanın LEED sertifikası alabilmesi karbon, enerji, su, atık, ulaşım, malzeme, sağlık ve iç mekân kalitesi gibi konularda puanlanarak değerlendirilmesine bağlı olup, bu sistemde Platinum (80+ puan), Gold (60-79 puan), Silver (50-59 puan), Certified (40-49 puan) olmak üzere 4 kategori bulunmaktadır.

Bu araştırma kapsamında yapılan alan yazın incelemesinde Türkiye’de spor bilimleri alanında “çevresel sürdürülebilirlik” ile ilgili sınırlı sayıda araştırmaya ulaşılabilmektedir. Güzel, Çoknaz ve Noordegraaf (2009) sürdürülebilir kalkınmanın spor ile ilişkisini “çevre” boyutu ile sınırlandırarak, özellikle olimpiyat organizasyonları doğrultusunda olumlu ve olumsuz yönleriyle değerlendirmişlerdir. Tesislerdeki çevresel sürdürülebilirlik çerçevesinde Çalışkan (2022) sürdürülebilir üniversite kampüsleri açısından bir inceleme yaparak UI GreenMetric derecelendirmesini kullanmıştır. Spor ve rekreasyon alanlarının tasarımında çevresel sürdürülebilirlik konusunu ele aldığı çalışmada Balcı ve Koçak (2014) bir kuramsal çalışma gerçekleştirerek değerlendirme yapmış ve bu çalışmada araştırmanın yapısı gereği herhangi bir derecelendirme ya da sertifikasyon sisteminden bahsetmemiştir. Son olarak Balcı, Erdeveciler, Gülşen ve Altunay (2019) tarafından yapılan ve spor tesisleri bakımından ele alınan araştırmada, Çalışkan (2022) gibi bir derecelendirme ya da sertifikasyon sınırlandırması kullanılmadığı, Ankara’daki küçük spor merkezlerinin sürdürülebilirliklerinin SWOT analizi ile ilişkilendirildiği görülmektedir.

Görüldüğü üzere Türkiye’de spor tesislerinde çevresel sürdürülebilirlik konusunda yapılan araştırmalar oldukça sınırlıdır. Alandaki boşluktan hareketle bu araştırmada ülkemizdeki spor tesislerindeki çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarının incelenmesi hedeflenmiştir. Spor Hizmetleri Genel Müdürlüğü (SHGM) verilerine göre 2014 yılında 154 tesisin inşasının tamamlanmış, 33 tesisin temelleri atılmış, 142 tesis ise ihale ve proje aşamasına geçmiştir (SHGM, t.y.). 2014 yılından bugüne tesis yatırımının artma ihtimali de göz önünde bulundurulduğunda ülkemizde oldukça fazla spor tesisi bulunduğunu söylemek mümkündür. Sayıca çok bu spor tesislerinde çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarını inceleyebilmek için bu uygulamaların halihazırda hangi tesiste yapıldığına dair kanıtı duyulan ihtiyaçtan yola çıkarak, bu ihtiyaca cevaben öncelikle Türkiye’de LEED gibi uluslararası geçerliliği olan bir sertifikaya sahip spor tesisleri ile sınırlandırma yapılmıştır. Spor tesisinin araştırmaya dahil edilme kararı LEED sertifikasyonu sahipliğine göre belirlenmiş ve araştırmanın hedefi doğrultusunda Türkiye’deki LEED sertifikasına sahip spor tesisleri kapsamında bir inceleme yapılmasına karar verilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Sporda çevresel sürdürülebilirlik konusunda uluslararası alan yazın ülkemize nazaran daha zengin olmakla birlikte henüz yeni bir alandır. Ülkemizde ise spor tesisleri bakımından çevresel sürdürülebilirlik ile ilgili araştırmaların oldukça kısıtlı olması, yapılan bu araştırmalarda Çalışkan (2022)'ın haricinde spor tesislerinin çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarına dahil olduğunu kanıtlayan bir sınırlandırmaya gitmedikleri görülmüştür. Buradan yola çıkılarak Türkiye'deki LEED sertifikalı spor tesislerinin ÇS uygulamalarını inceleyerek alana katkı sağlamak bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Bu amaçla araştırmada spor tesisleri derinlemesine inceleyerek mevcut durumları, bu uygulamalara neden, nasıl ve hangi motivasyonla başladıkları ve devam ettikleri, konu ile ilgili gelecek planları ve varsa süreçte karşılaştıkları sorunlar ve bu tesislerden hizmet alan kullanıcıların görüşleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın Önemi

Bu araştırma öncelikle tüm dünyanın ortak ve öncelikli gündemi olan çevre konusunu ele alması bakımından önemlidir. Bu bağlamda araştırmanın ilgili alan yazına katkı sağlaması ve çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarını hayata geçirmek isteyebilecek spor kurum ve kuruluşlarına örnek oluşturabilmesi beklenmektedir. Ayrıca çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarının kullanıcılar perspektifinden de değerlendirilmesi çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarının tesislerden faydalanan bireyler tarafından nasıl algılandığı, bir farkındalık oluşturup oluşmadığının ortaya konması bakımından önemlidir. Son olarak uluslararası alan yazına kıyasla Türkiye' de yapılan sporda çevresel sürdürülebilirlik konulu araştırmaların nicelik açısından görece azlığı dolayısıyla mevcut araştırma alandaki boşluğu doldurma potansiyeli bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

Problem Cümlesi

Türkiye'deki spor tesislerindeki çevresel sürdürülebilirlik çalışmaları ve bu çalışmaların yürütülmesinde izlenen ve yaşanan süreçler nelerdir?

Alt Problemler

1. Spor tesislerini çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarına yönlendiren nedenler nelerdir?
2. Spor tesislerinde ne tür çevresel sürdürülebilirlik uygulamaları yapılmaktadır?
3. Spor tesislerinin çevresel sürdürülebilirlik uygulamaları sürecinde karşılaştıkları durumlar nelerdir?
4. Spor tesislerinin çevresel sürdürülebilirlik çalışmaları ile ilgili ihtiyaçları nelerdir?
5. Spor tesislerinin çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarına devam etme motivasyonları nelerdir?
6. Spor tesislerinin çevresel sürdürülebilirlik konusunda gelecek planları nedir?
7. Spor tesislerinden hizmet alan kullanıcılar spor tesislerinin çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarını nasıl değerlendirmektedir?

Araştırmanın Sınırlılıkları

- Araştırma Türkiye’de LEED sertifikası olan spor tesisleri ile sınırlıdır.
- Araştırma Türkiye’de LEED sertifikasına sahip tesislerde çevresel sürdürülebilirlik faaliyetlerinden sorumlu ve ilgili çalışanlar ile bu tesislerden yararlanan kullanıcı bireyler ile sınırlıdır.
- Araştırmanın sonuçları araştırmaya katılan bireylerin görüşleri ile sınırlıdır.

Araştırmanın Varsayımları

- Araştırmaya katılan bireylerin görüşme sorularına doğru ve samimi bir şekilde cevap verdiği varsayılmaktadır.

Tanımlar

Çevresel sürdürülebilirlik: Çevresel sürdürülebilirlik ekosistemlerin kapasitesini zorlamadan, devamlılığına zarar vermeden, biyolojik çeşitliliği eksiltmeden toplum ihtiyaçlarının karşılandığı bir denge, dayanıklılık ve birbirine bağımlı olma durumudur (Morelli, 2011).

Spor tesisi: Sportif faaliyetlerinin yapılmasına imkân veren salon, stadyum, pist gibi yapılara spor tesisi denmektedir (Doğu, 1990)

LEED sertifikası: LEED (Leadership in Energy and Environmental Design-Enerji ve Çevre Dostu Tasarımda Liderlik) sertifikası 1998 yılında ABD merkezli United States Green Building Council (USGBC)-Yeşil Bina Konseyi tarafından geliştirilmiştir. Bir bina ya da tesisin karbon, enerji, su, atık, ulaşım, malzeme, sağlık ve iç mekân kalitesi gibi konularda puanlanarak değerlendirilmesi sonucu verilmektedir. LEED sisteminde Platinum (80+ puan), Gold (60-79 puan), Silver (50-59 puan), Certified (40-49 puan) olmak üzere 4 kategori bulunmaktadır (USGBC, t.y).

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SPORDA ÇEVRESEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

1.1 Sürdürülebilirlik: Kavram, Tanım ve Tarihsel Süreç

Sürdürülebilirlik kelimesinin ilk kez 1713 yılında ‘Sylvicultura Oeconomica’ kitabında Almanca “Nachhaltigkeit” olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. (Heinberg, 2010). Sürdürülebilirlik kelimesinin bu kadar eskiye dayanan başlangıcına rağmen uluslararası alanda öneminin anlaşılması ve üzerine düşülmesinin ancak 1970’li yıllarda söz konusu olduğu anlaşılmaktadır.

1972 yılında The Club of Rome organizasyonunun yayınladığı “Limits to Growth” ile dikkat çekilmeye çalışılan çevre sorunları (H. Meadows, L. Meadows, Randers, Behrens III, 1972) 1972 yılında Stockholm Çevre ve İnsan Konferansında ele alınması ile uluslararası boyut kazanmıştır. Araştırmanın ileriki bölümlerinde daha detaylı inceleyeceğimiz bu gelişmelerin ardından çevresel kaygıların kavramlaşması sürecinin son adımı diyebileceğimiz “Ortak Geleceğimiz” isimli rapor 1987 yılında Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Komisyonu (BMÇKK) tarafından yayınlamıştır. Bu raporda sürdürülebilir kalkınma gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama kabiliyetine zarar vermeden güncel ihtiyaçların karşılanabilmesi olarak tanımlanmış, çevresel, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirlik olmak üzere 3 boyutta incelenmiş ve kalkınma için her bir boyutun önemli olduğu vurgulanmıştır (World Commission on Environment And Development, 1987). BMÇKK’nun dünya çapında attığı bu adım sürdürülebilirliğin ne olduğu, ülke ve bölge bazında ne anlama geldiği gibi soruları da beraberinde getirmiştir (Goodland 1995). Bu sebeple konuya olan ilginin arttığı ve sürdürülebilirliğin farklı bakış açıları ile birçok tanımının yapıldığı görülmektedir.

Goodland (1995) doğal kaynakların korunmasına yönelik bir yaklaşımla sürdürülebilirliği ihtiyaçların giderilmesi için gerekli doğal kaynakların korunarak toplumsal refahın artırılması olarak tanımlamıştır. Avrupa Çevre Ajansı ise dengeli bir bakış açısı ile sürdürülebilirliği bugün ve yarının ihtiyaçlarını karşılamak için gezegenimizin sınırları dahilinde iyi bir şekilde yaşamamıza imkân verecek sistemler oluşturmak olarak tanımlamıştır (Sustainability, 2024).

Sürdürülebilir kalkınma gelecekteki çevreden, toplumsal yaşamdan ve bireylerin sağlığından ödün vermeden bugünün ihtiyaçlarını karşılayacak politika, proje ve yatırımları kapsayan genel bir terimdir (WHO, t.y.). Dünya Sağlık Örgütü'nün bu tanımının çevresel, sosyal ve ekonomik anlamda bütünleştirici bir yaklaşımı içermekte olduğu söylenebilmektedir.

Bruthland Komisyonunun sürdürülebilirlik tanımı birçok eleştirinin odağı haline gelmiştir. Özellikle tüm paydaşların ihtiyaçlarını karşılamak gibi muğlak bir ifade içerdiği, yenilenemeyen enerji kaynaklarını ve nüfus artışını göz ardı ettiği ve işletmelerin sözde gelecek nesillerin ihtiyaçlarına hizmet ederken çevresel kaygı gütmekten faaliyetlerine devam edebilmesine olanak sağladığı düşünülmüştür (McKenzie, 2004). Bu eleştirilere rağmen tanımın günümüzde hala yaygın olarak kabul gördüğü ve birçok araştırmada atıf yapıldığı görülmektedir.

Çevresel sorunlar uzun zamandır varlığını sürdürmesine rağmen insanoğlunun bu sorunları farketmesi ve çözümüne yönelik adım atması daha yakın bir geleceğin konusu olmuştur. Bu sorunlara dikkat çekmeye ve çözüm üretmeye yönelik birçok çalışmaya rastlanmaktadır. Malthus (1998) yazdığı “An Assey on the Principle of Population” kitabında nüfus artışı ve kaynakların sınırlı olduğu gerçeği arasındaki çatışmaya dikkat çekmiş ve sınırlı kaynakları koruyabilmek için nüfus kontrolünün gerekli olduğuna vurgu yapmıştır. Carson (1962) ise çevre hareketine önemli bir katkı sağlayan “Silent Spring” kitabı ile tarımda kullanılan yeni tekniklerin ve tarım ilaçlarının çevreye verdiği zarara dikkat çekmiştir. 1972 yılında Massachusetts Teknoloji Enstitüsü'ndeki uluslararası bir araştırma ekibi hızla artmakta olan küresel büyümenin sonuçlarını incelemek amacıyla bir bilgisayar modellemesinden faydalanmışlardır. Büyüme için gerekli olan ve aynı zamanda büyümeyi sınırlandırdığını düşündükleri 5 faktörü incelemişler ve bu araştırmanın teknik olmayan bir raporu olarak “The Limits to Growth” kitabını yayınlamışlardır (Club of Rome, t.y.).

Bu çalışmalar çevresel hareketin uluslararası boyutta tanınırlık kazanmasına yol açan, nüfus ve kaynakların ilişkisine dikkat çeken, eski tarihlere dayandığını söyleyebileceğimiz çalışmalardan sadece bazılarıdır. Çevreyi ve kısıtlı kaynakları korumaya yönelik antlaşmalara bakıldığında bugüne kadar yapılmış 270 üzerinde uluslararası antlaşma olduğu görülmektedir (UNEP, 2005). Bu antlaşmaların yanı sıra sürdürülebilir kalkınmanın tarihsel gelişimine katkıda bulunan, önem arz eden

birçok konferans, anlaşma ve girişimler bulunmaktadır. Bunlardan önemli olduğu düşünülen birkaçına bu araştırmada yer verilmiştir.

1.1.1 Birleşmiş Milletler Stockholm Bildirgesi

Haziran 1972’de Stockholm’de gerçekleşen BM Çevre konferansında çevre sorunları ele alınmış, ekonomik büyüme, çevre kirliliği, hava kirliliği, su kirliliği gibi konulara dikkat çeken 26 maddelik Stockholm deklarasyonu katılımcı 113 ülke tarafından kabul edilmiştir (United Nations, 1972). Konferansın en önemli çıktılarından biri olarak Birleşmiş Milletler Çevre Programının oluşturulmasıydı (UN, t.y) Stockholm konferansı sonrası her yıl 5 Haziran tarihi Dünya Çevre Günü olarak kutlanmaya başlanmıştır (TC. Dışişleri Bakanlığı, Avrupa Birliği Başkanlığı, 2018). Stockholm konferansı etkili bir liderlik ile endişelere kulak verildiğinde sürdürülebilir kalkınma ve çevresel sorunlara yönelik iş birliğinin mümkün olduğunu göstermesi açısından önem arz etmektedir (Chasek, 2020).

1.1.2 1980 Dünya Koruma Stratejisi

Dünya Koruma Stratejisi, BMÇP, World Wildlife Fund (WWF, Dünya Doğal Hayatı Koruma Fonu) ve International Union for the Conservation of Nature (IUCN, Uluslararası Doğal Kaynakları ve Doğayı Koruma Birliği) ortaklığıyla 1980 yılında yayınlanmıştır (IUCN, 1980).

Sürdürülebilir gelişmenin, yaşam kaynaklarının korunarak sağlanması amacını taşıyan Dünya Koruma Stratejisi hedefleri 3 maddede ele alınmıştır:

1. Yaşam kaynaklarının korunmasının insan hayatının devamlılığına ve sürdürülebilir kalkınmaya olan katkısı
2. Öncelikli olarak odaklanılması gereken problemleri ve bu problemlerin çözümüne yönelik araçları belirleme
3. Stratejinin amaçlarına ulaşması için etkili yolları belirleme (IUCN, 1980)

Dünya Koruma Stratejisi çevreye duyarlı bireylerin ve kuruluşların dikkatini kaynakların korunması konusuna çekmesi ve hükümet politikaları oluşturulmasına rehberlik etmesi açısından önemli bir yere sahiptir.

1.1.3 1987 Ortak Geleceğimiz (Brundtland Raporu)

1983 yılında Birleşmiş Milletler genel kurulu çevre ve küresel sorunlar konusunda 2000 yılı ve sonrası için bir rapor hazırlanması ve sürdürülebilir kalkınma stratejileri sunması amacı ile özel bir komisyon kurulmasını onaylamıştır (World Commission on Environment And Development,1987). Çevre ve kalkınma

sorunlarını dikkatli bir şekilde incelemek ve bu sorunlara gerçekçi çözümler sunmak, halihazırda var olan uluslararası ortaklıkların güçlendirilmesi, bireylerin ve organizasyon üyelerinin konunun önemini kavramasını sağlamak gibi amaçlarla yola çıkan komisyon 1987 yılında “Ortak Geleceğimiz -Our Common Future” isimli raporu yayınlamıştır (Keeble 1987).

Bu raporda sürdürülebilirlik çevresel, ekonomik ve sosyal olmak üzere 3 boyutta incelenmiş ve kalkınma için her birinin önemli olduğu vurgusu yapılmıştır (World Commission on Environment And Development,1987). Bu vurgu ile sürdürülebilirlik boyutlarının temellerinin “Ortak Geleceğimiz” raporunda atıldığını söylemek mümkündür. Raporla ilgili övgülerin yanısıra eleştiriler de söz konusudur. Komisyonun dünyamızı tahrip eden ülke ve kuruluşları açıklamaması sebebi ile korkaklık ettiği öne sürülmüş ve sürdürülebilir bir dünya için yapılması gerekenleri yeteri kadar detaylı bir şekilde ortaya koymadığı düşünülmüştür (Keeble, 1988). Tüm bu eleştirilere rağmen bu rapor sürdürülebilirliğin küresel bir odak noktası haline gelmesine olan katkısı sebebi ile büyük bir öneme sahiptir.

1.2 Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri

Stockholm konferansının 20. Yıl dönümünde gerçekleştirilen 1992 Rio de Janeiro-BM Çevre ve Kalkınma konferansı 179 ülkeden siyasi liderler, diplomatlar, bilim insanları, medya ve sivil toplum kuruluşlarının katılımı ile gerçekleştirilmiştir (United Nations, 1992). Rio Dünya Zirvesi olarak da anılan, temel amacı 21. Yüzyılda uluslararası iş birliği ve kalkınma politikalarını yönlendirecek geniş çaplı bir gündem ve yeni bir plan oluşturmak olan konferansın bu amaca yönelik en önemli çıktılarından biri eğitim, doğal kaynakları korumanın ve sürdürülebilir bir ekonomide yer almanın yollarına yönelik geniş çaplı tavsiyeler içeren Agenda 21 (Gündem 21)’dir (United Nations, 1992). Bunun dışında Rio Deklerasyonu, İklim Değişikliği Sözleşmesi, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi, Ormanların Korunması ve Geliştirilmesine Yönelik Prensipler kabul edilmiştir (United Nations, 1992). Bu anlaşmaların uygulanmasının takibini yapması amacıyla da BM Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu kurulmuştur (Sustainable Development Knowledge Platform, t.y.).

Dünya Zirvesi’nden 5 yıl sonra 1997’ de “Earth Summit+5” adı ile de bilinen BM 19. Özel Oturumu gerçekleştirilmiş ve ülkelerin, uluslararası örgütlerin ve sivil toplumun Gündem 21 hedeflerine ulaşmadaki ilerlemesini değerlendirilmiştir (United Nations, 1997).

2000 yılında Newyork'ta gerçekleştirilen Binyıl Zirvesi ise devlet başkanları ve hükümetler tarafından tüm zamanların en çok katılım sağlanan zirvesi olan bu toplantıda 189 üye devlet tarafından 8 maddelik kalkınma hedeflerini içeren “Binyıl Yıl Hedefleri” kabul edilmiştir (United Nations, 2000). Bu kalkınma hedefleri şunlardır;

- Aşırı yoksulluk ve açlığı ortadan kaldırmak
- Evrensel temel eğitimi sağlamak
- Cinsiyet eşitliğinin teşvik edilmesi ve kadının güçlendirilmesi
- Çocuk ölümlerinin azaltılması
- Anne sağlığının iyileştirilmesi
- HIV/AIDS/Sıtma ve diğer hastalıklarla mücadele etmek
- Çevresel sürdürülebilirliği sağlamak
- Kalkınma için küresel bir ortaklık geliştirmek (United Nations, 2000).

2002 yılında Johannesburg'da yapılan Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nin sonucunda çevreye saygılı kalkınmayı sağlamak için yapılacak uygulama ve önlemleri içeren Johannesburg Deklerasyonu ve Uygulama Planı kabul edilmiştir (United Nations, 2002).

2005 yılındaki Dünya Zirvesi ise BM'in Newyork'taki genel merkezinde gerçekleşen ve 70'ten fazla devlet ve hükümet başkanının bir araya geldiği bu zirvede, dünya liderleri önemli küresel sorunlarla başetmek için birtakım önlemler almayı kabul etmiş ve Binyıl Hedeflerinin 2015 yılına kadar gerçekleştirilmesi konusunda güçlü taahhütlerde bulunarak, yılda ekstra 50 milyar dolarlık kaynak sağlama sözü vermişlerdir (United Nations, 2005).

2008 yılına gelindiğinde New York'ta 2015 yılına kadar gerçekleştirilmesi planlanan Binyıl Kalkınma Hedeflerine ulaşmadaki son durumun değerlendirilmesi amacı ile yüksek düzeyli bir toplantı düzenlenmiş ve bu toplantıda konu ile ilgili kayda değer bir ilerleme görüldüğü ancak paydaşların hedeflere ulaşmak için eylemlerini hızlandırmaları gerektiği sonucuna varılmıştır (United Nations, 2008).

2010 yılında yine New York'ta yapılan Binyıl Kalkınma Zirvesinde yoksulluk, açlık ve hastalıklarla mücadele gibi konulara da değinilmiş ve “Sözünü tutmak: Binyıl hedeflerine ulaşmak için birlikte” konulu Küresel Eylem Planı kabul edilmiştir (United Nations, 2010).

1992 yılında gerçekleştirilen Rio Zirvesinden tam 20 yıl sonra yine Rio’ da “Future We Want” temalı 2012 BM Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı (Rio +20 olarak da bilinmektedir) düzenlenmiş ve bu konferansta 2015 yılında süresi dolacak olan Binyıl Kalkınma Hedeflerinden hareketle Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin geliştirilmesi süreci başlamış, yeşil ekonomi ve sürdürülebilir kalkınma finansmanına yönelik bir stratejiyi ortaya konmuştur (United Nations, 2012).

2013 yılında BM başkanının düzenlediği Binyıl Kalkınma hedeflerine ulaşma konulu etkinlikte üye devletler hedeflere bağlılıklarını tekrarlamış, 2015’ te yeni bir zirve düzenlenmesi kararlaştırılmış ve üye devletler bu zirvede belirlenecek yeni hedefleri kabul edeceklerini belirtmişlerdir (United Nations, 2013).

2015 yılı New York’ta 3 gün süren ve 150’den fazla dünya liderinin katıldığı bir BM zirvesine tanık olmuştur. Bu zirvede aşırı yoksulluğu sona erdirmek, eşitsizlik ve adaletsizlikle mücadele ve iklim değişikliğiyle mücadele konularında bir eylem çağrısı yapılmış ve 17 maddelik sürdürülebilir kalkınma hedefleri duyurulmuştur (United Nations, 2015).

(Kaynak: kureselamaclar.org)

Şekil 1.1: Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri

Bu 17 hedefin kısa açıklaması şunlardır (TC. Cumhurbaşkanlığı, Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019).

1. **Hedef-Yoksulluğa Son:** Yoksulluğun tüm biçimlerini her yerde sona erdirmek
2. **Hedef-Açlığa Son:** Açlığı bitirmek, gıda güvenliğine ve iyi beslenmeye ulaşmak ve sürdürülebilir tarımı desteklemek
3. **Hedef- Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam:** Sağlıklı ve kaliteli yaşamı her yaşta güvence altına almak
4. **Hedef-Nitelikli Eğitim:** Kapsayıcı ve hakkaniyete dayanan nitelikli eğitimi sağlamak ve herkes için yaşam boyu öğrenim fırsatlarını teşvik etmek
5. **Hedef-Toplumsal Cinsiyet Eşitliği:** Cinsiyet eşitliğini sağlamak ve tüm kadınlar ile kız çocuklarını güçlendirmek
6. **Hedef- Temiz Su ve Sanitasyon:** Herkes için erişilebilir su ve atıksu hizmetlerini ve sürdürülebilir su yönetimini güvence altına almak
7. **Hedef- Erişilebilir ve Temiz Enerji:** Herkes için karşılanabilir, güvenilir, sürdürülebilir ve modern enerjiye erişimi sağlamak
8. **Hedef-İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme:** İstikrarlı, kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik büyümeyi, tam ve üretken istihdamı ve herkes için insana yakışır işleri desteklemek
9. **Hedef-Sanayi, Yenilikçilik ve Alt Yapı:** Dayanıklı altyapılar tesis etmek, kapsayıcı ve sürdürülebilir sanayileşmeyi desteklemek ve yenilikçiliği güçlendirmek
10. **Hedef-Eşitsizlikleri Azaltılması:** Ülkelerin içinde ve arasındaki eşitsizlikleri azaltmak
11. **Hedef- Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar:** Şehirleri ve insan yerleşimlerini kapsayıcı, güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir kılmak
12. **Hedef- Sorumlu Üretim ve Tüketim:** Sürdürülebilir üretim ve tüketim kalıplarını sağlamak
13. **Hedef- İklim Eylemi:** İklim değişikliği ve etkileri ile mücadele için acilen eyleme geçmek
14. **Hedef- Sudaki Yaşam:** Sürdürülebilir kalkınma için okyanusları, denizleri ve deniz kaynaklarını korumak ve sürdürülebilir kullanmak
15. **Hedef- Karasal Yaşam:** Karasal ekosistemleri korumak, iyileştirmek ve sürdürülebilir kullanımını desteklemek; sürdürülebilir orman yönetimini sağlamak, çölleşme ile mücadele etmek, arazi bozunumunu durdurmak ve tersine çevirmek; biyolojik çeşitlilik kaybını engellemek

16. Hedef- Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar: Sürdürülebilir kalkınma için barışçıl ve kapsayıcı toplumlar tesis etmek, herkes için adalete erişimi sağlamak ve her düzeyde etkili, hesap verebilir ve kapsayıcı kurumlar oluşturmak

17. Hedef- Amaçlar İçin Ortaklıklar: Uygulama araçlarını güçlendirmek ve sürdürülebilir kalkınma için küresel ortaklığı canlandırmak

Bu maddelerin kabulünden 2 ay sonra 196 tarafın katılımı ile 12 Aralık 2015'te BM İklim Değişikliği Konferansı'nda Paris Anlaşması imzalanmıştır. Yasal bağlayıcılığı olan bu anlaşmanın hedefi endüstriyelleşme öncesi döneme kıyasla küresel ortalama sıcaklık artışını 2 derecenin altında mümkünse 1,5 derece ile sınırlandırmaktır. İlk kez iklim değişikliği ile mücadele etmek ve etkilerine uyum sağlamak için ülkeleri bir araya getirmesi sebebi ile çok önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir (United Nations Climate Change, t.y.).

2022 Mart ayında Nairobi'de Stockholm+50 etkinliği düzenlenmiştir. 1972 Stockholm konferansının 50. Yılında gerçekleştirilen bu etkinlikte iklim, doğa ve kirlilik gibi önemli sorunlarla mücadelede birlikteliğin önemi vurgulanmış, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ne ulaşmada BM'nin kararlılığını hızlandırmayı amaçlamıştır. Bu çerçevede 2030 hedefleri, Paris İklim Anlaşması ve Küresel Biyolojik Çeşitlilik gibi önemli anlaşmaların uygulanmasını hızlandırmak ve COVID-19 sonrası yeşil iyileşme planlarını teşvik etmek hedeflenmiştir (Stockholm+50, 2022).

1.3 Sürdürülebilirlik Boyutları

Sürdürülebilirliği tanımlama çabalarının çoğunun sürdürülebilirliği birbirine bağlı ve bağımlı boyutlar halinde incelemeye odaklandığı, bazılarının ekolojik ve sosyo-ekonomik olarak iki boyutta, bazılarının ekolojik, sosyal ve ekonomik olarak üç boyutta hatta bazen beş boyutta inceledikleri görülmektedir (Gibson, 2001). Ancak Brundtland Raporunda kavramsal tanımın yanı sıra sürdürülebilirliğin üç boyutuna eşit derecede önem verildiği görülmektedir. (World Commission on Environment And Development,1987). Brundtland Raporunun bu girişiminden sonra sürdürülebilirliğin genel olarak çevresel, ekonomik ve sosyal boyutlardan oluşan halinin kabul edildiği söylenebilir. Bu boyutlar aşağıda detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

1.3.1 Çevresel Sürdürülebilirlik

İnsan yaşamının devamlılığını sağlamak için çevreye ve doğal kaynaklara ihtiyacımız olduğu gerçeği yadsınamaz. Bu devamlılığın sağlanması için besin kaynağı olarak diğer canlı türlerine, barınmaya, solunabilir havaya, atık yönetimine ve diğer çevresel yaşam destek sistemlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Goodland (1995) başka yaşam ortamları oluşturmaya zaman veya imkânımız olmadığını, sahip olduğumuz tek çevrenin kalan haliyle korunması ve halihazırda verdiğimiz zararları düzeltecek yatırımlara yönelmemiz gerektiğini belirtmiştir. Tam da bu noktada çevresel sürdürülebilirlik kavramı devreye girmektedir. Çevresel sürdürülebilirlik ile ilgili kavramlara bakıldığında ilk göze çarpanın ekolojik sürdürülebilirlik olduğu, Calliot ve Mumford (1997)'in bu kavramı ortaya sürdükleri ve ekosistemlerin sağlığını tehlikeye atmadan insan ihtiyaçlarını karşılamak şeklinde tanımladıkları görülmektedir. Sutton (2004) çevresel sürdürülebilirliği fiziksel çevrede değerli görülen nitelikleri koruma yeteneği olarak tanımlarken görece daha yakın zamanda yapılmış ve daha kapsayıcı olduğunu söyleyebileceğimiz bir başka tanım Morelli (2011) tarafından yapılmış ve tanım, ekosistemlerin kapasitesini zorlamadan, devamlılığına zarar vermeden, biyolojik çeşitliliği eksiltmeden toplum ihtiyaçlarının karşılandığı bir denge, dayanıklılık ve birbirine bağımlı olma durumu olarak ifade edilmiştir.

Çevresel sürdürülebilirlik kavramına yapılan önemli katkılardan biri Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü-Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) tarafından yapılmış ve 21. Yüzyılın İlk On Yılı için Çevre Stratejisi'nde çevresel sürdürülebilirliği yenilenme, ikame edilebilirlik, uyum sağlama ve geri dönüşsüzlükten kaçınma olmak üzere 4 kriterde incelemiştir (OECD, 2001). OECD (2001)'nin bu kriterleri kısaca şöyle açıklanmıştır;

- a) Yenilenme: Yenilenebilir kaynaklar verimli kullanılmalı ve doğal yenilenme oranlarını aşacak şekilde kullanılmalarına izin verilmemelidir.
- b) Yerine koyma: Yenilenemeyen kaynaklar verimli kullanılmalı ve kullanımları, yenilenebilir kaynaklar veya diğer sermaye türleri ile ikame edilebilecek seviyelerle sınırlandırılmalıdır.
- c) Uyum sağlama: Çevreye tehlikeli maddelerin salınımı, çevrenin bu maddeleri kaldırma kapasitesini aşmamalıdır. Kaldırma kapasitesi

sıfır olduğunda tehlikeli maddelerin salınımı da çevrede birikmesini önlemek için sıfır olmalıdır.

- d) Geri dönüşsüzlüğü önleme: İnsan faaliyetlerinin ekosistemler üzerindeki geri dönüşü olmayan olumsuz etkilerinden kaçınılmalıdır. Ekosistemlerin devamlılığını sağlayan doğal süreçler insan aktivitelerinin olumsuz etkilerinden korunmalıdır. Ekosistemlerin farklı direnç ve taşıma kapasiteleri dikkate alınarak tehdit altındaki, nesli tükenmekte olan kritik türlerin korunması sağlanmalıdır.

Tüm bunların ışığında sürdürülebilirliğin en önemli boyutunun çevre olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu öneme dikkat çeken Morelli (2011) sürdürülebilir toplum ve ekonomi için sürdürülebilir çevrenin şart olduğunu, ancak sürdürülebilir çevrenin var olmak için toplum ve ekonomiye bağımlı olmadığını savunmaktadır. Yine Morelli (2011)' ye göre çevresel sürdürülebilirliği tehdit eden unsurları ortadan kaldırmaya odaklanmak yapılacak en mantıklı hareket olacaktır.

1.3.2 Ekonomik Sürdürülebilirlik

Van Ierland, (1991) geleneksel makro ekonomi politikalarının ekonomik büyüme, kabul edilebilir yaşam standartları, tam istihdam, adaletli gelir dağılımı, sabit fiyat seviyeleri (istikrarlı döviz kuru ve ödemeler dengesinin sağlanması) gibi kavramlara odaklanırken doğal kaynakların kullanımına veya çevre kalitesine önem vermediğini ifade etmiştir. Yine Van Ierland (1991)' e göre bu durum yoksulluğun azaltılması, istihdamın arttırılması gibi zamanın ihtiyaçları dikkate alındığında bir yere kadar anlaşılabilmekte ve günümüzde hala Doğu Avrupa gibi gelişmekte olan ülkelerin önceliklerini bu kavramlar oluşturmaktadır.

Çevresel tahribatın ve kaygıların gittikçe artması sonucu ortaya çıkan ekolojik iktisat kavramı, 1980'li yıllarda yaygınlık kazanmaya başlamış, ekonomik faaliyetlerin ekosistemlere olan bağımlılığına odaklanarak disiplinler ötesi ve disiplinler arası bir çalışma alanı haline gelmiş, ekonomik faaliyetlerin çevre ile olan ilişkisine dikkat çekilmiştir (Ulucak, 2018). Bu bağlamda çevre ve doğa odaklanması gereken öncelikli konulardır. Bu anlayışla Foy (1990) ekonomik açıdan sürdürülebilirliği mevcut ekonomik faaliyetlerin gelecek nesillerin omzuna yük olmadan gerçekleştirilmesi olarak tanımlamıştır. Fontana ve Sawyer (2016) ise ekonomik faaliyetlerin ekosistemin sınırlılıkları içinde gerçekleştirilmesi

gerektiğini ve kalkınmanın sürdürülebilir bir denge sonucu gerçekleşeceğini savunmuşlardır.

1.3.3 Sosyal Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilir kalkınma konularında çevresel ve ekonomik boyut uzun yıllar en çok önem verilen boyutlar olmuştur. Sosyal sürdürülebilirliğin ancak 1990'lı yılların sonuna doğru sürdürülebilir kalkınma gündeminde yer almaya başladığı görülmektedir (Colantonio, 2009).

McKenzie (2004) sosyal sürdürülebilirliği toplumların yaşam kalitesini arttırmaya yönelik bir koşul ve bu koşulu gerçekleştirme süreci olarak tanımlamaktadır. Bu koşula ulaşmayı sağlayacak sürecin unsurları şunlardır:

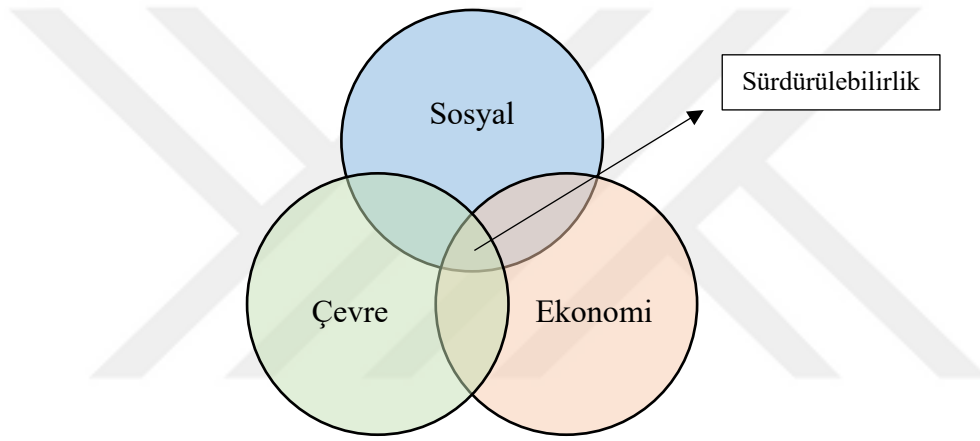
- Sağlık, eğitim, ulaşım, konut ve rekreasyon gibi temel hizmetlere erişim hakkı
- Bugünün nesillerinin etkinlikleri yüzünden gelecek nesillerin dezavantajlı duruma gelmeyeceği şekilde kuşaklar arası eşitlik
- Farklı kültürlerin pozitif yönlerine değer verilmesi ve korunması ile kültürel bütünleşmenin desteklendiği ve teşvik edildiği bir ilişkiler sistemi
- Vatandaşların sadece seçim süreçlerine değil yerel düzeydeki politik faaliyetlere de geniş çaplı katılımı
- Toplumsal sürdürülebilirlik bilincinin nesillerarası aktarımını sağlayan bir sistem
- Bu aktarım sistemini koruma konusunda toplumsal sorumluluk bilinci
- Toplumun ihtiyaçlarını ve güçlü yönlerini belirlemeye yarayan mekanizmalar
- Toplum ihtiyaçlarının toplumsal aktivitelerle giderilmesini sağlayacak mekanizmalar
- Toplumsal aktivitelerle giderilemeyen ihtiyaçların karşılanmasına yönelik politik savunma mekanizmaları

1.4 Sürdürülebilirlik Yaklaşımları

İlgili literatür incelendiğinde genel olarak iki sürdürülebilirlik yaklaşımı karşımıza çıkmaktadır. Bu yaklaşımlar geleneksel ve modern yaklaşımlardır. Devam eden bölümlerde bu yaklaşımlar hakkında detaylı bilgi sunulmuştur.

1.4.1 Geleneksel Yaklaşım

Three Circles Model- Üç Halka Modeli olarak da bilinen ve ilk kez 1987 yılında Barbier tarafından ortaya atılan bu model (Purvis, Mao ve Robinson, 2019) sürdürülebilir ekonomik gelişme biyolojik, ekonomik ve sosyal sistem hedeflerinin mümkün olan en üst düzeye çıkarılması (Barbier,1987) ile ilgilidir.

(Purvis vd., 2019'dan uyarlanmıştır)

Şekil 1.2: Sürdürülebilirlikte Üç Halka Modeli

Her bir boyutun eşit derecede önemli olduğu bu modelde sürdürülebilirlik bu 3 bileşenin kesiştiği merkezde yer alır. Bu modele göre sürdürülebilir gelişme bu 3 bileşenin dengeli bir şekilde bir araya gelmesine bağlıdır. Barbier'e (1987) göre sürdürülebilir gelişme bileşenlerinin hepsinin aynı anda maksimize edilmesi mümkün değildir ve sürdürülebilirlik açısından önemli olduğu düşünülen bileşene ağırlık verilmesi gerekmektedir.

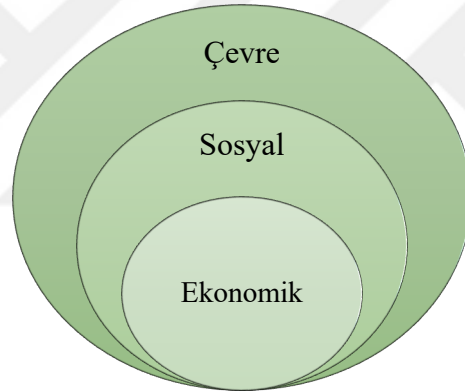
Giddings, Hopwood ve O'Brien (2002) ise bu modelin zayıf ve eksiklikleri olduğunu, ekonomi, çevre ve toplumun birbirinden ayrı değerlendirilmesinin bir bileşene diğerinden daha fazla önem verilmesi ile sonuçlanabileceğini ve bu

ayrımın bileşenler arasındaki hayati bağlantıyı görmekten uzaklaştırdığını belirtmiştir.

1.4.2 Modern Yaklaşım

Bu model Russian Doll Model ve Nested Model (iç içe geçmiş model) olarak da bilinmektedir. 1998 yılında Roger Levett tarafından oluşturulan bu modelde çevresel sürdürülebilirlik en önemli bileşen olarak ele alınmıştır (Novitasari, 2015).

Modern yaklaşımda en dışta yer alan çevre boyutu olmadan temel yaşam destek sistemlerinin var olamayacağı, bu sebeple toplum ve ekonominin de var olamayacağı savunulmakta, ekonomiyi doğanın bir parçası ya da sonucu olarak değil, insanlar tarafından oluşturulmuş sosyal bir sistem olarak kabul etmek gerektiği ifade edilmekte ve ekonominin sosyal bir yapı olarak sürekliliğinin topluma, toplumun var oluşunun da çevreye bağlı olduğu savunulmaktadır (Levett, 1998).

Kaynak: (Purvis vd., 2019'dan uyarlanmıştır)

Şekil 1.3:Sürdürülebilirlikte Nested Modeli

1.5 Yapı ve Tesisler Açısından Sürdürülebilirlik

Günümüzde iş, eğitim, güvenlik, topluluk gibi imkanlar sunması sebebiyle dünya nüfusunun neredeyse %50'den fazlası kentlerde yaşarken, kentleşmenin hızlı artışına bağlı olarak çevresel sorunlar ve enerji problemlerine yönelik kaygılar da artmaktadır (Keirstead, Jennings ve Sivakumar, 2012). Kentleşmenin doğal bir sonucu olarak bina ve tesislerin sayısında artış meydana gelmesi ile de enerji tüketimindeki paylarının göz ardı edilemez bir seviyeye ulaştığı söylenebilir.

Binalar küresel kaynakların %40'ı, temiz su rezervlerinin %12'si, ahşap ürünlerin %55'i, atık üretiminin %45-65'i, işlenmemiş kaynakların %40'ı ve zararlı sera gazı emiyonlarının %48'inden sorumlu olup, hava ve su kirliliğine, doğal kaynakların tükenmesine ve küresel ısınmaya neden olmaktadır (Castro-Lacouture, Sefair, Florez ve Medaglia, 2009). Binaların kullanımı sırasında çevreye verdiği bu zararlardan yola çıkarak operasyon, bakım ve yıkım aşamalarında da doğal olarak çevreye zarar vermeye devam ettikleri bilinmektedir.

Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda yapı ve tesislerin sürdürülebilirliğine olan ihtiyaç artmış ve sürdürülebilir yapılar anlamına gelen yeşil bina kavramı da literatürdeki yerini almıştır.

Yüksek performanslı yeşil binalar, yer seçimi, tasarım, inşaat, işletme, bakım, tadilat, yıkım, atık ve atık suların bertarafını kapsayan, yaşam döngüsü boyunca sürdürülebilir, enerji verimli, doğayla uyumlu, düşük emisyonlu ve çevreye olan olumsuz etkileri asgari düzeye indirilmiş bina (Binalar ile Yerleşmeler İçin Yeşil Sertifika Yönetmeliği, 2022) olarak tanımlanmaktadır. Tanımdan da anlaşıldığı üzere yeşil binalarda iç mekân sağlığını artırılması, doğal çevreye olan etkilerin azaltılması, ekolojik prensiplerin kullanılması ve binaların buna göre tasarlanması ve işletilmesi konuları öne çıkmaktadır. Kibert (2004) yeşil bina denince; yüksek enerji ve su tasarrufu, uygun arazi kullanımı, çevre dostu malzeme kullanımı, bina tasarım ve operasyonlarının etkisinin en aza indirilmesi gibi faktörlerin akla geldiğini söylemektedir. Bunun yanı sıra Zuo ve Zhao (2004) sağlık, emniyet, konfor ve çevresel farkındalık konularını teşvik etmesi gibi faydaları nedeniyle “yeşil tasarım” kavramının modern yapı tasarımında temel konulardan biri olduğunu belirtmektedir. Yine Kibert (2004) yeşil binaların küresel ve bölgesel çevresel sorunlarının çözümüne yönelik etik bir yaklaşıma sahip olmaları gerektiğinin altını çizmekte, ekonomik açıdan en başta yapılan yatırımların görece kısa sürede işletmeye geri dönmesi için, bununla birlikte sağlıklı iç mekanların kullanıcı sağlığına etki etmesi sebebi ile “yeşil yapı tasarımına” dikkat çekmektedir.

1.5.1 Sürdürülebilir Yapı Derecelendirme Sistemleri

Çevresel problemler konusundaki artan farkındalığın küreselleşen şirketlerin de dikkatinden kaçmadığı görülmektedir. Uluslararası faaliyet alanına sahip bu şirketler zaman içinde çevre dostu olma yolundaki bağlılıklarını şeffaf ve

bağımsız bir şekilde doğrulanmış ölçüm sistemleri ile gösterme ihtiyacı hissetmişlerdir (Saunders, 2008).

Bu ihtiyaca cevap olarak birçok ülkede belirli standartlar belirlenerek çeşitli sertifika sistemleri geliştirilmiştir (Karamoozian ve Zhang, 2023). Bu sertifika sistemlerinin ilki 1990 yılında İngiltere merkezli Building Research Establishment Environmental Assessment Method (BREEAM) sertifikasıdır. Daha sonra 1998 yılında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) LEED sertifika sistemi geliştirmiş, Japonya devleti 2001 yılında Comprehensive Assessment System for Built Environment Efficiency (CASBEE)'yi, Avustralya Yeşil Bina Konseyi Greenstar'ı, Almanya 2008 yılında GBTool değerlendirme sistemini oluşturmuştur. Ülkemizde Türk Standartları Enstitüsü'nün Güvenli Yeşil Bina Sertifikasını geliştirdiği, Çevre Dostu Yeşil Binalar Derneği'nin (ÇEDBİK) Konut sertifikası (B.E.S.T.), Mimar Sinan Üniversitesi Yapı Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin SEEB-TR ve Çevre Şehircilik ve İklim Bakanlığı'nın Yerleşmeler İçin Yeşil Sertifika Yönetmeliği gibi yönlendirici araçların var olduğu görülmektedir (Kömürlü, 2018, s.49, akt. Savaş ve Kömürlü, 2022).

Dünya çapında bu sertifikalandırma sistemleri arasında en popüler olanın LEED sertifika sistemi olduğu bilinmektedir. (Doan vd., 2017). LEED sertifikasının popüler olmasının en önemli nedenlerinden biri yapıların çevreci özelliklerinin güvenilir bir şekilde onaylanmasını sağlayabilmesidir. LEED akreditasyonu yapıların tasarımlarından, inşasına, işletme faaliyetlerinden, bakımlarına kadar çevre dostu olduğunu garanti etmekte ve sadece çevreye değil bu yapılarda yaşayan ve çalışan insanların sağlık ve yaşamlarına da pozitif etkileri bulunmaktadır (Karamoozian ve Zhang, 2023). Ülkemizde Çevre, Şehircilik ve İklim Bakanlığı'nın 2022 yılında yayınladığı Yerleşmeler İçin Yeşil Sertifika Yönetmeliği'nde belirlenen ölçütleri sağlamaları durumunda binalar Yeşil Sertifika'ya sahip olabilecek ve Ulusal Yeşil Sertifika Sistemi (YeS-TR) ile yerel düzeyde envanter sağlanması mümkün olabilecektir. Bu sistem oldukça yeni bir sistemdir. Uluslararası sertifika sistemlerine bıldığında ise sıklıkla LEED ve BREEAM gibi sertifikalandırma ya da derecelendirme sistemlerinin kullanıldığı görülmektedir (Erdede, Erdede ve Bektaş, 2014). Bahsi geçen bu derecelendirme sistemlerine göre Türkiye'de toplamda 1595 adet LEED sertifikasına (LEED Project Directory, t.y.) ve 55 adet BREAAM sertifikasına sahip yapı olduğu

görülmektedir (Explore BREEAM, t.y.). Bu bilgiden anlaşılacağı üzere Türkiye’de en çok kullanılan uluslararası sertifika sistemi LEED’dir.

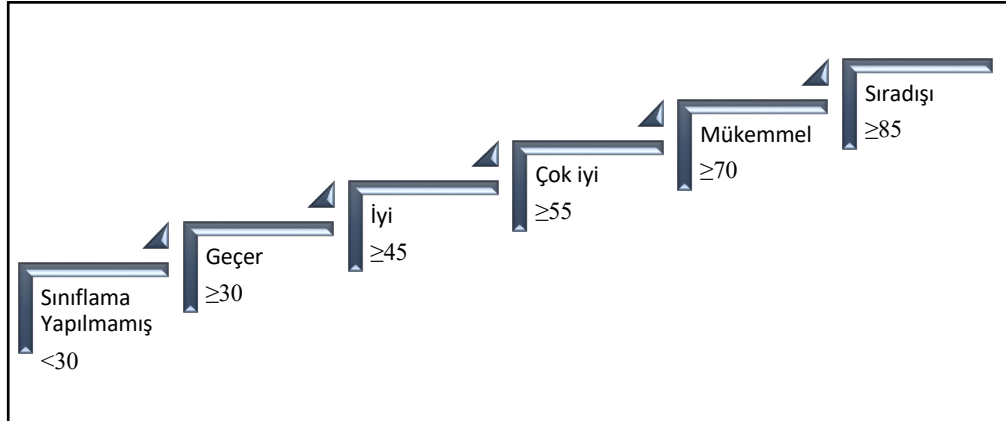
1.5.2 BREEAM

Sertifika sistemlerinin ilki olması nedeniyle araştırmada bahsetmeden geçemeyeceğimiz BREEAM 1990 yılında İngiltere’de geliştirilmiş, tasarımdan inşaata, kullanım ve yenileme gibi her aşamada tesis performansını arttırmaya yönelik uygulamaları ölçen bir sertifika sistemidir (Rezaallah, Bolognesi ve Khoraskani, 2012; Bregroup, t.y)

BREEAM sertifikasyon sistemi 12 başlık altında değerlendirme yapmaktadır. Bunlar;

- Yönetim	- Arazi kullanımı ve
- Su	Ekoloji
- Enerji	- Kirlilik
- Ulaşım	- Malzeme
- Sağlık ve Refah	- Atık
- Kaynaklar	- Yenilik
- Dayanıklılık	

Aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere “Geçer, İyi, Çok İyi, Mükemmel, Olağanüstü” olarak derecelendirilmektedir.

Kaynak: (Bregroup.com’dan uyarlanmıştır)

Şekil 1.4: BREEAM derecelendirme sistemi puanlamalar

1.5.3 LEED

Sürdürülebilir bina sertifika sistemlerinin dünya çapında en çok kullanılanı olan LEED sertifika sistemi 1998 ABD merkezli Yeşil Binalar Konseyi tarafından

geliştirilmiştir. Sadece enerji, su ve sağlık gibi tek bir öğeye odaklanmayan bütünsel yaklaşıma sahip bu sistem; iklim değişikliğine ve çevresel sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmada kritik bir role sahip olup, LEED sertifikalı yapılar dayanıklılığı arttırmaya ve daha eşit toplumların oluşturulmasına destek olmaktadır. En iyi yapıyı oluşturabilmek için gerekli olan tüm kritik öğelere odaklanmak gibi bütüncül bir yaklaşıma sahip olan LEED sertifikasının oluşturmayı hedeflediği daha iyi yapıların hedefleri şunlardır:

- İklim değişikliğine olan etkileri en aza indirmek,
- Su kaynaklarını onarmak ve korumak,
- Sürdürülebilir ve yenilenebilir malzemeleri teşvik etmek,
- İnsan sağlığını iyileştirmek,
- Biyolojik çeşitliliği ve ekosistem hizmetlerini korumak ve iyileştirmek,
- Toplumun yaşam kalitesini arttırmak

Bir binanın LEED sertifikası alabilmesi karbon, enerji, su, atık, ulaşım, malzeme, sağlık ve iç mekân kalitesi gibi konularda puanlanarak değerlendirilmesine bağlıdır. LEED sisteminde Platinum (80+ puan), Gold (60-79 puan), Silver (50-59 puan), Certified (40-49 puan) olmak üzere 4 kategori ve 7 değerlendirme kriteri bulunmaktadır. (LEED rating system, t.y.). Değerlendirme kriterleri şunlardır:

- Konum ve Ulaşım
- Sürdürülebilir Arazi
- Su Kullanımında Verimlilik
- Enerji ve Atmosfer
- Malzeme ve Kaynaklar
- İç Mekân Yaşam Kalitesi (LEED Ana Kategorileri, t.y.).

LEED sistemi yapı ortamlarını Paris İklim Anlaşması'nın 2030 ve 2050 hedeflerine uyumlu hale getirme çabası açısından önemlidir. Bunların birlikte LEED, BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinden 3., 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12., 13., 15. ve 17. maddelerinin gerçekleştirilmesine katkı sağlamayı amaçlamaktadır (Synergies between LEED and SDGs, t.y.).

LEED sertifikasının uygulanabilirliğini kolaylaştırarak etki alanını genişletmeyi planlayan ve daha çok varolan binalara odaklanan en yeni versiyonu

V5' tir ve bu versiyon için birkaç ilke belirlenmiştir. Bu ilkeler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- İklim krizinin aciliyetini yansıtmak için bina endüstrisini hızla karbonsuzlaştırmak (Karbondan arındırma)
- Uyumlu ve dayanıklı inşa edilmiş çevreleri tanımak ve teşvik etmek (Dayanıklılık)
- İnsan sağlığına ve refaha yatırım yapmak
- Çeşitliliğin, eşitliğin ve kapsayıcılığın geliştiği ortamlar yaratmak (Adil sonuçlar)
- Yenileyici gelişim uygulamaları ile canlı ekosistemleri desteklemek (Ekosistemler) Doğru (2023).

1.6 Sporda Çevresel Sürdürülebilirlik ve Tarihsel Gelişimi

Günümüzde insanlığın çevre, iklim ve kaynak sorunlarına karşı etkili çözümler üretme konusunda baskı altında olduğu söylenebilir. Spor sektörünün de bu bağlamda farklı ya da bu sorunlardan etkilenmeyen bir yapıda olduğu söylenemez. Örneğin aşırı sıcak havalar gündüz saatlerinde yapılacak yarışmalarda sporcuların performansını olumsuz yönde etkileyebileceği için, organizasyon sorumluları yarışmaları akşam saatlerine programladıklarında ısılandırma ihtiyacı enerji kaynaklarının tasarrufu açısından bir tartışmaya neden olabilir. Özellikle kış sporlarının küresel iklim değişikliği sebebiyle tehdit altında olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. UOK mevsim normallerinin dışında seyreden hava ve sıcaklıklar nedeni ile önümüzdeki 20 yıl içerisinde kış olimpiyatlarının yapılıp yapılamayacağı konusunda endişe duyduklarını belirtmektedir (IOC, 2022). Her alanda olduğu gibi çevresel sürdürülebilirlik konusu spor dünyasının da önemli gündemlerinden birini oluşturmaktadır. Bu bağlamda çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarının spordaki ilk izlerine 1972 Münih Olimpiyatlarında rastlanmaktadır. UOK'un bu ilk girişimi Münih Olimpiyatlarına katılan Ulusal Olimpiyat Komitelerinden kendi ülkelerinde bir olimpiyat parkı oluşturmalarını ve "El Değmemiş Sağlıklı Müsabaka" sloganı çatısında birleşmelerini istemek (Girginov ve Parry, 2004, akt: Güzel vd, 2009) olmuştur. Şemsiye bir organizasyon yapısı olarak Olimpik Hareket çatısı altındaki tüm spor yapılanmaları adına sporda çevresel sürdürülebilirliğin ilk adımı UOK tarafından atılmıştır.

BM Çevre ve Kalkınma Konferansındaki (United Nations, 1992) sürdürülebilir kalkınma eylemleri çağrısına kulak veren ilk örgütlerden birinin UOK olduğu görülmektedir. Bu kapsamda UOK, 1992 Barcelona Yaz Olimpiyatlarında, Milli Olimpiyat Komiteleri ve Uluslararası Federasyonlarından çevreyi koruma taahhüdünde bulunmalarını isteyerek “Earth Pledge- Dünya Yemini” ni imzalatmıştır ve bu gelişmenin ardından da 1994 Lillehammer Kış Olimpiyatları sonrasında UOK ve BM ortaklığında “United Nations Environment Programme-Avrupa Birliği Çevre Programı” hayata geçirilmiştir (Neeb, 1998; akt: Güzel vd., 2009).

Sporda sürdürülebilirlik hareketindeki dönüm noktalarından biri de doğal çevrenin dikkate alınmasıyla bilinen 1994 yılında Lillehammer/Norveç Kış Olimpiyatlarıdır (Chappelet, 2008). Bu organizasyonda olimpiyat alanlarının dikkatli bir şekilde tasarlanıp yönetilmesi ile çevreye olan negatif etkiler en aza indirilmiş, organizasyon komitesi oyunların çevreye duyarlı olmasını sağlamak adına 20’den fazla sürdürülebilirlik projesi başlatmıştır (Cantelon ve Letters, 2000). Bu bağlamda 1994 Olimpiyatları uzun vadeli bir miras oluşturarak “Yeşil Olimpiyatlar” adını tarihe yazdırmıştır.

Tüm bu sürdürülebilirlik çalışmalarına cevaben UOK, uluslararası çapta yapılan etkinliklerin çevreye verdiği zararlar konusunda bir farkındalık ve hassasiyet göstergesi olması için bir sonraki yılda yani 1995’te, spor ve kültürün yanı sıra çevre konusunu da olimpizmin üçüncü temel ilkesi olarak kabul etmiştir (Cantelon ve Letters, 2000). Bunun sonucunda olimpiyat oyunlarına ev sahipliği yapacak topluluklardan çevreyi korumalarını bekleyerek küresel bir çevre politikası oluşturmuştur. UOK sürdürülebilir kalkınma politikaları geliştirmek üzere Birleşmiş Milletler ile yakın ilişkiler içerisinde. Lillehammer Kış Olimpiyat Oyunları’nda sürdürülebilirliği teşvik etme kararlılığı, tesislerin olimpiyat sonrası “spor tesisi” olarak kullanımının yanı sıra okul ve kongre merkezi amacıyla kullanılmasının da yolunu açmıştır (Cantelon ve Letters, 2000).

UOK’un çalışmaları sonraki yıllarda artarak devam etmiş, sporun ve spor faaliyetlerinin çevre üzerindeki etkilerini en aza indirmek ve değişen çevresel şartlara uyum sağlamasına teşvik etmek için yoğun çaba sarfetmiştir. UOK önderliğindeki bu değişim futbol dünyasına da yansımıştır. Yakın zamanda yapılan çalışmalardan biri UEFA’ya ait olup, kurum 2024 Mart ayında “Carbon Footprint Calculator” (Karbon Ayakizi Hesaplayıcı) isimli uygulaması ile sürdürülebilirlik

yolundaki kararlılığını ilan etmiştir. Bu uygulama Avrupa futbolu ile yakından ilgilenen herkesin mal ve hizmet satın alımı, lojistik ve tesisler ile ilgili karbon emisyonlarını hesaplamasına, değerlendirmesine ve bunlara göre hareket etmesine olanak sağlamaktadır (“UEFA Carbon Footprint Calculator”, 2024)

1.7 Sürdürülebilir Spor Tesisleri

Ries ve Bilec (2006) yeşil tesislerin, doğal kaynakların korunması, enerji tasarrufu ve suyun korunması ve iyileştirilmiş iç mekân kalitesi gibi faydalarından bahsetmiş ve yeşil tasarımların binanın ömrü boyunca önemli maliyet tasarrufu sağlayacağını, kullanıcılarının verimliliğini arttıracaklarını ifade etmiştir. Yeşil binaların bahsedilen bu faydalarının spor tesislerinin de dikkatinden kaçmadığı ve yeşil olma yolunda çeşitli adımlar atıldığı görülmektedir.

Bir spor tesisinin sürdürülebilirlik ile ilgili rüşünü ispat etmesinde daha önceki bölümlerde bahsi geçen ulusal/uluslararası sertifikalardan birine sahip olması oldukça önemlidir. Bu araştırmada sağladığı olanaklar ve kullanım yaygınlığı gibi sebepler ile bu sertifikalandırma sistemlerinden LEED seçilmiştir. Bu çerçevede dünya çapında LEED sertifikasına sahip birkaç spor tesisi örneğine bakılacak olursa bunlardan ilkinin American Airlines Arena olduğu görülmektedir. American Airlines Arena 2009 yılında var olan tesisleri LEED sertifikası elde eden ilk NBA tesisi olmuştur (Ventura, 2015). Enerji tasarrufu ve yenilenebilir enerji projeleri sayesinde elektrik kullanımını %29 azaltmasının yanı sıra sahip olduğu 2 milyon galonluk yağmur suyu toplama tankları ile çevre bölgelerde su baskınlarını dahi önleyebilme özelliğine sahip Mercedes-Benz stadyumu dünya çapında LEED Platinyum sertifikalı ilk stadyumdur (Mercedes-Benz Stadium, t.y). Bilbao’da bulunan San Mames Stadyumu ise Avrupa’nın LEED sertifikası alan ilk spor tesisi olma özelliğini taşımaktadır. (San Mames, t.y)

LEED sertifikalı spor tesislerinin bu ilksel örnekleri incelendiğinde çoğunlukla stadyumların bu kategoride olduğu görülmektedir. Sharma (2023) futbol endüstrisinin yılda 30 milyon tondan fazla karbondioksit ürettiğinin tahmin edildiğini ve bu oranın Danimarka’nın toplam emisyonuna neredeyse denk olduğunu söylemektedir. Futbolun çevreye olan bu etkisi ve LEED sertifikalı stadyumlar göz önünde bulundurulduğunda futbol sektörünün konuya uzak kalmadığı görülebilmektedir. Bu yolda FIFA’nın dünya şampiyonalarının karbon ayak izini azaltılması, stadyumların çevre üzerindeki negatif etkilerinin azaltılması

gibi amaçlarla bir rehber yayınladığı görülmektedir (Bonnefin, 2018). Ayrıca FIFA çevresel sürdürülebilirliği teşvik etmek için yeşil bina sertifikalı stadyumları zorunlu tutmaktadır (Al-Hamrani vd., 2021).

1.8 İlgili Araştırmalar

Bu bölüm iki başlık altında ele alınarak, ilk bölümde genel olarak sporda çevresel sürdürülebilirlik kapsamında yapılmış araştırmalara, sonrasında ise yalnızca spor tesisleri açısından çevresel sürdürülebilirlik alanına odaklı araştırmalara yer verilmiştir.

1.8.1 Sporda Çevresel Sürdürülebilirlik ile İlgili Araştırmalar

Bu bölümde genel olarak sporda çevresel sürdürülebilirlik kapsamında yapılmış ve araştırmacı tarafından ulaşılabilmış bazı araştırmalara yer verilmiştir. Araştırmalara kronolojik sıra ile bakıldığında Türkiye’de ilk olarak Güzel vd. (2009)’nin araştırmasına rastlanmaktadır. Bu araştırma sürdürülebilir kalkınmanın spor ile ilişkisini “çevre” boyutu ile sınırlandırarak, olimpiyat organizasyonları doğrultusunda, olumlu ve olumsuz yönleriyle bir değerlendirmeye yer vermektedir.

Bir sonraki araştırma Babiak ve Trendafilova (2011)’ya aittir. Bu araştırmada işletmelerin yeşil yönetim uygulamalarını benimseme motivasyonlarının kurumsal sosyal sorumluluk bağlamında incelendiği ve spor örgütlerinin kurumsal çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarına yönelmelerinde öncelikle kurumsal baskı ve beklentilere uyum sağlayarak meşrutiyet aramak ve bu faaliyetlerin sunduğu stratejik fırsatlardan yararlanmak olduğu görülmektedir. İlgili araştırmaya göre spor örgütleri çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarına ekonomik tasarruf sağlama, tüketici, taraftar, kurumsal ortaklar ve hükümetler ile güçlü ilişkiler oluşturma gibi stratejik sebepler ile dahil olmaktadır. Babiak ve Trendafilova (2011) yaptıkları bu araştırmada, çevresel kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarının kurumların itibarını arttırması, müşterilerin talep ve beklentilerinin karşılanması, olumsuz medya raporlarının hafifletilmesi gibi faydaları olduğu, araştırmaya katılan yöneticilerin dış kurumsal baskılar nedeniyle çevre konularına yöneldikleri ve stratejik ortaklıkların çevresel kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarına yönelmede güçlü bir motivasyon kaynağı olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Spor örgütlerinde yönetim stratejileri konulu araştırmalara örnek olarak Mallen ve Chard (2011) spor ve çevresel sürdürülebilirlik kavramı üzerinde durmuş ve çevresel sürdürülebilirliğin geleceği üzerine kavramsal bir çerçeve oluşturmayı amaçlamıştır. Bu araştırma ile akademisyenler, uygulayıcılar, spor yöneticiliği bölümü öğrenci ve mezunları arasında sporu etkileyen ve spordan etkilenen çevresel etki konusunda enerjik bir tartışma başlatmayı hedeflemişlerdir.

Bir diğeri McCullough ve Cunningham (2012)'in kuramsal nitelikteki araştırmasıdır. Bu çalışmada spor örgütlerinin çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarına neden ve nasıl yöneldikleri incelenerek, spor örgütlerinin çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarına yönelmelerinde iç ve dış paydaşlardan gelen siyasi baskılar, fonksiyonel baskılar, gruplar arası farklılaşmalar ve yasal zorunluluklar gibi unsurlar ile üst yönetimin çevre dostu programlara yönelik tutum ve değerlerinin etkili olduğu belirtilmiştir. McCullough ve Cunningham (2012), çevre dostu uygulamaları benimsemenin kurumlara tasarruf sağladığını, sürece erken adapte olan kurumların rekabet avantajı elde ederek çevreye duyarlı tüketicilere ulaştığını, maddi tasarruf sonucu diğer kurumlara örnek olunabildiğini, yeni sponsorluk imkanları elde edilebildiğini ve taraftar etkileşiminin artırılabilirdiğini ifade etmektedir.

Inoue ve Kent (2012) tarafından yapılan çalışmada ise profesyonel spor organizasyonlarının kurumsal sosyal pazarlama girişimlerinin tüketicilerin gönüllü davranışları üzerindeki etkisine odaklanılmıştır. Bu amaç doğrultusunda iki profesyonel spor takımı tarafından yürütülen çevresel girişimlere yönelik tüketici tepkileri incelenmiş ve organizasyonel ve program özelliklerinin, takımların çevre korumayı destekleme konusundaki kurumsal güvenilirliği (yani çevresel güvenilirlik) ile ilişkili olduğu görülmüştür. Inoue ve Kent (2012)'in çalışmasına göre takımların ev sahibi olduğu maçlar esnasında çevresel güvenilirlik tüketicinin çevre yanlısı davranışıyla pozitif bir ilişkiye sahiptir.

Koçak (2013) Ankara'daki devlet üniversitelerinde spor ile ilgili öğrenim gören öğrencilerin sporda sürdürülebilirliğe ilişkin tutumlarını belirleme amacıyla "Sporda Sürdürülebilirlik Ölçeği" ni geliştirmiştir. Araştırma sonucunda spor alanında öğrenim gören öğrencilerin sporda sürdürülebilirliğe ilişkin olumlu görüş sergiledikleri tespit edilmiştir.

Çevresel kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarının yaygın olarak benimsenmesinde etkili olan kurumsal etkenlere odaklandıkları çalışmada

Trendafilova, Babiak ve Heinze (2013) Kuzey Amerika'daki profesyonel spor takımları ve liglerinde çevresel sürdürülebilirliği etkileyen kurumsal güçleri araştırmıştır. Nitel yönteme başvuru bu araştırmada medyanın, profesyonel spor takımlarının çevresel sürdürülebilirlik çabalarına katılım türünü ve kapsamını yönlendirmede ve tanımlamada rol oynadığı görülmüş, uygulamaların websiteleri aracılığıyla duyurulması yolu ile sosyal sorumlu imaj elde etme imkânı sağlandığı, uluslararası baskıların, paydaşların ve toplumun konuya ilgisi ve beklentisinin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Trendafilova, vd., 2013).

Yapılan araştırmalarda ele alınan konulardan birinin de spor etkinliklerinin sürdürülebilirliği olduğu dikkat çekmektedir. Bu kapsamda Dolf ve Teehan (2015) spor etkinliklerinin çevresel etkilerinin ölçümüne yönelik ihtiyaçtan yola çıkarak, katılımcı ve takımların seyahat tercihlerini ve oluşturduğu karbon ayak izlerini ölçmeye yönelik bir araştırma yapmıştır. Bu araştırmadan elde edilen sonuçlara göre araştırmacılar, ulaşım kaynaklı karbon ayak izini azaltmak için uzun mesafe havayolu seyahatlerini azaltılması, tam tersi şekilde araç doluluk oranlarının artırılması ve düşük emisyonlu seyahat çeşitlerine yönelmek gerektiğini vurgulamışlardır.

McCullough, Pfahl ve Nguyen (2016) spor sektöründe uygulamada olan çevresel sürdürülebilirlik faaliyetlerini anlamak için Yeniliklerin Kabulü Teorisi ve Yeniliklerin Yayılması Teorisi bağlamında kavramsal bir çerçeve oluşturmayı amaçlamışlardır. Bu bağlamda çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarının hayata geçirilmesi aşamalarını üç kısımda incelemişlerdir. Birinci kısımda harekete geçme ihtiyacı ve temel uygulamalar, ikinci kısımda farkındalık ve bilgi artışı ve üçüncü kısımda önceki gelişmeler üzerinde şekillenen stratejik aktiviteler yer almaktadır.

Taraftar algısı ve katılımı konulu araştırmalara örnek olarak Casper, Pfahl ve McCullough (2017)'un üniversite sporları bağlamında çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarının taraftar katılımını ne ölçüde etkilediğini belirlemek amacıyla yaptıkları araştırmayı göstermek mümkündür. Araştırma sonucunda taraftarların spor departmanlarının çevresel konularda aktif olmasını beklediği, çevreci aktivitelerin taraftarların etkinliklerdeki ve evlerindeki davranışlarına da olumlu etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

İklim değişikliğinin spor sektörü üzerindeki etkilerine odaklanan araştırmalara bakıldığında ise Dingle ve Stewart (2018)'in araştırması ile karşılaşılmaktadır. Bu araştırma iklim değişikliğinin Avustralya'daki spor

stadyumları ve bu stadyumları yöneten kuruluşlar üzerindeki olumsuz etkilerini anlamayı ve bu sorunlara yönelik alınan kurumsal yanıtları incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmada kurumsal belirsizlik, su ve enerji kaynakları ile ilgili yönetim karmaşıklığı ve maliyet riskleri ve atık çıktıları gibi bazı iklim değişikliği sorunları ortaya konmuştur. Araştırmacılar elde ettikleri sonuçlara göre iklim değişikliğinin etkilerinin ve tepkilerinin spor dışı ve eğlence sektörleriyle sınırlı olduğu yönündeki varsayımı çürüttüğünü ifade etmektedir.

Son olarak Orr ve Inoue (2019) iklim değişikliği sonucu spor örgütlerinin karşılaşması muhtemel sorunlara yönelik kavramsal bir çerçeve oluşturmaya odaklanmış ve bu sayede spor uygulayıcılarının iklim değişikliğinin muhtemel riskleri konusuna dikkatini çekmeyi amaçlamışlardır. Bu amaç doğrultusunda Spor Organizasyonlarının İklim Duyarlılığı çerçevesini geliştirerek, iklim hassasiyetini temsil eden dört durumu Sorunlu Durum, Yedekli Durum, Duyarlı Durum ve Güçlendirilmiş Durum olarak tanımlamışlardır. Orr ve Inoue (2019) bu araştırmada tüm spor organizasyonlarının iklim değişikliğinden eşit derecede etkilenmeyeceğini ancak hepsinin kendi organizasyonlarına yönelik riskleri tanımlamaya hazırlıklı olması gerektiğinin altını çizmektedir.

1.8.2 Spor Tesislerinde Çevresel Sürdürülebilirlik ile İlgili Araştırmalar

Bu bölümde yer verilen ulusal ve uluslararası araştırmalar yalnızca spor tesisleri kapsamında yapılmış çevresel sürdürülebilirlik araştırmaları ile ilgili olup, kronolojik sırayla sunulmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede ilk araştırma Mallen, Adams, Stevens ve Thompson (2010)'ın çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarını spor tesis yönetimi bağlamında incelediği araştırmadır. Bu araştırmada spor tesisi yöneticilerinin çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarına yöneldiğini ve bu konunun öncelikli hale geldiğini ancak spor tesis yönetimlerinin finansal yatırım bakımından eksik kaldığı sonucuna ulaşmışlardır.

Mallen ve Chard (2011) spor tesislerinin çevresel sürdürülebilirlik açısından nasıl dönüştürülebileceği konusunda teşvik edici bir vizyon ortaya koymaya çalışarak, çevresel sürdürülebilirliğin Kanada'daki spor tesislerinde birtakım hedefler oluşturmak, spor tesislerinin bu hedeflere entegre edilmesi, yönetim ve liderlik, çevresel sürdürülebilirlikte ilerlemenin izlenmesi ve raporlanması, tesis sürdürülebilirliğinde uyarlanabilir yönetim, paydaş katılımı ve yasal çerçeveler gibi kavramlar çerçevesinde bir tartışma yürütmüşlerdir.

Casper, Pfahl ve McSherry (2012) ise Amerikan üniversite sporları departmanı çalışanlarının, kurumlarının sürdürülebilirlik uygulamalarına, örgütsel stratejilerine ve kişisel bakış açılarına yönelik bir inceleme yapmıştır. Araştırma sonucunda çalışanların çevresel kaygıların yüksek olduğu ancak tahminen iletişim ve bilgi eksikliği, maliyet endişeleri gibi sebeplerle kaygıların eyleme dönüşmediği sonucuna ulaşmışlardır.

Küçük ölçekli spor tesislerindeki çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarının incelendiği başka bir araştırmada ise araştırma kapsamındaki tüm spor tesislerinde geri dönüşüm uygulamalarının varlığı, daha büyük tesislerde enerji tasarruflu ekipmanlar ve elektrikli araç şarj istasyonları bulunduğu tespit edilerek, yöneticilerin çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarına katılımındaki engellerin eğitim eksikliği, tesisin yaşı, kısıtlı finansman ve yetersiz insan gücü olduğu ortaya konmuştur (Trendafilova, Kellison ve Spearman, 2014)

Balcı ve Koçak (2014) araştırmalarında spor ve rekreasyon alanlarının tasarım ve kullanım bakımından çevrenin dikkate alınmasının önemini ve sürdürülebilir spor alanlarına olan gerekliliği vurgularken Kellison (2015) spor tesislerinin planlanması, inşası, işletilmesi ve bakımı aşamalarında çevre dostu uygulamaların entegre edilmesi konularına dikkat çekmiştir.

Balcı, Erdeveciler, Gülşen ve Altunay (2019) Ankara'daki küçük ölçekli spor merkezlerinin sürdürülebilirlik performanslarını SWOT analizi ile ilişkilendirerek inceledikleri araştırmada, katılımcı ifadelerinden yola çıkarak, işletmelerin güçlü yönlerinin tecrübe ve eğiticilerin uzman kişilerden oluşması olduğunu, zayıf yönlerin ise artan işletme maliyetleri ve rakip işletmeler olduğunu ortaya koymuştur.

Yüce, Katırcı ve Yüce (2020) Türkiye'deki stadyumların sürdürülebilirliklerini ölçmek amacı ile "Sürdürülebilir Stadyum Ölçme Aracı" geliştirmişlerdir. Bu ölçme aracı ile Türkiye'deki 20 stadyumun sürdürülebilirliklerini ölçmüş ve sadece 2 stadyumun platin, 3 stadyumun altın ve diğer stadyumların gümüş seviyede sürdürülebilir oldukları sonucuna ulaşmışlardır.

Son olarak Atalay ve Švagždienė (2023)'nin sürdürülebilir çevre konularını spor sektörü bağlamında tartışmak amacıyla yaptıkları araştırmada spor tesislerinin inşasında kentsel planlamanın önemine ve çevresel kaynakların korunmasına dikkat çekilirken, McCullough, Dietrich, Rocha ve Bae (2023)'nin araştırmasında

spor tesislerinin ve spor etkinliklerinin çevresel etkilerine, taraftar ve toplulukları çevresel açıdan daha sürdürülebilir olmaya yönlendirebilecek stratejik girişimlere odaklanılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli ve deseni, katılımcılar, kullanılan veri toplama araçları, verilerin analizi, geçerlilik ve güvenilirlik gibi konulara yer verilmiştir.

2.1 Araştırma Modeli ve Deseni

Bu araştırma betimsel bir araştırma olup, Türkiye’deki LEED sertifikasına sahip spor tesislerinin çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarının derinlemesine incelenmesi amacı ile nitel araştırma tekniklerinden faydalanılmıştır. Nitel araştırma gözlem, görüşme ve döküman analizi gibi veri toplama yöntemlerinden yararlanılan, olgu ve olayların kendi ortamlarında gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konmasında kullanılan bir araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Araştırma nitel araştırma desenlerinden biri olan durum çalışmasına göre tasarlanmıştır. Durum çalışması bir olgu veya durumu ayrıntılı bir şekilde incelemek, olası açıklamalar getirmek ve değerlendirmek amacı ile kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Yin (2017) durum çalışmalarını betimsel, keşifsel ve açıklayıcı olmak üzere üç kategoride ele almaktadır. Bu araştırmada betimsel durum çalışması deseni kullanılmıştır. Betimsel durum çalışmaları yaygın kullanılan, belli bir durumun sosyal dünyasına zengin bir yaklaşım sunarak olayın iç yüzüne ışık tutan, örneğin başarılı girişimler (örneksel durumlar), daha önce karşılaşılmayan-tek örneği olan (eşsiz durumlar) ya da sıradan şartlar (tipik durum) gibi durumları incelemeye olanak sağlayan bir desendir. Ozan Leylum, Odabaşı ve Kabakçı Yurdakul (2017)’un Davey (1991)’den ve Merriam (1998)’dan aktardığına göre, betimleyici durum çalışmasında bir duruma ilişkin bir ya da birden fazla örnek incelenerek durumun betimsel olarak tanımlanması amaçlanmakta, hakkında çok az bilginin olduğu durumların incelenmesi ile elde edilen verilerin yorumlanmasını ve bilinmeyen bilgilerin okuyuculara sunulması durumunda kullanılabilmekte, örneğin yenilikçi programlar ve uygulamalar söz konusu olduğunda betimsel durum çalışmalarına odaklanılabilmektedir. Bu araştırmada ele alınan konu kapsamında, araştırmaya dahil edilen spor tesislerinin sürdürülebilir çevre çalışmalarına yenilikçi örnek teşkil edebilecek nitelikte olmaları ve yine ülkemizde spor tesisleri bağlamında

çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarına yönelik görece az bilginin olması araştırmanın betimsel durum çalışması olarak desenlenmesinin sebepleri olarak gösterilebilir.

Durum çalışmalarında araştırmacının karar vermesi gereken konulardan biri de tek bir durum üzerinde mi yoksa birden fazla durum üzerinde mi çalışacağıdır. Yin (2017) bu konuyu şu şekilde açıklamaktadır: araştırma tek bir örgüt ile sınırlıysa iç içe geçmiş tek, iki ya da daha fazla örgütte çalışılıyorsa iç içe geçmiş çoklu durum uygulanmalıdır. Bu çalışmada çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarına sahip spor tesislerinin sayısı birden fazla olduğu için araştırma iç içe geçmiş çoklu duruma uygundur.

2.2 Spor Tesislerinin Seçimi ve Araştırma Katılımcılarının Belirlenmesi

Betimsel durum çalışması olarak desenlenen bu çalışmada öncelikle hangi tesisinin araştırma kapsamında alınacağına karar verilmesi gerekmiştir. Bu doğrultuda araştırmanın giriş ve literatür taraması kısmında da yer verilen sürdürülebilir yapı derecelendirme sistemlerinden yararlanılmış ve ülkemizde bu sistemlerden biri olan LEED sertifikasına sahip çeşitli spor tesisleri olduğu görülmüştür. Böylece araştırmanın bu bölümünde durum çalışmalarına uygun amaçlı örneklem yöntemlerinden biri olan tipik durum örnekleme kullanılmıştır. Tipik durum örnekleme bir yeniliğin ya da uygulamanın tanıtılmak istenmesi durumunda bu uygulamanın ya da yeniliğin olduğu durumlardan bir ya da birkaç tanesini seçerek çalışılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu çalışmada ilgili örneklem yönteminin seçilmesinin temel nedeni araştırma kapsamına alınacak spor tesislerinin çevresel sürdürülebilirlik uygulamaları açısından örnek teşkil etmeleridir. Erişilebilir bilgiler neticesinde Türkiye’de LEED sertifikasına sahip 7 spor tesisi tespit edilebilmiştir. Bu tesisler;

1. Gloria Sports Arena,
2. Konya Spor ve Kongre Merkezi
3. Hasan Doğan Milli Takımlar Kamp ve Eğitim Tesisleri
4. Başakşehir Fatih Terim Futbol Kompleksi
5. Eskişehir Su Sporları Merkezi (LEED Project Directory (t.y.); Çalışkan, 2022).
6. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Cemal Kamacı Spor Tesisleri (LEED Project Directory, t.y.).

7. Adana ASKİ Atatürk Spor Salonu'dur. ("Kendi enerjisini kendi üretebilecek olan spor salonu 29 Ekim'de açılıyor", 2017)

Araştırma kapsamında bu tesislerin tamamına ulaşılması hedeflenmiş ancak 7 tesisden 5 tanesine ulaşılabilmiştir. Tesislerden biri ile telefon ve mail yolu ile irtibata geçilmeye çalışılmış ancak ulaşılammış, bir diğeri ise araştırmaya katılmayı kabul etmemiştir. Ulaşılabilen ve araştırmaya dahil edilen 5 tesis araştırmanın devam eden bölümlerinde mavi, siyah, kırmızı, sarı ve yeşil tesis şeklinde takma isimlerle ifade edilmiştir.

Araştırmanın katılımcıları LEED sertifikasına sahip spor tesislerindeki yönetici, çalışan ve kullanıcılar (hizmet alan)dır. Bu katılımcılardan spor tesisi yöneticisi ve çalışanlarının belirlenmesinde amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Ölçütler; sürdürülebilirlik biriminde görev yapma (tesis yapısında var ise) ya da çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarında etkin olarak yer alma olarak belirlenmiş ve yönetici ve tesis çalışanları bu ölçütlere uygun kişiler arasından seçilmiştir. Bu kapsamda ulaşılabilen tesis yöneticisi ve çalışanlarından oluşan katılımcılar 15 kişi olup katılımcıların profilleri Tablo 2.1'de sunulmuştur. Bu kapsamdaki katılımcılar YÇ (Yönetici/Çalışan) kısaltması ile YÇ1, YÇ2..... YÇ12 olarak kodlanmıştır.

Tablo 2.1: Spor tesisi, tesis yöneticisi ve çalışanları kapsamındaki katılımcı profilleri

Tesis Kodu	Katılımcı Kodu	Cinsiyet	Eğitim	Tesisdeki Pozisyonu	Tesiste Çalışma Yılı
Kırmızı	YÇ1	Kadın	Spor Yöneticiliği Lisans	Tesis Koordinatörü	2
Kırmızı	YÇ2	Erkek	-	Teknik Memur	9
Siyah	YÇ3	Erkek	İşletme- Lisans Spor Yöneticiliği- Yüksek Lisans	Strateji ve Planlama Direktör Yardımcısı	2.5
Siyah	YÇ4	Kadın	Kimya-Lisans Spor Yöneticiliği- Yüksek lisans	Ticari İşler ve Sürdürülebilirlik Sorumlusu	5
Mavi	YÇ5	Kadın	Lisans	Gıda Mühendisi	2

Tablo 2.1(devamı): Spor tesisi, tesis yöneticisi ve çalışanları kapsamındaki katılımcı profilleri

Tesis Kodu	Katılımcı Kodu	Cinsiyet	Eğitim	Tesisdeki Pozisyonu	Tesiste Çalışma Yılı
Mavi	YÇ6	Erkek	Elektronik-Ön Lisans	Teknik Müdür	10
Yeşil	YÇ7	Erkek	Lise	Tesis Amiri	3
Yeşil	YÇ8	Kadın	Beden Eğitimi Öğretmenliği-Lisans	Pilates Antrenörü	2.5
Yeşil	YÇ9	Erkek	Spor Yöneticiliği-Lisans	Spor Koordinatörü-Kulüp müdürü	10
Sarı	YÇ10	Erkek	Elektirik-Lisans	Teknik Personel	5
Sarı	YÇ11	Kadın	Beden Eğitimi Öğretmenliği-Lisans	Yönetici Yardımcısı	1
Sarı	YÇ12/1	Kadın	Spor Yöneticiliği Lisans	Tesis Yöneticisi	5 ay
Sarı	YÇ12/2	Erkek	Çevre Mühendisliği-Lisans	Çevre Mühendisi	4 ay
Sarı	YÇ12/3	Erkek	-	Tesis Bölge Şefi	2 yıl
Sarı	YÇ12/4	Kadın	Spor Yöneticiliği	Sosyal Etki ve Memnuniyet Birimi	-

Araştırmada yer alan katılımcılardan bir diğeri ilgili spor tesislerinden yararlan kullanıcılarıdır. Bu kullanıcıların belirlenmesinde araştırmaya hız ve pratiklik kazandırması ve aynı zamanda daha ekonomik olması sebebi ile kolay örnekleme yöntemi ile karar verilmiştir. Bu kapsamda 5 kullanıcı yer almaktadır. Kullanıcı katılımcıların profilleri ise Tablo 2.2’ de sunulmuştur. Bu kapsamdaki katılımcılar KU (Kullanıcı) kısaltması ile KU1, ...KU5 olarak kodlanmıştır.

Tablo 2.2: Spor tesislerinin kullanıcılarından oluşan katılımcıların profili

Tesis Kodu	Katılımcı Kodu	Cinsiyet	Meslek	Eğitim Durumu
Mavi	KU1	Erkek	Antrenör	-
Yeşil	KU2	Kadın	Ev hanımı	Lise mezunu
Yeşil	KU3	Erkek	Tenis antrenörü	Beden eğitimi öğretmenliği mezunu
Yeşil	KU4	Kadın	Voleybolcu	Beden eğitimi öğretmenliği mezunu
Kırmızı	KU5	Erkek	Emekli	Lise mezunu

2.3 Araştırmacının Rolü

Nitel araştırmalarda araştırmacı; konuya yakından ilgi duyan, alanı tanıyan ve gelişmeleri takip eden ve araştırma katılımcıları ile yakından iletişim kuran kişidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013) Bu araştırma kapsamında araştırmacı çevre konusuna duyduğu yakın ilgiden yola çıkarak ilerlemiştir. Ayrıca araştırmacı Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Spor Yöneticiliği ve Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği bölümlerinden mezun olup, Spor Yöneticiliği bölümünde yüksek lisans yapmaktadır.

2.4 Verilerin Toplanması ve Görüşme Sorularının Hazırlanması

Nitel araştırmalarda gözlem, görüşme ve doküman gibi araçlar ile veri toplanabilmektedir. Bu araştırmadaki veriler görüşme yöntemi ile toplanmıştır. Görüşme yöntemi yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış görüşme olarak üçe ayrılmakta, ayrıca odak grup ya da bireysel görüşme şeklinde (Merriam, 2013) yapılabilmektedir. Bu araştırmada katılımcıya kendini tam olarak ifade etme olanağı ve konuyla ilgili derinlemesine bilgi edinmeyi sağlayabilen (Büyüköztürk ve ark., 2018), araştırmacının oluşturduğu genel çerçeve ekseninde görüşme sonunda eksik kaldığı düşünülen konularda ek sorular sorarak detaylı bilgi alınmasına olanak tanıyan (Merriam, 2013) yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırma kapsamında veri toplama aşaması öncesi araştırmanın amacına uygun bir şekilde araştırmacılar tarafından iki ayrı görüşme formu geliştirilmiştir. Spor tesislerinin yönetici ve çalışanları için 13, ilgili tesislerden

hizmet almakta olan kullanıcılar için ise 9 açık uçlu sorudan oluşan farklı görüşme formları hazırlanmıştır. Hazırlanan görüşme formları, formlarda yer alan soruların uygunluğu konusunda spor ve çevre konusunda araştırmaları bulunan bir uzmanın görüşüne sunulmuştur. İnsan Araştırmaları Etik Kuruluna gerekli izinler için başvuruda bulunulmuştur. Söz konusu 2024/86 protokol numaralı başvuru 01.03.2024 tarihinde 2024/02 toplantısında değerlendirilerek etik olarak uygun bulunmuştur.

2.5 Görüşmeler

Görüşmeler öncesinde her spor tesisi ile telefon ya da e-posta ile irtibat kurularak öncelikle araştırmanın amacı ve kapsamı anlatılmıştır. Görüşmeler araştırmaya katılmayı kabul eden katılımcılar ile kendilerinin belirlediği gün, saat ve yerde yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Yalnızca bir yönetici/çalışan katılımcı yoğun iş programı sebebi ile yüz yüze görüşme için randevu verememiş, bu katılımcı ile yapılan görüşme çevrimiçi ortamda gerçekleştirilmiştir. Tüm görüşmelerin bireysel olarak yapılmasına özen gösterilmekle beraber tesislerden biri hem kendilerine ait zaman sınırlılığı hem de daha detaylı bilgi aktarabileceklerini ifade ederek, hem ekip halinde hem de bireysel görüşme yapmayı tercih etmiştir. Bu yüzden Sarı kodlu tesiste 2 adet bireysel görüşme ile birlikte söz konusu tesiste çalışan 4 ayrı kişi ile de ekip görüşmesi yapılmıştır. Bu katılımcılardan ekip görüşmesinde yer alanlar aynı tesisin (Sarı tesis) çalışanları olmaları sebebi ile YÇ12/1-2-3-4 şeklinde kodlanmıştır. Kullanıcı pozisyonundaki katılımcılar ile yapılan görüşmelerde tesis yetkililerinin yönlendirme ve yardımları ile araştırmaya gönüllü katılmayı kabul edenlerle görüşme gerçekleştirilmiştir. Ancak Siyah ve Sarı kodlu tesislerde araştırmaya gönüllü katılmayı kabul eden kullanıcılara ulaşmak mümkün olamamıştır. Bu durum araştırmanın önemli sınırlılıklarından birini oluşturmaktadır.

Görüşmeler, katılımcıların onayı dahilinde ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Araştırma kapsamında ulaşılan tesislerden biri görüşme sırasında ses kaydı alınmasına onay vermemiştir. Bu görüşmeye bir raportör ile gidilerek kayıtlar raportör tarafından elle yazıya dökülmüştür.

Görüşmeler sırasında yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile tasarlanmış 13 soru aynı kalmak şartı ile bazı ek sorular sorularak sondalar yapılmaya çalışılmıştır. Yönetici/çalışanlar ile yapılan görüşmelerin süresi 12,45 dakika ile 1 saat 3 dakika arasında değişmektedir. Kullanıcı katılımcılar ile yapılan

görüşmelerin süresi 6,03 dakika ile 18,32 dakika arasında değişmektedir. Görüşmeler sırasında araştırma problemi ile ilgili olabildiğince ayrıntılı veri toplanmaya çalışılmıştır. Görüşme sırasında bazı soruların sırası görüşme gidişatına göre değiştirilmiştir. Görüşme sırasında elde edilen bilgiler araştırmacı tarafından bilgisayar ortamında transkripsiyonu yapılarak düz yazı formatına getirilmiştir. Görüşmeler ile elde edilen veriler tablo 2.3'te gösterilmiştir.

Tablo 2.3: Görüşme kayıtları ve süreleri

Katılımcılar	Görüşme Kayıtları ve Süreleri
YÇ1	9.7 MB ses kaydı, 9 adet A4 sayfa ve 20 dk
YÇ2	17.2 MB ses kaydı, 15 adet A4 sayfa ve 35 dk
YÇ3	35 MB ses kaydı, 17 adet A4 sayfa ve 1 saat
YÇ4	30 MB ses kaydı, 22 adet A4 sayfa ve 1 saat 3 dk
YÇ5	19 MB ses kaydı, 12 adet A4 sayfa ve 40 dk
YÇ6	9MB ses kaydı, 10 adet A4 sayfa ve 19 dk 30 sn
YÇ7	6.6 MB ses kaydı, 6 adet A4 sayfa ve 13 dk 45 sn
YÇ8	6.1 MB ses kaydı, 6 adet A4 sayfa ve 12 dk 45 sn
YÇ9	13.7 MB ses kaydı, 9 adet A4 sayfa ve 28 dk 44 sn
YÇ10	4 adet A4 sayfa ve 30 dk
YÇ11	2 adet A4 sayfa ve 20 dk
YÇ12/4Kişi	5 adet A4 sayfa ve 30 dk
KU1	6.8 MB ses kaydı, 6 adet A4 sayfa ve 14 dk 17 sn
KU2	2.9 MB ses kaydı, 3 adet A4 sayfa ve 6 dk 03 sn
KU3	8.9 MB ses kaydı, 7 adet A4 sayfa ve 18 dk 32 sn
KU4	5.2 MB ses kaydı, 5 adet A4 sayfa ve 10 dk 46 sn
KU5	7.9 MB ses kaydı, 6 adet A4 sayfa ve 16 dk 26 sn

2.6 Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizinde öncelikle tümevarımsal yaklaşım benimsenmiştir. Tümevarımcı analiz yaklaşımı, kodlama yoluyla verilerin altında yatan kavramları ve bu kavramlar arasındaki ilişkileri (Yıldırım ve Şimşek, 2013), veriler arasındaki örüntüleri, temaları ve kategorileri ortaya çıkarma (Patton, 2002) sürecidir. Başka bir ifade ile tümevarımcı analiz kodlama ve temalaştırma süreci

çerçevesinde ilerleyen bir yapı sergilemektedir. Bu araştırmanın verileri tümevarımcı yaklaşıma dayalı olarak Braun ve Clark (2006) tarafından önerilen tematik analiz sürecine göre analiz edilmiştir. Tematik analiz verilerdeki kalıpların tanımlanması, analiz edilmesi ve raporlanmasında kullanılan bir yöntemdir (Boyatzis, 1998). Bu doğrultuda öncelikle tüm görüşme kayıtları Microsoft Word programında düz metin haline getirilmiştir. Daha sonra metinler çok detaylı bir ön okumadan geçirilerek verilere aşinalık sağlanmıştır. Takip eden süreçte ilk kodlamalar yapılmış, kodlar içerdikleri anlamları bakımından karşılaştırılarak benzer kodlar bir araya getirilmiş, buradan muhtemel temalara ve son olarak da ana temalara ulaşılmaya çalışılmıştır. Veri analizi sürecinde farklı bir kodlayıcıdan yardım alınmamış, bunun yerine Smith ve McGannon (2018)'un post-pozitivist yaklaşıma daha uygun olduğunu ifade ettikleri “eleştirel arkadaş” yaklaşımı kullanılmıştır. Tez danışmanı eleştirel arkadaş olarak tüm analiz sürecini denetleyip, incelemiş ve sürece destek vermiştir.

2.7 Geçerlik ve Güvenirlik

Yıldırım ve Şimşek (2013)'in Erlandson, Harris, Skipper ve Allen (1993)'den aktardığına göre nitel araştırmanın niteliğini arttırmaya yönelik ve yine nitel araştırmanın doğasına daha uygun olabileceğini düşündükleri kavramları literature sokmuşlardır. Bu bağlamda iç geçerlik yerine “inandırıcılık”, dış geçerlik yerine “aktarılabilirlik”, iç güvenirlilik yerine “tutarlık” ve dış güvenirlilik yerine “teyit edilebilirlik” kavramları ortaya koymuşlardır.

2.7.1 İnandırıcılık (İç Geçerlik)

Araştırmacı araştırmalarda elde ettiği bulguların gerçekliğine, benzer ortamlarda aynı sonuçların geçerliliğine, süreçlerin tutarlı olmasına, verilerin nesnel bir şekilde toplandığına ve nesnel bir şekilde sonuçlar ortaya koyduğuna yönelik kanıtlar sunmakla yükümlüdür (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu sebeple inandırıcılığın sağlanabilmesi için kullanılması gereken birtakım stratejiler bulunmaktadır. Bunlar uzun süreli etkileşim, derinlik odaklı veri toplama, çeşitleme, uzman incelemesi ve katılımcı teyididir (Lincoln ve Guba, 1985: akt; Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu araştırmada inandırıcılığı sağlamak üzere kullanılan stratejiler şunlardır:

a) Uzun süreli etkileşim: Araştırmacı katılımcı bireylerle görüşme öncesinde iletişim kurarak araştırma hakkında bilgi vermiş, bazı katılımcılar ile bu süreçte birkaç kez ön görüşme yapması mümkün olmuştur. Yine görüşmeler

sırasında katılımcılar ile mümkün olduğunca uzun süre geçirmeye ve katılımcılarla sohbet etmeye gayret edilmiştir.

b) Derinlik odaklı veri toplama: Araştırmacı elde ettiği sonuçları birbiri ile devamlı karşılaştırmış, yorumlayıp kavramsallaştırmış ve örüntüleri ortaya koymaya çalışmıştır.

c) Çeşitleme: Araştırma kapsamında veri kaynağı çeşitlemesine gidilerek hem farklı spor tesisleri durum olarak seçilmiş, hem de bu spor tesislerinin hizmet sunan ve hizmet alan iki farklı kesimi ile görüşmeler gerçekleştirilerek çeşitlilik sağlanmaya çalışılmıştır.

d) Uzman incelemesi: Araştırmanın tüm aşamalarında eleştirel arkadaş olarak tez danışmanı süreci takip etmiş ve denetlemelerde bulunmuştur. Düzenli olarak yüz yüze ve çevrimiçi görüşmelerle araştırma süreci yürütülmüştür.

e) Katılımcı teyidi: Doğruluğundan şüphe edilen verilerin teyidi görüşme sırasında katılımcılara tekrar fikir beyan etmeleri istenerek gerçekleştirilmiştir.

2.7.2 Aktarılabilirlik (Dış Geçerlik)

Lincoln ve Guba (1985) nicel araştırmalarda kullanılan “Genelleme” kavramının yerini nitel araştırmalarda “aktarılabilirlik” kavramının aldığını söylemektedir (akt: Yıldırım ve Şimşek, 2013:303) Bu araştırmada aktarılabilirliği sağlamak amacıyla aşağıdaki stratejiler kullanılmıştır:

a) Ayrıntılı betimleme: Araştırma kapsamında elde edilen veriler, yorum katmadan, verinin doğasına olabildiğince sadık kalarak, tarafsız bir şekilde okuyucuya doğrudan sunularak araştırmanın aktarılabilirliği güçlendirilmeye çalışılmıştır.

b) Amaçlı örnekleme: Araştırma kapsamında amaçlı örnekleme yöntemlerinden tipik durum ve ölçüt örnekleme seçilerek aktarılabilirlik sağlanmaya çalışılmıştır.

2.7.3 Tutarlık (İç Güvenirlik)

Veri analizi sürecinde farklı bir kodlayıcıdan yardım alınmamış, bunun yerine Smith ve McGannon (2018)’un post-pozitivist yaklaşıma daha uygun olduğunu ifade ettikleri “eleştirel arkadaş” yaklaşımı kullanılmıştır. Tez danışmanı eleştirel arkadaş olarak tüm analiz sürecini denetleyip, incelemiş ve sürece destek vermiştir. Bu süreçte kodlar ve temaların uygunluğu hakkında ortak görüşlere göre karar verilmiştir.

2.7.4 Teyit Edilebilirlik (Dış Güvenirlik)

Nitel araştırmalarda nesnelliği tam olarak sağlamanın mümkün olmadığı, araştırmacının etkisinin olmadığı bir araştırma sürecinin olamayacağı varsayılmaktadır. Bu bağlamda araştırmada kullanılan veri toplama aracı, elde edilen ham veriler, kodlamalar, alt temalar ve temalar, notlar ve yazılar gerektiğinde inceleyebilmek adına araştırma tarafından saklanmaktadır.

2.8 Araştırma Etiği

Araştırmanın yapılabilmesi için araştırmaya başlamadan önce Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulundan gerekli izinler alınmıştır (Protokol No: 2024/86) (Ek 2). Ayrıca araştırmada yer alan kurum ve kişilerin isimleri saklı kalacak şekilde takma isim ve kodlar ile sunulmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

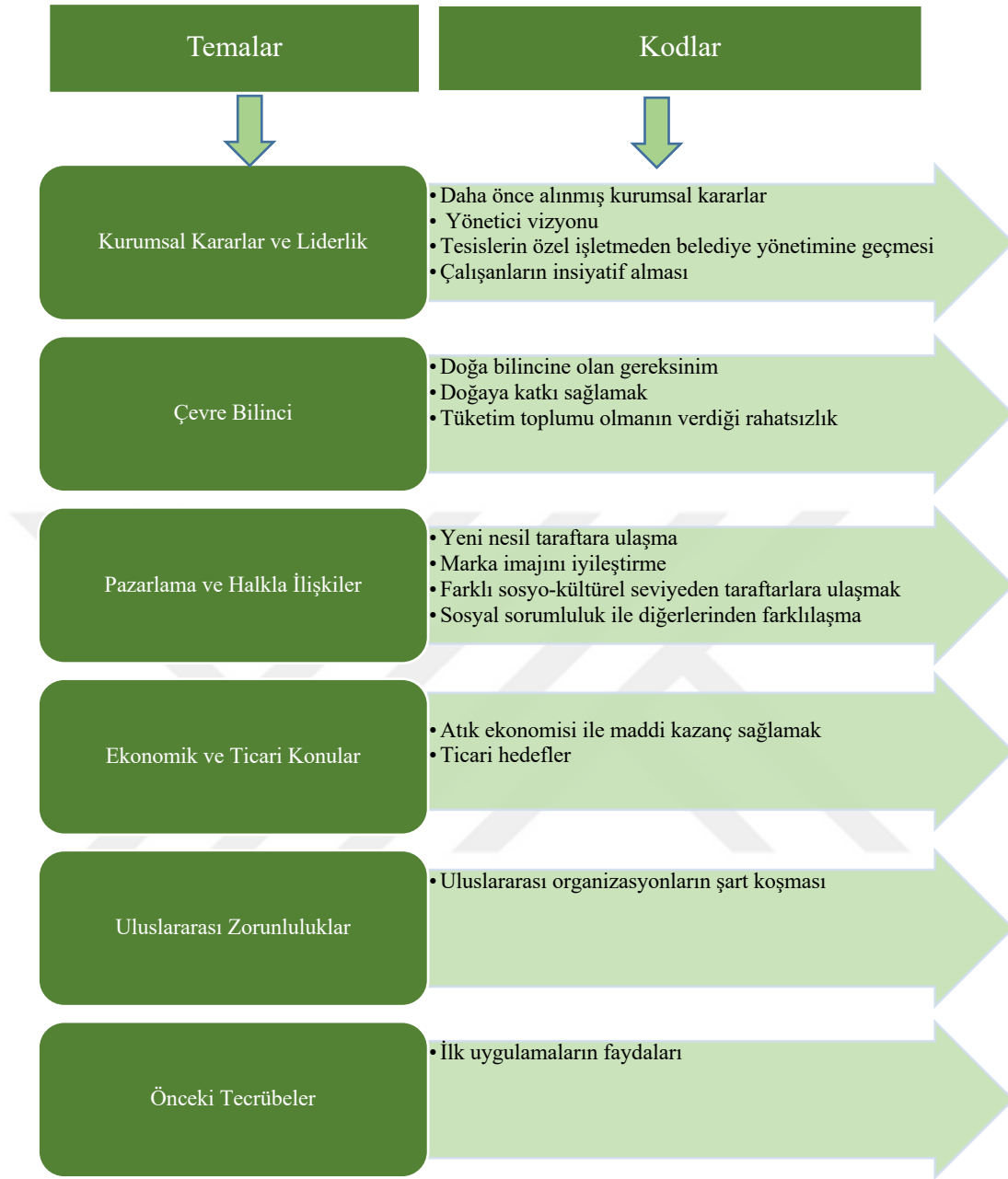
3. BULGULAR

Bu bölümde; spor tesislerinde yönetici pozisyonunda çalışan ya da çevresel sürdürülebilirlik konularına hâkim olduğu düşünülen kişilerle ve tesislerden hizmet alan kullanıcılarla yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin analizi sonucunda ulaşılan bulgular yer almaktadır. Bulgular bölümü araştırmanın alt problemleri doğrultusunda yedi bölümde ele alınmıştır. Bu bölümler;

1. Spor tesislerini çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarına yönlendiren nedenler
2. Spor tesislerindeki mevcut çevresel sürdürülebilirlik çalışmaları ve amaçları
3. Spor tesislerinin çevresel sürdürülebilirlik uygulamaları sürecinde karşılaştıkları durumlar
4. Spor tesislerinin çevresel sürdürülebilirlik çalışmaları ile ilgili ihtiyaçlar
5. Spor tesislerinin çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarına devam etme motivasyonları
6. Spor tesislerinin çevresel sürdürülebilirlik konusunda gelecek planları
7. Spor tesislerinden hizmet alan kullanıcıların spor tesislerine yönelik değerlendirmeleri.

3.1 1.Alt Probleme İlişkin Bulgular: Spor Tesislerini Çevresel Sürdürülebilirlik Çalışmalarına Yönlendiren Nedenler

Araştırmanın 1. alt problemi “Spor tesislerini çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarına yönlendiren nedenler nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir. Bu kapsamda tesis yönetici ve çalışanlarına çalışmaların ne zaman ve nasıl başladığına dair sorular yöneltilerek çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarına başlamanın nedenleri anlaşılmaya çalışılmıştır. Şekil 3.1’ de başlama nedenleri ile ilgili kodlar ve kodlar sonucu ortaya çıkan temalar yer almaktadır.

Şekil 3.1: Yönetici/çalışan ifadelerine dayalı olarak çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarının başlangıç nedenlerine ilişkin bulgular

Yönetici/çalışan katılımcıların ifadelerine dayalı olarak yapılan analizlerde araştırma kapsamındaki spor tesislerinde çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarının başlama nedenleri altı tema çerçevesinde şekillenmiştir. Buna göre çalışmalara başlangıç nedenleri: kurumsal kararlar ve liderlik, çevre bilinci, pazarlama ve halkla ilişkiler, ekonomik ve ticari konular, uluslararası zorunluluklar, önceki tecrübelerdir (Şekil 3.1).

a) Kurumsal kararlar ve liderlik:

Araştırma kapsamındaki spor tesislerinin çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarına başlamasında kurumsal kararların ve liderliğin belirleyici etmenlerden biri olduğu, bu temanın “daha önce alınmış kurumsal kararlar”, “yönetici vizyonu”, “tesislerin özel işletmeden belediye yönetimine geçmesi” ve “çalışanların inisiyatif alması” kodları etrafında şekillendiği görülmüştür.

Katılımcıların araştırmanın ilgili sorusuna verdikleri yanıtlar incelendiğinde çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarına “daha önce alınmış kararlar” doğrultusunda başladığı, YÇ1, YÇ2, YÇ7 ve YÇ10’un ifadelerinden anlaşılmaktadır. Bu konuda; YÇ-1 “*Bina yapılmadan önce bu sürdürülebilirlik ile ilgili her şey planlanmış düşünülmüş danışılmış danışmanlarla çalışılmış ve sonrasında oturturulmuş*” şeklinde açıklama yaparken, YÇ-2 “*...ondan sonra 2015’te burası bitmişti. 2013 yılında ilk sertifikasyon danışma sistemlerine başlıyorlar diyorlar ki hani danışmanlardan yardım alıyorlar LEED nedir onu öğreniyorlar yeşil bina nedir onu öğreniyorlar onun üzerinden bir belirli projeleri yapıyorlar*”, YÇ-7 “*Dediğim gibi 2018’de burası yapılırken proje kapsamında yapılmaya başlanmış*” ve YÇ-10 “*Mimari proje kısmından. Yeşil enerjiye dönük çok fazla proje var.*” ifadeleri ile ilgili tesislerin çalışmalara daha önce alınmış kararlar doğrultusunda başladığı anlaşılmıştır.

Katılımcı YÇ1, YÇ5 ve YÇ12/4’ün çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarına başlamada yönetici ilgi ve inisiyatifine işaret ettikleri görüşlerden yola çıkarak “yönetici vizyonu” kodu oluşturulmuştur. Örneğin katılımcı YÇ5 “*Şöyle bizim patronlarımızdan ... Hanım çevresel sürdürülebilirlik ile alakalı yani bu konuyla biraz daha iç içe ve öyle olmasını da istiyor. Onun yolu ile ilerlemiş bu süreçler diyebiliyorum. Yanlış bilmiyorsam. Yani onun daha çok çevreye katkı sağlayabilmemiz adına çalışmalar yapmamızı istemesi ile aslında olmuş diye biliyorum*” şeklindeki ifadesinde yönetici vizyonuna işaret etmiştir.

Çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarına başlamada tesislerin el değiştirmesinin yani “özel işletmeden belediye yönetimine geçmesi”nin rol oynadığı anlaşılmaktadır. Bu duruma YÇ9’un “*az önce bahsettiğim ... tesisleri özel işletmedeydi. ... Vatandaşa daha uyguna, daha iyi şartlarda sunalım dedik ve ilk adımımız oradan geldi. Sözleşme fesih oldu. Öncelikle spor park içerisinde bulunan böyle zararlı demeyeyim ama kötü görünen yapıları ortadan kaldırdık.*” ifadesinde rastlanmaktadır. Kurumsal kararlar ve liderlik teması altında son olarak

“çalışanların inisiyatif alması”nın başlangıç nedenlerinden birini temsil ettiği görülmekte, bu durumu YÇ3’ün “*Bu aslında birazcık ... çalışanlarının, başta A... hanım olmak üzere bizim kendi inisiyatifimizle gerçekleşmiş bir konu.*”, katılımcı YÇ4’ün “*2019 yılında benim buraya gelmemle aktif hale geldi diyelim.*” ve katılımcı YÇ9’un “*Bu bağlamda biz ilk başta başkan beye dedik ki ... spora katkı sağlayacağı hiçbir tesisi yok. Burayı biz kendimiz yönetelim kendimiz işletelim.*” şeklindeki ifadelerinde görmek mümkündür.

b) Çevre bilinci:

Katılımcı ifadelerinin analizi sonucunda çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarına yönelme nedenleri arasında yer alan “çevre bilinci” teması “doğa bilincine olan gereksinim”, “doğaya katkı sağlamak” ve “tüketim toplumu olmanın verdiği rahatsızlık” kodları etrafında şekillenmiştir. Katılımcılardan YÇ1’in “*... toplum olarak bilinçlenip bir şeylerin farkına varıp doğayı buna göre kullanım alanını açmamız gerekiyor*” ifadesinden doğayı korumanın bir ihtiyaç olduğu anlamı çıkarılarak “doğa bilincine olan gereksinim” kodu belirlenmiştir. “Doğaya katkı sağlamak” kodu karar aşamasında doğaya katkının dikkate alınmasına dikkat çeken katılımcı YÇ1’in “*Neden buna uygun bir bina yapılmasın neden ona hem ilçeye katkısı olmasın hem doğaya katkısı olmasın hem kullanana vatandaşa katkısı olmasın diye düşünüp böyle kararlar alınmış*” şeklindeki ifadesinin sonucudur. Katılımcı YÇ1’in “*Şimdi şöyle zaten dünya çapında da baktığımızda artık inanılmaz bir tüketim toplumu olduk. Bundan tabii ki rahatsızlık duyuyoruz.*” ifadelerinden anlaşılmaktadır ki “tüketim toplumu olmanın verdiği rahatsızlık” çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarına başlamada itici bir etkidir.

c) Pazarlama ve halkla ilişkiler:

Katılımcı ifadelerine göre “pazarlama ve halkla ilişkiler” teması “yeni nesil taraftara ulaşma”, “marka imajını iyileştirme”, “farklı sosyo-kültürel seviyeden taraftarlara ulaşmak” ve “sosyal sorumluluk ile diğerlerinden farklılaşmak” kodlarını içermektedir. Çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarına çevre duyarlılığına sahip genç taraftarlarara ulaşma için başlandığına YÇ4’ün “*Burada yeni taraftarlardan kastım çevre duyarlılığı daha fazla olan. Çünkü yeni nesil öyle, Gen Z dediğimiz. Raporlar ve araştırmalar da Avrupa’da bize gösteriyor ki bu insanlar sosyal ve çevre konularına çok duyarlı.*” ve “*Saha dışında genç nesli yakalamamız*

için bunu yapmamız gerekiyor. Çünkü onlar sosyal duyarlılığı, çevre duyarlılığı çok daha fazla insanlar. Onları da yakalamak için birazcık buradan başladık yani. Hep bu amaçlarla gittik aslında biz” ifadelerinde rastlanmaktadır.

Katılımcılardan YÇ3 “*Bugün Avrupa’yı takip etmek, ... biraz daha Avrupa’daki imajını yükseltmek, hani neler yapılabilir, farklı nasıl olunabilir.*” ve YÇ4 “*... PR amaçlı imajını daha iyileştirmek*” şeklindeki görüşleri, çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarına “marka imajını iyileştirme” amacı ile başladığını göstermektedir.

Pazarlama ve halkla ilişkilere yönelik başlangıç nedenleri arasındaki “farklı sosyo-kültürel seviyeden taraftarlara ulaşmak”, YÇ4’ün “*Bunu farklı yaparsak taraftar, sempatizan, hayran ne dersek diyelim yani ... ilgisi olmayan bir ev kadınının bile gelip belki sadece çevre odağından destekleyebileceği bir ... haline gelmek istedik*” şeklindeki ifadesinde grülmektedir.

Son olarak “sosyal sorumluluk ile diğerlerinden farklılaşmak” kodu oluşturulurken katılımcı YÇ4’ün “*Ve bir şekilde farklılaşmamız lazım onlardan. ...Bizim burada marka önermemizin farklı olması lazım. Yani biz daha social responsible bir ..., daha social bir ... olmamız lazım*” görüşleri dikkate alınmıştır.

d) Ekonomik ve ticari konular:

Katılımcılarla yapılan görüşmelerin analizi sonucunda “atık ekonomisi ile maddi kazanç sağlamak” ve “ticari hedefler” kodları oluşturulmuş, bu kodlar ekonomik ve ticari konular teması altında bir araya getirilmiştir. Katılımcı ifadelerinde atıkları değerlendirerek maddi kazanç sağlamaya işaret edildiği görülmektedir. Bu konuda katılımcı YÇ4 “*İşte bugün atıkların bile bir ekonomisi var biliyorsunuz. Değerlendiriyoruz. Bunlardan bile ... para kazanabilecek noktaya gelmiş durumdalar*” şeklinde görüş bildirmiştir. “Ticari hedefler” kodunda ise yine YÇ4’ün “*Dolayısıyla bu hedeflerle biz aslında ticari hedeflerle bu işe başladık. Başlarken de bizim hedefimiz hadi sosyal sorumlu olalım, insanlara şirin görünelim, herkes bizi sevsin değildi*” ifadesi belirleyici olmuştur.

e) Uluslararası zorunluluklar:

YÇ12/4’ün “*Sürdürülebilirlik çalışmalarını daha önce katkı olarak yapıyorduk fakat şimdilerde mecburi olarak yapmaktayız. Önceleri bize herhangi bir şart koşulmadan önce kendi inisiyatifimizle bir şeyler yapmaya başlamıştık ama*

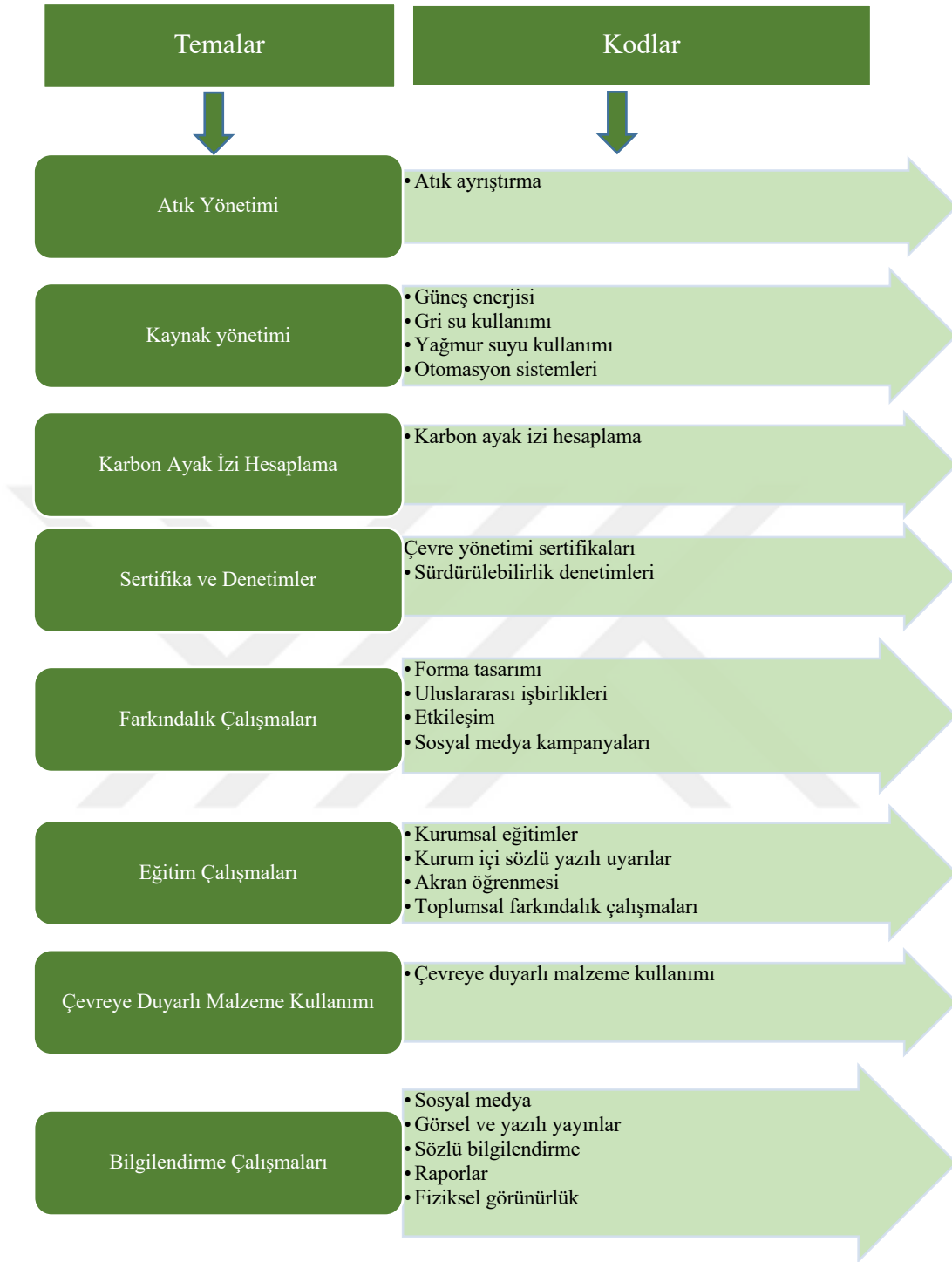
artık organizasyonlarda şart koşuyorlar. Böyle olmalı, bunlar bunlar olmalı organizasyonun yapılması için diye.” ifadesinde belirttiğine göre spor tesisleri uluslararası kurumların şart koşması nedeniyle çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarına yönelmektedir.

f) Önceki tecrübeler:

Katılımcı YÇ2’nin “ilk baş bizim kendi ana binamızın çatısındaki fotovoltaiklerle yenilenebilir enerji kaynaklarına geçiş oldu. ...Bu sistemler düzgün çalıştığı ve verimli olduğu görüldükten sonra o dönemde buradaki havuz projesi var bu havuz projesine de dediler ki ya biz yenilenebilir enerji kaynaklarını sonradan entegre etmeyelim ilk yapışta yapalım diye bir arayış içine giriyorlar.” ifadesinden yapılan ilk uygulamaların sonuçlarından memnun kalınması nedeniyle yeni tesislerde de çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarına gidildiğı anlaşılmaktadır.

3.2 2.Alt Probleme İlişkin Bulgular: Spor Tesislerinde Çevresel Sürdürülebilirlik Çalışmaları ve Amaçları ile İlgili Bulgular

Araştırmanın 2. Alt problemi “Spor tesislerinde ne tür çevresel sürdürülebilirlik uygulamaları yapılmaktadır?” şeklinde belirlenmiştir. Bu kapsamda yönetici ve çalışan ifadelerine dayanarak hangi çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarının yapıldığı ve bu çalışmaların amaçları anlaşılmaya çalışılmıştır. Şekil 3.2’de çevresel sürdürülebilirlik çalışmaları ile ilgili kodlar ve bu kodlar sonucu ortaya çıkan temalar yer almaktadır.

Şekil 3.2: Yönetici/Çalışan ifadelerine dayalı olarak tesislerdeki çevresel sürdürülebilirlik uygulamaları

a) Atık yönetimi:

Katılımcılardan YÇ1, YÇ2, YÇ5 ve YÇ6'nın spor tesislerinde atık ayrıştırma yapıldığına yönelik ifadelerinden yola çıkarak “atık yönetimi” temasına ulaşılmıştır. Bu uygulamalara örnek olarak katılımcı YÇ5 “*Başka işte atık yönetimi*

yapıyoruz. Atıklarımızı ayrıştırıyoruz. Daha sonra gerekli kuruluşlara onları veriyoruz diyebiliriz. Atık ayrıştırma yapıyoruz. Tehlikeli atık alanlarımız var orada da tehlikeli atıklarımızı ayırıyoruz.” ve YÇ6’nın “bir atık yönetimi politikamız var. Yani her şeyi çöpe atmaktansa bunları ayrıştırarak gerekli yerlere, akredite olmuş firmalara bunları vererek geri dönüşümü sağlamak” ifadeleri gösterilebilir.

b) Kaynak yönetimi:

Yönetici ve çalışan ifadelerine dayanarak spor tesislerinin “güneş enerjisi”nden faydalanmak, “gri su kullanımı”, “yağmur suyu kullanımı” ve “otomasyon sistemleri” gibi çevresel sürdürülebilirlik uygulamaları ile kaynak yönetimi yoluna gittikleri görülmektedir.

Spor tesislerinde güneş enerjisinden faydalanarak elektrik enerjisi elde edildiğine katılımcılardan YÇ5’in “Daha sonra bizde GES projemiz var. ...enerji yönetimi sisteminin güneş enerjisi ile ... bölgesine kuruldu. Artık enerjimizi oradan kazanıp ... dağıtmayı planlıyoruz.”, YÇ7’nin “İlk önce şundan bahsedeyim. Biliyorsunuz enerjilerimiz var, güneş enerjisi panellerimiz. En çok bizi rahatlatan bunlar oluyor. Güneş panelden yararlanıp, akıllı sistem. Biliyorsunuz elektrikte bir şekilde burada tasarruf yapıyoruz.” ve YÇ10’ un “Burada elektrik enerjisi olarak 1200 güneş enerjisi panelleri kullanıyoruz. Enerjinin %30’u burdan karşılanıyor.” şeklindeki ifadelerinde rastlanmaktadır. Ayrıca yine güneş enerjisinin su ısıtmada kullanıldığı YÇ5 tarafından “Daha sonra işte su ısıtması için güneş panelleri kullanıyoruz diyebiliriz.” şeklinde belirtilmiştir.

“Gri su kullanımı” kodunda katılımcı YÇ10 “Gri su sistemi var. Lavabo ve duş suları toplanıyor ve tuvaletlerde sifonlarda kullanılıyor.” ve YÇ12/2’nin “gri su kapsamında ise lavabolarda kullanılan su tekrar sifonlarda kullanılmaktadır.” şeklindeki görüşlerine yer verilmiştir.

Katılımcı YÇ12/2 “11 er tonluk atık su toplama tankları ile yağmur suları çevre için kullanılmakta”, YÇ7 “Aklıma gelen şöyle bir de yağmur suyu toplama alanlarımız var salonumuzda” ve YÇ10 “Yağmur suyu depo edilerek bahçe sulamasında kullanılmaktadır” şeklinde belirttiği üzere yağmur suyu hasadı yapılarak çeşitli şekillerde kullanılmaktadır.

Katılımcılardan YÇ2, YÇ5, YÇ10 ve YÇ12/2 spor tesislerinde “otomasyon sistemleri”nin kullanıldığını ve bu sayede kaynak israfının önüne geçildiğini vurgulamışlardır. Bu duruma katılımcı YÇ10’un “Isıtma soğutmada otomasyonda. Derece ve ayarlamalar teknik personel kontrolünde. Elle müdahale yoktur. Bu da konfor sağlamaktadır. Çevre aydınlatması, bahçe sulaması da otomatiktir.”, “Tesisin tamamı hareketli duyarlıdır. Dimerli ışıklar var. Önce kendini kısar sonra kapatır. Dimer enerji tasarrufu kullanılıyor.”, “Havuzda kimyasal dozajlama sistemi var. Klorun hep sabit olmasını sağlar, dengeli verilir. Hem çevre hem insan için zararı en aza indiriyor. Kimyasallardan da bu şekilde tasarruf ediyoruz. Öteki türlü elle ayarlandığında gereğinden fazla kullanılabiliyordu” şeklindeki ifadesi örnek gösterilebilir.

c) Karbon ayak izi hesaplama:

Spor tesislerinde yapılan bir diğer çevresel sürdürülebilirlik uygulaması karbon ayak izi hesaplamalarının yapılmasıdır. Bu durumu katılımcı YÇ3 “buradaki atıkları, ... karbon ayak izini tespit etmek, ... atık seviyesini tespit edebilmek adına direk ... ile iş birliği yapıyoruz.” ve YÇ5 “Karbon ayak iyimizi hesaplamaya çalışıyoruz buna göre aksiyonlar almaya çalışıyoruz. Her yıl hedefler belirliyoruz kendimize... Bunun daha azına indirmeye çalışıyoruz. Nasıl indirebiliriz diye bunlarla ilgili çalışmalar yapıyoruz” şeklindeki ifadeleri ile dile getirmişlerdir.

d) Sertifika ve denetimler:

Spor tesislerinin LEED sertifikasının yanı sıra başka sertifikalar da aldıkları ve çevre denetimleri ile süreci yönettikleri görülmektedir. “Çevre yönetimi sertifikaları” koduna katılımcı YÇ5’in “9001 çevre yönetim sistemimiz var, 14001”, ve “Mavi bayrak sertifikalarımız” şeklindeki ifadeleri LEED dışındaki sertifikaya örnekleridir. “Sürdürülebilirlik denetimleri” kodu ise yine YÇ5’in “Daha sonra sürdürülebilir turizm GSTC denetimlerimiz devam ediyor beraberinde” ve “Çevre denetimlerimiz oluyor aylık. ...Çevre denetimlerimizde gördüğümüz sıkıntıları çevre mühendisimiz tarafından bize bildiriliyor ve hemen aksiyonlar alıyoruz.” şeklindeki ifadelerine dayanmaktadır.

e) Farkındalık çalışmaları:

Katılımcı ifadelerinden spor tesislerinin çevre sorunlarına dikkat çekerek farkındalık oluşturmaya yönelik çalışmalar yaptıkları anlaşılmaktadır. Bu “farkındalık çalışmaları” teması “forma tasarımı”, “uluslararası iş birlikleri”, “etkileşim”, “sosyal medya kampanyaları” kodlarını içermektedir. “Forma tasarımı” kodu altında bu uygulamaları katılımcı YÇ4 “*Ve ilk yıl yeşil ile başladık biz. Ağaçlandırmanın önemine dikkat çektik, iklim krizi ile mücadelede ve orman yangınlarının, artan orman yangınlarının sayısına dikkat çektik.*”, “*Takip eden sezonda turkuaz forma yaptık. Burada da dünyada su ile ilgili problemlere dikkat çektik.*”, “*3. Yıl geri dönüşüme dikkat çektik gri ... ile. %100 geri dönüştürülmüş ... ile oynadı ...*” şeklindeki ifade etmiştir.

Katılımcı YÇ4’ün “*O yıl ... ile bir iş birliği yaptık. İspanya’nın... Böylelikle su temasını İspanya’ya taşıdık biz.*” ve “*Biz birlikte ... diye bir sosyal medya kampanyası yürüttük birlikte...*” şeklindeki ifadeleri spor tesislerinin çevre sorunlarına dikkat çekme konularında “uluslararası iş birlikleri” yapma yoluna gittiklerine örnek gösterilebilmektedir.

Spor tesislerinin sporla ilgilenen insanlarla “etkileşim”e geçecek aktiviteler ile çevre sorunlarına dikkat çekme çalışmaları yaptıkları görülmektedir. YÇ4 “*İlk yıl ... yemyeşildi, ... yeşildi. Burada ilk yıl ... ile bir yani bizim aslında genel yaklaşımımız ... ile bir bilinirlik yaratmak sonra aksiyon alımında da dijital bir platformla mümkünse ... alanların, görenlerin ya da bu konuya ilgi duyanların pozitif yönde adım atabileceği bir platform sunmak onlara. ... İletişim kısmı 3 adımlıydı. ...Önce ilk adım tanışma, tohum topunu seçtirme, ikincisi tohum topu atışının videosu, görselleri, üçüncüsü de filizlendikten sonra görselleri. Bu şekilde aslında ... bir uygulama ile takip edebiliyordunuz. Biz insanlara böyle bir farkındalık verdik.*”, ve “*Bu kampanya süreci içerisinde yaptığımız en önemli işte aslında şeydeki ... genel, döngüsel ekonomi ne demek, yani buradaki temel terimlerin ne olduğunu ve ... biz bu işi nasıl yapıyoruzun yer aldığı bir guide hazırlamak oldu. Bir bilgilendirme guide’ı. ...Tabi bunu lanse ederken biz oyunlaştırmayı kullandık. ... O gün ... gelen insanlara kraft kâğıda ... bastık biz ve arkasındaki Qr kodda bu şey rehber vardı. Qr kodu okutup rehberi indiriyordunuz. Rehberin sonunda çark vardı. Oyun çarkı. Çarkı çevirip hediyeler kazandılar*

bizden. Aynı zamanda rehberi de insanlara hani böyle de bir şey varmış diye okutmuş, indirtmiş olduk telefonlarına.” ifadelerinde bu etkileşim yolu ile farkındalık yaratma etkinliklerine örnekler görülebilmektedir.

Katılımcı YÇ4’ün *“Aynı zamanda biz ... bir sayfa açtık. Burada bir manifesto yayınladık... Biz suyu daha verimli kullanacağımıza, su kaynaklarımızı koruyacağımıza dair söz verdik. Suyu gelecek nesillere daha iyi bir noktada aktaracağımıza ve herkesi de bu sayfaya gelip bu manifestoyu adı ile imzalayıp paylaşması için cesaretlendirdik, çağırdık. Burada da yaklaşık 27 bin civarı bir manifest imzalandı bizde, sezon sonunda.”* ifadelerinden spor tesislerinin farkındalık yaratma çalışmalarında sosyal medya kampanyalarından yararlandıkları anlaşılmaktadır.

f) Eğitim çalışmaları:

Spor tesislerinin “kurumsal eğitimler”, “kurum içi sözlü-yazılı uyarılar”, “akran öğrenmesi”, “toplumsal farkındalık çalışmaları” gibi tesis çalışanları ve toplum bireylerinin çevre konularında eğitilmesine yönelik çalışmalar olduğu görülmüştür. “Kurumsal eğitimler”e örnek olarak katılımcı YÇ5 *“Personellere de ilk işe girmeden girdikleri oryantasyonlarda çevre eğitimleri veriliyor. Enerji yönetiminin nasıl olabileceği ile alakalı bilgilendirmeler yapılıyor. Mesela işte şey yapmayalım diye, elektriği açtılar mesela kapatalım, işte çöp ayrıştırmalarımızı yapalım, çevreye katkı sağlayalım, sürdürülebilir olması adına.”*, YÇ9 *“Bu dönem başında bir arkadaşlara bu anlamda bir eğitim aldırmiştık. En azından buradaki kendi ayrıştırmalarından dolayı.”*, YÇ10 *“Çevre konusunda ayrı bir eğitim olarak değil de diğer eğitimlere kaynaştırılmış olarak alıyoruz.”* ve YÇ12/4’ün *“Bu sene toplamda bir 5-6 eğitim aldık. Etkinliklerde yapılanlar ve tesislerde eğitim sonrası neler yapılabilir olduğunu fark ettik ve bu alanda çalışmalar devam etmekte.”* şeklindeki ifadeleri örnek gösterilebilir. Kurumsal eğitimlerin yanı sıra süreç içerisinde çalışanların birbirini sözlü olarak uyararak öğrenme sürecine katkı sağladıkları YÇ1’in *“...ve biz bunu da herhangi bir eğitim süreci olmadan işleyiş esnasında belirli yönergelerle aslında çalışanlarımıza iletiyoruz. Yani en ufak işte atıyorum bir klimayı açık bırakmak da buna dahil işte ışığı söndürmek de buna dahil.”*, *“Herhangi bir eğitim süreci olmasa da zaman zaman aylık planladığımız toplantılarda binamızda ilgili gerekli bilgileri yönergeleri arkadaşlara biz*

veriyoruz.” ve YÇ10’un “*Personellerin çoğu ne yapacağını biliyor, birbirini uyarıyor.*” şeklindeki ifadelerinde görülmektedir. Ayrıca YÇ10’un, “*Aboneler için uyarılar asılmış*” ifadesinde yer almakta, yazılı uyarıların tesis duvarlarında asılı olduğu anlaşılmaktadır.

YÇ3’ün “*Ne oluyor? Beraber yakinen çalıştığımız insanların belli bir farkındalığı, kişisel bir ilgisi varsa o alana o insanla bir etkileşim gerçekleşiyor.*” ifadesi çalışanlar için bir diğer öğrenme yolu olan “akran öğrenmesi” nin dayanağını oluşturmuştur.

Son olarak spor tesisleri toplum üyelerini çevre konularında eğitmeye yönelik “toplumsal farkındalık çalışmaları” yaptıklarını belirtmiştir. YÇ1 ve YÇ2’nin tesis kullanıcılarının farkındalık düzeyini arttırmaya yönelik uygulamalara aynı örneği verdikleri görülmüştür. Bu uygulamaya YÇ1’in “*...artık hani biz bu farkındalığı edindik zaten bunu kullanıyoruz diğer insanlara da bir farkındalık oluşturmak istiyoruz bunu da tesis girişimizde bir tane animamız var burada insanlar gelip aslında hem çocuklar için yapmıştık onu daha çok niyetimiz çocuklaraydı ama yetişkinlerde gelip onu inceliyorlar hem tesisin bir krokisi gibi ... nerde ne varmış bunu görebiliyorlar hem de işte bu depolama alanı neymiş nereden geliyormuş bu yeşil bina ne demekmiş biz bunları çok güzel bir karikatür karikatürize ederek çocuklara ve yetişkinlere aslında göstermiş oluyoruz hani eğitim bağlamında biraz topluma da buradan ulaşmaya çalışıyoruz.*” şeklindeki ifadelerinde rastlanmaktadır. YÇ4 ise “*Yaptığımız farkındalık kampanyalarıyla toplum eğitimi zaten vermeye çalışıyoruz. Yani topluma bir farkındalık oluşturmaya*” ifadesi ile toplum eğitiminin amaçları arasında yer aldığını belirtmiştir.

g) Çevreye duyarlı malzeme kullanımı:

Katılımcı ifadeleri tesislerin çevreye duyarlı malzemelere yöneldiklerini de göstermektedir. Bu konuda Katılımcı YÇ2 “*...binanın bazı bölgeleri ahşap yenilenebilir enerji şeyi, yenilenebilir maddelerden dönüşüyor olması*” ifadesini kullanırken, YÇ4 “*Bununla birlikte ... poşetlerimizi, şurada bir örnek var mı var. Plastik poşet yerine %100 composable hale dönüştürdük yine bir partnerimizle. Artık bizim ...poşetlerimiz doğada 6 ayda bozunabilir hale geliyor*” ifadesini kullanmıştır.

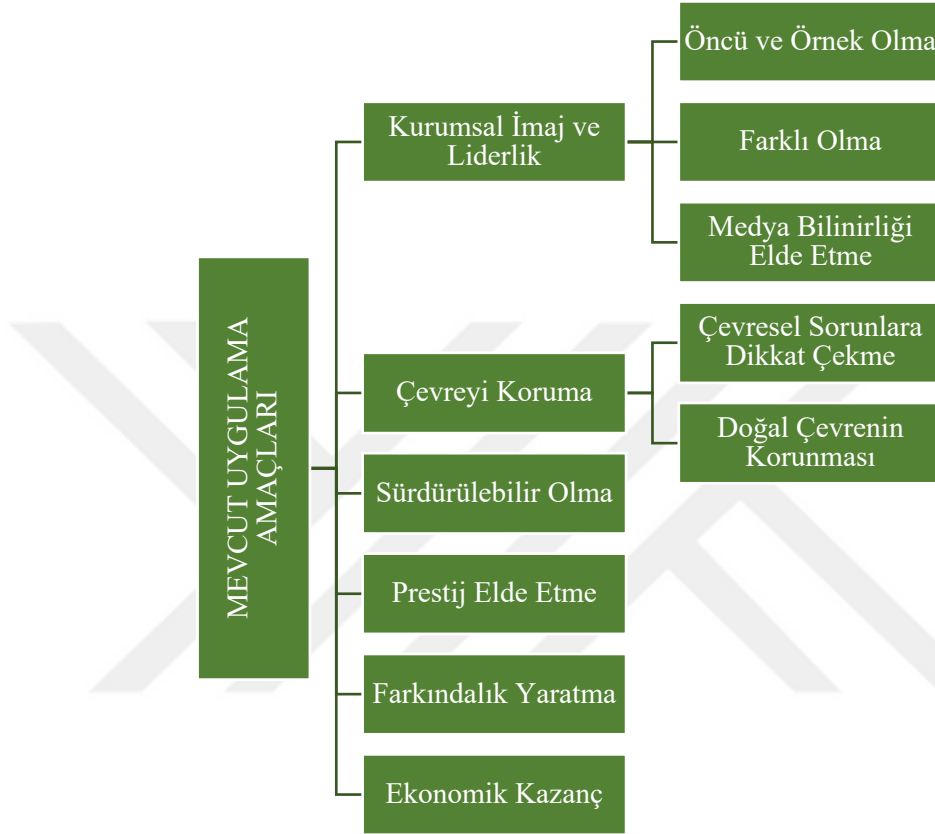
h) Bilgilendirme çalışmaları:

Katılımcı ifadelerine göre tesisler yaptıkları çevresel sürdürülebilirlik uygulamaları çeşitli şekillerde duyurma yoluna gitmektedir. “Sosyal medya” kodu bunlardan biridir. Tesisler çalışmalarını duyurmada sosyal medya hesaplarından faydalanmaktadır. Örnekler katılımcı YÇ3 “*Burada şöyle daha çok sosyal medyayı kullanıyoruz bu konularda.*”, “*Onun yanı sıra kendi kişisel network ağlarımızdan faydalanıp...*”, “*Çok böyle önemli haberleri Twitter’da işte sosyal medyada duyuruyoruz.*”, YÇ4 “*Kendi sosyal medyalarımızı kullanıyoruz.*”, “*Çevresel kampanyalarımızla ilgili aynı şekilde kendi sosyal kanallarımızı, web sitemizi kullanarak duyuruyoruz ama aynı zamanda partnerlerimizle yaptığımız iş birliklerimizde de onların kanallarını da kullanıyoruz. Partnerlerimizin işte sosyal kanalları varsa e mail servisleri, onlardan da faydalanıyoruz burada.*”, YÇ7 “*Bunu da zaten sosyal medyalarımızda falan projelerimizi tamamını yaydırıyoruz.*”, YÇ8 “*Biz burada işte belediyenin instagram sayfaları...*” ve YÇ9’un “*Bunu da tanıtımlarımızla, sosyal medya tanıtımlarımızla vs duyururuz.*” şeklindeki ifadelerinde görülmektedir.

Katılımcılardan YÇ5 “*Her yıl sürdürülebilirlik raporu hazırlıyoruz biz. Bir de personel alanlarımızda ve şey misafir alanlarımızda sürdürülebilirlik ile alakalı yaptığımız televizyonlar var. O çalışmalarımız oralarda yayınlıyoruz biz.*” ve YÇ10’un “*Çevresel broşürlerle duyuruyoruz. Afiş, kitapçık, tesise asılan afişler. Bunları bilgiye dayanarak değil de sadece dışardan vatandaş olarak gördüğüm kadarıyla söylüyorum.*” şeklindeki ifadelerinden çevresel sürdürülebilirlik yolunda görsel ve yazılı yayınlardan faydalanıldığı anlaşılmaktadır.

Katılımcı YÇ2 “*...her ortamda işte ben bulunduğum her ortamda işte bir yeşil binada çalıştığımı, LEED Gold sertifikalı binada çalıştığımı söylüyorum.*” ifadesi ile “sözlü bilgilendirme” yapıldığından bahsederken katılımcı YÇ1 “*Zaten güneş panelleri çevrede oturan tüm vatandaşlar tarafından görülebiliyor onu gördüklerinde merak ediyorlar ve soru bunlar ne işe yarıyor neden var biz bunlarla ilgili sürekli bilgilendirme de dediğim gibi bulunuyoruz.*” ifadesi ile tesislerin “fiziksel görünürlük” sayesinde merak uyandırarak, insanları bilgi almaya yönlendirdiğini belirtmiştir.

Bu alt problem içerisinde aynı zamanda yapılan mevcut çalışmaların amaçları da yer almaktadır. Bu bağlamda yapılmakta olan çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarının amaçlarını oluşturan temalar ve bu temaları oluşturan kodlar şekil 3.3’ de yer almaktadır.

Şekil 3.3: Yönetici/Çalışan ifadelerine dayalı olarak spor tesislerindeki mevcut çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarının amaçları

a) Kurumsal imaj ve liderlik:

Bu tema çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarının başlangıç nedenleri ile ilgili olan 1. alt problemde yer alan tema ile benzerdir. Spor tesislerinin mevcut çalışmaları kapsamında çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarına “öncü ve örnek olma”, “farklı olma” ve “medya bilinirliği elde etme” gibi amaçlarla yöneldikleri görülmektedir. Katılımcı YÇ3 “bakarsanız ... yaptığı bu çalışmalarla biraz burayı temsil etmek istiyor. Biz temsil etmek ve öncü olmak istiyoruz. Diğer ... örnek olmak istiyoruz. Yaptığımız çalışmaların aslında temelinde bu yatıyor diyebilirim”

şeklindeki ifadesi ile çalışmalarının temelinde “öncü ve örnek olma” amacının yattığını belirtmiştir. Bir diğer amaç ise “farklı olma” dır. YÇ4 “*farklı ne yapabiliriz çevredekilerden diye. Tabi o zaman işte sıfır atık politikası vs devrede yani devletin de bu tarz mevzuatları, girişimleri var. O zaman sanıyorum bir ajans ile birlikte buna başvurduk. Böyle bir ihtiyaç duyuldu yani fark yaratma adına*” ifadeleri ile farklılaşmak adına çalışmalar yaptıklarını belirtmiştir. Bir diğer mevcut çevresel sürdürülebilirlik uygulama amacı “medya bilinirliği elde etme”dir. Medya bilinirliği kodunu oluşturmada katılımcılardan YÇ-3’ün “*O güzel bir düşünceydi ve hani bayağı da bir ses getirdi. Hatta ... ile yaptık biliyorsunuz.*” ifadesine, YÇ-4’ün “*Ve sosyal medya kampanyaları ile de ciddi bir bilinirlik elde ettik beraber.*”, yine YÇ-4’ün “*Ciddi reach elde ettik orada biz medyada da. Daha sonraki yaptığımız aktivasyonlarla da medyaya çıktık*” ifadeleri dayanarak oluşturulmuştur.

b) Ekonomik kazanç:

Katılımcı YÇ11 “*GES’lerimiz var. Ürettiğimiz enerjinin fazlasını satıyoruz. Erişilebilirlik sertifikası olan tek tesis burası. Bu çalışmalar arz talep meselesi. Kazanç sağlamak, faturayı düşürmek gibi amaçlarla yapılıyor.*” ifadesi ile çevresel sürdürülebilirlik uygulamaları amaçları arasında ekonomik kazanç sağlamaya dikkat çekmektedir.

c) Çevreyi koruma:

“Doğal çevreyi koruma” ve “çevresel sorunlara dikkat çekme” kodlarının oluşturduğu “çevreyi koruma” temasında katılımcılardan YÇ1 “*Yani aslında doğadan aldığımız her şeyi tekrar doğaya temiz bir şekilde iletmeye çalışıyoruz. Öyle söyleyebilirim.*”, YÇ5 “*...doğaya kötü davranmamak diyebilirim. Nasıl diyeyim toparlayamadım ama. Bu şekilde böyle yani. Daha çok nasıl sürdürülebilir bir çevre oluşturabiliriz. Aynı zamanda hem ... hizmet verirken aynı zamanda doğaya nasıl katkı sağlayabiliriz. İkisini birlikte götürmeye çalışıyoruz aslında.*” YÇ10’un “*Doğayı ve çevreyi koruma amacıyla.*” şeklindeki görüşlerine yer verilmiştir.

Bir diğer katılımcı YÇ4’ün “*Ağaçlandırmanın önemine dikkat çektik.*”, “*Ağaçlandırmanın önemine dikkat çektik, iklim krizi ile mücadelede ve orman yangınlarının, artan orman yangınlarının sayısına dikkat çektik.*”, “*Burada da*

dünyada su ile ilgili problemlere dikkat çektik.”, “...geri dönüşüme dikkat çektik.” şeklindeki ifadesinden çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarının çevresel sorunlara dikkat çekme amacı taşıdıkları anlamı çıkarılmıştır.

d) Sürdürülebilir olma:

Bu tema katılımcı YÇ5’in “*Amacımız çevreye sürdürülebilirliği sağlamak adı üstünde olduğu gibi*” ifadesinden yola çıkılarak oluşturulmuştur.

e) Prestij elde etme:

Katılımcı YÇ1 “*Şimdi bizim ülkemizde de böyle sertifikasyon sistemleri var ama yeterli kadar prestijli değil o yüzden bu prestiji sağlamak adına başvurulmuş bir sertifikasyon sistemi olduğunu düşünüyorum. Sadece biz ülke çapında değil uluslararası birçok paydaşımız var. Farklı ülkelerle farklı ... paydaşlık yapıyor. Oralara gittiğinde kendini tanıtmak ve kendi başarısını daha ön planda tutabilmek adına böyle uluslararası geçerliliği olan sertifikalara her zaman gerek duyuyoruz.*” ifadesi ile prestij elde etmek gibi amaçlar taşıdıklarını belirtmiştir.

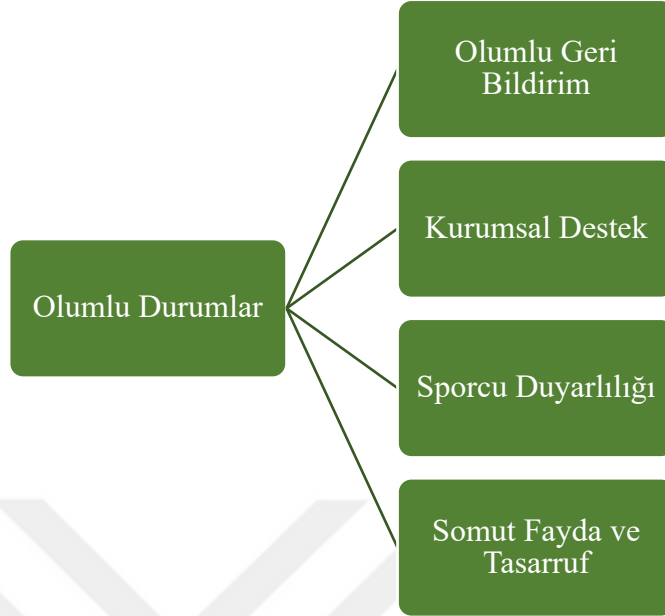
f) Farkındalık yaratma:

Spor tesislerinin çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarının farkındalık yaratma amacı taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu amaca YÇ-4’ün “*... genişken bir şeye dedike etmek istedik ve bizim hem farkındalık hem de insanlar arasında daha çok hani destekçi büyütme kaygısı ile herkese hitap edebilecek bir şey olmasını istedik bunun. Buda çevreydi bizim için.*”, “*... Biz insanlara böyle bir farkındalık verdik.*”, YÇ-4 “*... Yani burada farkındalık yaratmak adına*” şeklindeki ifadelerinde rastlanmaktadır.

3.3 3.Alt Probleme İlişkin Bulgular: Çevresel Sürdürülebilirlik Uygulamaları Sürecinde Karşılaşılan Durumlar

Araştırmanın 3. alt problemini “Spor tesislerinin çevresel sürdürülebilirlik uygulamaları sürecinde karşılaştıkları durumlar nelerdir?” sorusu oluşturmaktadır. Bu kapsamda katılımcı ifadelerine dayalı olarak uygulamalar sürecinde karşılaşılan durumlar belirlenmeye çalışılmıştır. Görüşmelerin analizi sonucunda spor tesislerinin çevresel sürdürülebilirlik uygulamaları sürecinde karşılaştıkları olumlu durumlar ve olumsuz durumlar olmak üzere iki başlıkta ele alınmıştır. “Olumlu geri

bildirim”, “kurumsal destek” ve “sporcu duyarlılığı” temaları olumlu durumları oluşturmaktadır.

Şekil 3.4: Spor tesislerinin çevresel sürdürülebilirlik uygulamaları sürecinde karşılaştıkları olumlu durumlar

a) Olumlu geri bildirim:

Spor tesislerinin çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarının insanlar tarafından olumlu karşılandığı görülmüş ve bu tepkiler “olumlu geri bildirim”, “kurumsal destek” ve “sporcu duyarlılığı” temalarını oluşturmuştur. Katılımcılardan YÇ-1 “Uygulama esnasında da bizim bu duyarlılığımız insanların gerçekten hoşuna gidiyor ve bizi tercih etmelerine sebep oluyor. ...biz sürekli grup gezileri yaptırarak ve tesislerimizi tanıttık. İşte gelen vatandaşlarımıza ben sürekli işte güneş panellerimizi, enerji sistemlerimizi, yeşil binayı falan anlatıyorum. Övgüyle insanlar ağzı açık dinliyorlar. Çünkü böyle bir şey hiç görmemişler etraflarında duymamışlar. Bu bizi seçilebilir kılıyor daha çok bu bağlamda gayet güzel karşılıyorlar”, YÇ-3 “Açıkçası çok olumlu yorumlar geldi. ... Şimdi birçok negatif düşünceye sahip olan insanlardan çok böyle olumlu geri bildirimler aldık. Ya siz böyle şeyler yapıyor muydunuz?” ve YÇ-4’ün “Bu tarz işleri yaptığımız zaman genelde buna olumlu tepki veren insanlar ... Mesela insanlar ben dikkat ediyorum ... şey konuşuyorlar sosyal medyada.” ifadeleri bu olumlu tepkilere örnek oluşturmaktadır.

b) Kurumsal destek:

Yönetici ve çalışanlar çevresel sürdürülebilirlik uygulamaları sırasında “kurum desteği” ve “çalışan desteği”ni gördüklerini ifade etmişlerdir. Tesis yönetimlerinin destek verdiği örnekle katılımçı YÇ-4 “*Şimdi kurum içinde aslında çok olumsuz tepkimiz bizim olmadı. Bizim yönetimimiz bu konuda çok destekçi bir yönetim*” ve YÇ-8 “*Yani kurum bizi zaten destekliyor bu anlamda*” şeklindeki ifadeleri örnek gösterilebilir. Ayrıca uygulamaları hayata geçirme ve devamlılığını sağlamada çalışanların olumlu tutumuna işaret eden katılımçı YÇ-5 “*Aslında bizim ... de uzun yıllardır çalışan insanlar oldukları için yani bir yeni bir sistem getirdiğimizde buna karşı olmuyorlar aslında. Direk bu gelmiş kabul ediyorlar. Hiçbir sıkıntı ile karşılaşmıyoruz genel olarak*” ifadesi “çalışan desteği”nin olumlu bir durum olarak tesise destek sağladığını göstermektedir.

c) Sporcu duyarlılığı:

Uygulamalar sırasında karşılaşılan bir diğer olumlu durum örneğini sporcular oluşturmaktadır. YÇ-4 olumlu bir tepki olarak sporcuların duyarlılığını “*Sporcuların çok enteresan, bazıları çok ciddi duyarlı bu işe. Yani gönüllü olmak istiyorlar biz bir şey yaptığımız zaman. Bizim böyle ... oldu mesela. Çok ciddi. Bunu yapalım, mutlaka yapalım. Paylaşanlar oluyor sosyal medyalarında sürekli falan*” şeklinde açıklarken, YÇ-9 bu konuyu “*Sporcularımız çok disiplinlidir zaten. Yani herkes özellikle atık konusunda çevre konusunda çok bilinçlidir. Bunu temellendirmişiz zaten onlara*” şeklindeki dile getirmiştir. Bu ifadeler çalışmalara dahil olmada sporcuların gönüllü olduğuna işaret etmektedir.

d) Somut fayda ve tasarruf:

Katılımcıların ifadeleri incelendiğinde hayatı kolaylaştıran, tasarruf ve ekonomik fayda sağlayan olumlu sonuçlar elde edildiği görülmektedir. Katılımcı YÇ-5 “*Mesela şöyle ofislerde de biz sebilleri kullanıyoruz öyle anlatayım. Bu korona sürecinde plastik pipetler kullanılıyordu. Ve çok fazla herkesin masasında plastik şişe vardı. Yani sebil olayına geçtiğimizde ofislerimizde diye anlatayım sadece damacana. Maliyet açısından da bir düşüş oluyor*” ifadesinde görüleceği üzere hayata geçirdikleri uygulamanın maliyet düşürme gibi olumlu bir etkisiye yol

açtığına işaret etmiştir. Hayat kolaylaştırma gibi somut faydalara dikkat çeken YÇ-7 “*Tabi şimdi şöyle dediğimiz gibi bir şekilde doğadan yararlanmak bizim hayatımızı kolaylaştırıyor*” şeklinde olumlu durumlara örnek teşkil eden bir görüş bildirmiştir. Katılımcı YÇ-10 ise “*Ben ilk defa bu tesiste çalıştım. Gerekli olduğunu ve sürekli olması gerektiğini düşünüyorum. Tasarruf yüksek sarfiyat düşük*” şeklindeki ifadesi ile bu uygulamaların düşük tüketim ve yüksek tasarruf sağladığı ile ilgili olumlu bir başka yöne dikkat çekmiştir.

Spor tesislerinin çevresel sürdürülebilirlik uygulamaları sürecinde karşılaştığı olumsuz durumlar Şekil 3.5.’de de görülebileceği üzere “kaynak yetersizliği”, “çalışan ilgisizliği”, “iletişim sorunları”, “sporcu kaynaklı zorluklar”, “alışkanlıkların değişmesi ile ilgili zorluklar”, “kullanıcı tepkileri” ve “yeşil aklama” olmak üzere altı temadan oluşmaktadır.

Şekil 3.5: Spor tesislerinin çevresel sürdürülebilirlik uygulamaları sürecinde karşılaşılan olumsuz durumlar

a) Kaynak yetersizliği:

Karşılaşılan olumsuz durumlardan “kaynak yetersizliği” nde katılımcı YÇ-4 “*Ama içerde en büyük sıkıntıyı bütçesel kısımda yaşıyoruz. Çünkü burada da bir yatırım yapmanız gerekiyor birçok noktada. Biz ne yazık ki farklı noktalarda da olduğu gibi ... bütçesi çok küçük.*”, “*kaynaklarımız çok sınırlı burada bu konu ile ilgili. Tabi bu kaynaklarla ilgili çalışmak, bunları arttırmak için de partnerin desteği çok önemli oluyor. İç tarafta karşılaştığımız en büyük sıkıntı bu. Kaynak ayıramamak buraya*” ifadesini kullanarak çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarına bütçe ayırmada sıkıntı yaşandığını belirtmiştir. Katılımcılardan YÇ-3 ise “*Tam böyle bir başladık sponsor yaparım dedi, sonra yapmam dedi vazgeçti, başka bir şey sundu. Ve bize çok küçük bir şey sundu. Diyoruz ki bizim istediğimiz tarz da gelecek. Öyle ufak bir matara gösterdi ki yani... Kaldı sonrasında*” ifadesinden çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarının hayata geçirilmesinde bütçe eksiklikleri yaşandığı ve bu sorunu aşma konusunda sponsorluklardan yararlanılmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır.

b) Çalışan ilgisizliği:

YÇ-3 “*Yeni jenerasyona bir şey öğretmek inanın çok zor. Hani ilgileri dikkatleri çok şey, farklı yerlerde. Bir şey söylediğiniz zaman onlara çok böyle şeymiş gibi angarya, off inanılmaz zor bir şey, onları öyle nasıl yapacağız gibi bir algıları var*” ifadesi ile görece genç çalışanların negatif tutumlarına dikkat çekmiştir. Bu tema olumlu durumlardaki kurumsal destek ile tezat oluşturmakta, bu durumun ifadelerin kaynağı yönetici-çalışanların görüş farklılıklarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

c) İletişim sorunları:

Katılımcı YÇ-4 “*Yani işi iletişim noktasına getirdiğiniz zaman ne yazık ki bugün üniversitelerde işte ... dışındaki belli kurumlarda yaptığımız işleri bilmiyorlar. Bugün buraya bir marka bile, bir markamızla oturup konuşuyoruz sponsor markamız diyoruz ki bakın bizim böyle böyle de bir alanımız var. Siz bu konu da neler yapıyorsunuz? Bak örtüşme yakalayabilirsek birlikte bir şeyler yapalım. Ya diyor siz çok farklı bir ... biz bunu hiç bilmiyorduk. İşte o zaman tabi*

sadece markayı bundan sorumlu tutamıyorum ya da oradaki insanları. Demek ki iletişim kısmımızda biraz eksik kalıyoruz. Bunu mesela içerideki sıkıntılarımıza ekleyebiliriz. İletişimde demek ki kısıtlı kalıyoruz.” ifadesi ile yapılan çalışmaların duyurulmasında eksik kalındığına dikkat çekmiştir.

d) Sporcu kaynaklı zorluklar:

Katılımcı YÇ-4 “*Bazı ... yani ben çok şey ayırmak istemiyorum ama özellikle ... çok böyle bir bilinç yok. Çünkü şöyle söyleyeyim çok oyuna odaklılar böyle bu tarz konulara odaklı ... bulmak dünyada da zaten çok zordur.*” ifadesi ile bazı sporcuların çevresel sürdürülebilirlik uygulamaları konusunda bilinçli olmadıklarına ve YÇ-4 “*Ha şunu da diyen oluyor. Ya ben o zamana kadar emekli olurum, bırakır giderim, sonraki düşünsün. Zaten o sürdürülebilirlik değil, gelecek nesile de bu kaynağı bırakman lazım senin.*” ifadesi ile sporcuların bencil düşüncelerle konuya uzak durduklarına işaret etmiştir. Olumlu durumlar ile tezat teşkil eden diğer bir tema da sporcu kaynaklı zorluklardır. Aynı katılımcı görüşlerini ifade ederken hem sporcuların duyarlılığından hem de onlardan kaynaklanan sorunlardan bahsetmektedir. Bu durumda sporcuların farklı özelliklere sahip olmasından ortaya çıktığı ve katılımcının farklı özellikteki sporcuları davranışlarına istinaden farklı görüşler sunduğu düşünülebilir.

e) Alışkanlıkların değişmesi ile ilgili zorluklar:

Katılımcılardan YÇ-5 “*Sadece süreçte, öğrenme sürecinde ... atık ayrışmaları mesela atık yönetimi ne bileyim bununla ilgili işte enerji tasarrufu gibi şeylerde alışkanlık olmadığı için insanlarda belirli bir süre şey oluyor. Biz bu süreçler de sürekli denetimler yaparak eğitimler vererek insanları bilgilendirmeye bilinçlendirmeye çalışıyoruz aslına bakarsanız. Zamanla oturuyor. Zamanla oturduktan sonra da bir problem olmuyor. Sadece başlarda kabul ediyorlar ama uygulamada yani hani karışıklıklar olabiliyor. Biri uyguluyor biri uygulamıyor ama biz sık sık denetimlerimiz saha da olduğu için ve eğitimlerimiz sık sık olduğu için zamanla buradaki çalışanlar da bilinçleniyor artık ve yapmamaya çalışıyorlar ellerinden geldiğince.*” ifadeleri ile uygulamalara başlarken kabul etme kısmında bir sorun yaşanmadığını ancak uygulama esnasında alışkanlıkların kolayca değişmemesinden kaynaklı sorun yaşandığına dikkat çekmiştir.

YÇ-12/4 ise “En zorlanılan konu sporcuların bir şeyleri kabul etmesinde. Etkinliklerde sporcular su şişelerinde içip atmayı tercih etmekte ve alışkanlıkların değişmesi konusunda zorluk yaşamaktayız” ifadesi ile sporcuların yenilikleri kabul edip alışkanlıklarını değiştirmeleri konusunda sorun yaşandığını belirtmiştir. Bu durum yeniliklere direnme şeklinde de açıklanabilir. Katılımcılardan YÇ-12/4 yeniliklere direnme konusunu; “İnsanlar özellikle sporcular bu duruma çok sıcak bakmıyorlar. Koşuculara verilen çipleri geri dönüşüm için toplamak istediğimizde sporcular iade etmek istemiyorlar. Hatıra olarak düşünüp almak istiyorlar. Sertifikalar online olmasına rağmen insanlar kâğıt doküman almak istiyor.” ifadesi ve YÇ-12/4 “Örneğin; katılım madalyası bu tarz etkinliklerde çok fazla ve bu ekstra bir atık oluşturmaktadır. Bunun olmaması gerektiğini anlatma kısmında başarılı olamıyoruz” şeklindeki ifadelerle açıklamakta, sporcuların geleneksel uygulamalara bağlı kalarak işlerini zorlaştırdıklarını belirtmektedirler.

f) Kullanıcı tepkileri:

Katılımcı ifadelerine göre bazı çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarını hayata geçirme sırasında kullanıcıların tepkilerinden çekindikleri görülmektedir. Örneğin katılımcı YÇ-5 bu durumu “... mesela biraz daha üst segment... Bunun için mesela biz orada plastik kullanımını azaltmak için sebiller koymak isteriz aynı ... Termoslar veriyoruz orada sporculara mesela. Ama bunu orada yapabilmek biraz imkânsız kalıyor. Ya da ... tek kullanımlık ... var. Herkese özel tek kullanımlık veriyoruz. Bunu işte büyük bir plastik kullanımını yine azaltabilmek için büyük bir şey yaptığımızda oraya o kadar para verip geldikleri için onlarla karşılaşmak onlar için iyi olmayabilir diye düşünüyoruz.” şeklinde ifade etmiştir. Ayrıca bazı uygulamalar kullanıcılar tarafından çok da kullanışlı bulunmayarak şikâyet sebepleri olmaktadır. Bu YÇ-10’un “Problemi en çok aydınlatma kısmında yaşıyoruz. İnsanlar ışık kapanınca şikâyet ediyor, niye sabit yanmıyor diye kızıyorlar.” ifadesinden anlaşılmaktadır.

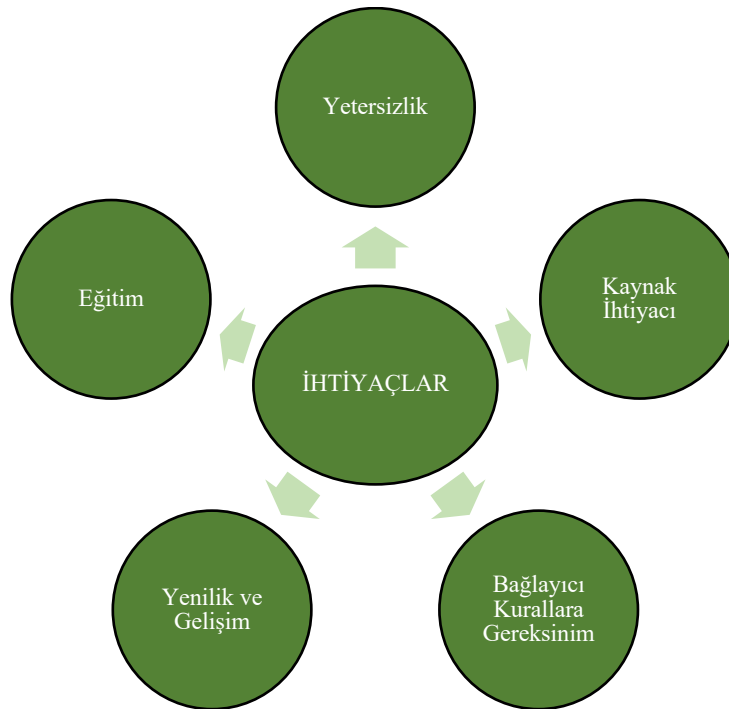
g) Yeşil aklama:

Katılımcılardan YÇ-3 “Bende iyi kötü kurumlarla olsun sağda solda olsun gördüm ettim ve yapılan çalışmalarda da o kişilerin, hani işte karar mercilerinin ayırdıkları bütçeler, düzenledikleri nasıl diyeyim etkinliklerle de işte kişilerin kendilerini nasıl yansıttıkları falan bunlar beni biraz rahatsız etmişti. Hani 1 ortaya

çıkıyorsa çıktı olarak bunu 5 olarak lanse etmek için herkes birbirini nasıl diyeyim eziyor demek istemiyorum ama bir an önce büyütelim, büyütelim daha da şey yapalım ama ortaya çıkan sonuç o kadar büyük bir etki yaratmıyor, gerçeği yansıtmıyor. Ben bu noktada gördüklerimizin şeyi gerçeği yansıtmadığını düşünüyorum. Bu benim kendi şahsi düşüncem bu arada sadece” ifadesi ile yapılan çalışmaların ve sonuçlarının olduğundan daha büyük ve etkili gösterilerek kurumsal fayda sağlanmaya çalışıldığına dikkat çekmiştir. Ayrıca YÇ-4’ün “*Hani sportswashing’i oradan ayırmak lazım. Bugün herkes yapıyor bunu ama yine de iyi niyetle çalışan çok kurum var. Şimdi birçok kurum stratejisi olmadan bir şeyler yapmaya çalıştı 4 sene 5 sene. Şu an daha planlı adımlar haline döndü.*” ifadelerinde de aynı şekilde “yeşil aklama”ya dikkat çektiği görülmektedir.

3.4 4.Alt Probleme İlişkin Bulgular: Çevresel Sürdürülebilirlik Çalışmaları ile İlgili İhtiyaçlar

Araştırmanın 4. alt problemini “Çevresel sürdürülebilirlik çalışmaları ile ilgili ihtiyaçlar nelerdir?” sorusu oluşturmaktadır. Katılımcıların ilgili soruya verdikleri cevaplar incelendiğinde konu ile ilgili şahsi değerlendirmeleri ve neler yapılabileceğine dair fikirlerini beyan ettikleri görülmektedir. Bu ifadelerden yola çıkarak çevresel sürdürülebilirlik çalışmaları ile ilgili ihtiyaçlar “yetersizlik”, “kaynak ihtiyacı”, “bağlayıcı kurallara gereksinim”, “yenilik ve gelişim”, “eğitim” ve temaları etrafında şekillenmiştir.

Şekil 3.6: Çevresel sürdürülebilirlik çalışmaları ile ilgili ihtiyaçlar

a) Yetersizlik:

Katılımcıların ilgili ifadeleri incelendiğinde çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarını yetersiz buldukları görülmektedir. Ancak bu yetersizlik genel anlamda bir yetersizliktir. Katılımcılardan YÇ1 konuya daha geniş çaplı yaklaşarak çalıştığı tesisin değil ülkenin sorunlarına işaret etmiştir ve *“Ülke olarak yetersiz olduğumuzu düşünüyorum, geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Biz üstümüze düşeni az da olsa yapmaya çalışıyoruz.”*, *“Sonrasında, dönüştürme olayları daha fazla olabilir”* şeklinde beyanda bulunmuştur. YÇ4 de benzer şekilde daha geniş bir perspektiften *“Çok şey var. Yani o kadar çok şey var ki. Şu an Türkiye’nin çok üzerinde. ... Bizden hiç beklenmeyen işler yapıyoruz. ...Ama Avrupa noktasında da bizde de tabi yapacağımız çok daha iş var”* ve *“Daha bunlar çok fazla uygulaması var yapabileceğimiz bizim de çok şey var”* ifadeleri ile hem ülke hem tesis olarak yetersiz kaldıklarını belirtmiştir. YÇ9 ise *“Yetmez. Daha fazla”* ifadelerinde bu duruma yer vermiştir.

b) Kaynak ihtiyacı:

Spor tesislerinin çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarını hayata geçirmede ekonomik ve insan kaynağı gibi konularda sorun yaşadıkları görülmektedir. YÇ-3 *“Oraya tamamen odaklanmış birisine ihtiyacımız var. Bu sadece bizim için geçerli değil herkes için yani. ... çevresel anlamda bir şeyi kişilere çok uzak olduğundan gerçek anlamda bir ekip istiyor.”* ifadesi ile çalışmaları gerçekleştirebilmek için ihtiyaç duydukları sponsorların konuya ilgisiz kalması sebebiyle sorun yaşadıklarını belirtmiştir. Katılımcılardan YÇ-3 *“Bireysel olarak, inisiyatiflerle yürüyoruz ve dolayısıyla ister istemez bir kalite kaybı yaşanıyor yapılan şeylerde ve planladığımızın çok uzağında kalabiliyoruz. Evet fikir güzel hani mekânımız var gerçekleştirebiliriz ama kimsenin öyle bir zaman ayırma ihtimali yok oraya. Yeni birisini alalım, istihdam edelim, ona anlatalım. Öyle bir zaman da maalesef yok.”* ifadesi ile insan kaynakları eksikliğine ve YÇ-4 *“İşin içindeki değişken ekonomisi çok fazla. Ben bunu yenilemezsem buna yeni sponsor bulamam. Bunu satamama riskim var. ... Anlatabildim mi? bunun böyle karşılıkları var. Günün sonunda henüz çevre bunun odağında olan bir yer değil yani.”* ifadesiyle ekonomik kaygıların çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarının önüne geçebildiğine dikkat çekmiştir.

c) Bağlayıcı kurallara gereksinim:

Katılımcılar spor tesislerini çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarına yönlendirecek bir takım zorlayıcı düzenlemelere ihtiyaç olduğunu vurgulamışlardır. Katılımcı YÇ-3 *“Nedir işte karar mercilerinin baskı altına almak olabilir, işte regülasyonların değişmesi için birtakım etkinlikler, eylemler. Hani bunun ülkeler arasında, Birleşmiş Millerde, nerede dersiniz deyin bir konu olmasını isterim.”* ve YÇ4 *“Bu işin tabi şey boyutu var yani zorlanması lazım ... Biri tepeden çekicini vurmadığı zaman çok da ilerlemeyecek bir iş. Bunu aslında samimi ortamlarla arkadaşlarla hep konuşuyoruz. Biz bugün çok süslü işler anlatılıyor, yapıyoruz, onu yapıyoruz, bunu yapıyoruz falan ama günün sonunda birileri bizi zorlamasa yapmayız biz bunları.”* ifadesi ile çalışmaların devamlılığının sağlanması için karar vericilerin birtakım kurallar geliştirmesi gerektiğine dikkat çekmiştir.

d) Yenilik ve gelişim:

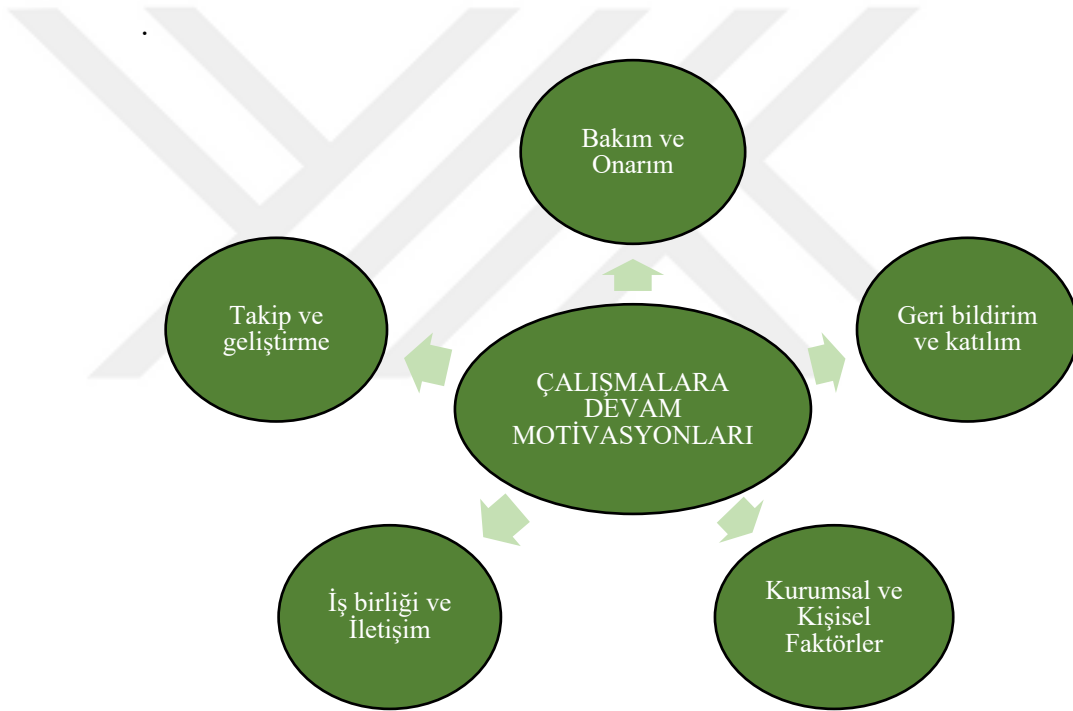
Katılımcılardan YÇ-2 *“Yani şimdi hayatta yeterli dediğimiz her şey bir süreden sonra vasata gidiyor. Biz mümkün olduğunca çağı takip etmeye çalışıyoruz. ...hani dediğim gibi sürdürebilir çalışmaları hiçbir zaman yeterli olmaz herkes birbirinden konuştuğu veya takip ettikçe bir şeyler öğrenebilir yeni teknolojileri takip ediyoruz yeni şeyler yeniliklere de açığız. Yani biz olduk demiyoruz olmaya devam ediyoruz”* ifadesi ile çalışmaların devamlılığı için öğrenme ve yeniliklere açık olmanın önemine vurgu yapmıştır.

e) Eğitim:

Katılımcılar aşağıdaki ifadeleri ile eğitime, özellikle gençlerin eğitimine dikkat çektiği görülmektedir. YÇ-3 *“İster istemez o farkındalığın insanların doğal şekilde içinden gelmesini dilediğim için bütün bu ufak gibi görünen şeyler çok ciddi etki yaratacak diye düşünüyorum. Özellikle çocuklar için. Şimdi ben burada çocuklara gelip az bir şey algısı gelişen, söylediğinizi anlayabilen, 15-16 yaşında çocuklara anlattığımızda oradaki etkiyi bir anda başka yöne çekebiliriz diye inanıyorum.”* Katılımcı YÇ-1 *“Daha çok eğitimler yapılabilir personel daha çok bilinçlendirilebilir. Böyle.”* ifadesi ile çalışan eğitime yönelik daha fazla çalışma yapılabileceğine dikkat çekmiştir.

3.5 5.Alt Probleme İlişkin Bulgular: Spor Tesislerinin Çevresel Sürdürülebilirlik Çalışmalarına Devam Etme Motivasyonları

Araştırmanın 5. alt problemi “Çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarına devam etme motivasyonları nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir. Katılımcı ifadelerinin analizi sonucunda çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarının devamlılığını sağlamada “bakım ve onarım”, “geri bildirim ve katılım”, “kurumsal ve kişisel faktörler”, “iş birliği ve iletişim” ve “takip ve geliştirme” temaları belirlenmiştir (Şekil 3.7.). Konu ile ilgili gelecek planları ise “çevre bilinci oluşturma”, “sürdürülebilirlik stratejileri”, “çevre etkinlikleri”, “kaynak yönetimi”, “insan kaynakları ve iş birliği” ve “bakım ve onarım” temaları çerçevesinde şekillenmiş ve bu temalar Şekil 3.8.’de gösterilmiştir.

Şekil 3.7: Spor tesislerinin çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarına devam etme motivasyonları

a) Bakım ve onarım:

Katılımcı ifadelerine göre çalışmaların devamlılığı düzenli bakım ve onarım faaliyetleri ile sağlanmaktadır. Katılımcılardan YÇ-1 “Çalışmaların devamlılığını şöyle sağlıyoruz, şimdi zaten, zaten şöyle bazı teknik şeyler o nasıl anlatayım bilgisayarları otomasyon sistemlerine bağlanmış durumda. Onların herhangi bir arıza durumu olduğunda hemen müdahale ediyoruz, onları kurtarmaya çalışıyoruz.

Onun haricinde zaten teknik olarak farklı birimler var birimler kendi işlerine yeteri kadar hâkim, bunların kontrollerini sağlıyoruz. Bu şekilde sürdürmeye devam ediyoruz süreci” ve YÇ-10 “Devamlılık sürekli bakımla oluyor. Yıllık olarak servis firmaları var, anlaşmalı. Kontrolleri yapıyorlar. Bizim gözümüzden kaçan varsa. Öteki türlü sürekli bakım sürekli kontrol” ifadeleri ile çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarının devamlılığını sistemlerin düzenli takibi ve onarımına bağlamışlardır.

b) Geri bildirim ve katılım:

Spor tesislerinde çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarının devamlılığının kullanıcı ve çalışan geri bildirimlerine dayalı olarak sağlandığı görülmektedir. Katılımcılardan YÇ-5 *“Dediğim gibi sürekli denemeler yaparak misafirlere işte sorarak onların görüşlerini alarak eksik ve artı yönleri nelerdir onlardan aslında bazen de fikirler geliyor burada bu kullanılıyor ama bunu değiştirebilirsiniz. Artık gelen misafirlerde bilinçli israfın önüne geçebilmek için sürdürülebilir bir çevre olabilmesi adına bizlere geri bildirimlerde bulunuyorlar aslında. Ya da gelmek istemeyen misafirler oluyor. Var mı böyle şeyleriniz diye”* ifadesi ile süreci kullanıcıların fikirlerine ve geri bildirimlerini dikkate alarak yürüttüklerini belirtirken, YÇ-5 *“Onun için işte biz kendi çalışanlarımız olarak kendi çalışanlarımızdan ya da işte misafirlerden gelen bizim araştırmalarımız sonucu B. Hanım kendisi daha çok ilgileniyor bu konularla. Baktığında gördüğünde yani nerede ne yapabilirizi, sürekli araştırma geliştirme yapmaya çalışıyoruz diyebiliriz”* ifadesi ile kullanıcıların yanı sıra çalışanların da sürece dahil olduğunu vurgulanmıştır.

c) Kurumsal ve kişisel faktörler:

Çalışmaların devamlılığının sağlanmasında katılımcı YÇ-2 *“ya şimdi tabii ki bu çalışmaların devamını sağlayabilmenin en büyük avantajı biz bir belediyeyiz ve kamuyuz. 2012 yılından beri başkanımızın aynı kişi olmasından dolayı bu devamlılığımızı başkanımızdan dolayı olduğu için onun vizyonu doğrultusunda bizim hareket etmemiz kolay oluyor hani devamlılığını sağlamamız da ki en büyük etken hani başkanımızla birebir hala çalışıyor olmamız”* ifadesi ile kurumsal dinamiklerdeki istikrara dikkat çekmiştir. Kişisel inisiyatife bağlı yürütülen çalışmaların devamlılığının yine kişisel inisiyatife bağlı olduğu katılımcı YÇ-3’ün *“A... hanım burada olduğu sürece bence devam edecek yani. A ... hanım sonrasında*

bir girişimde bulunulur mu o konu da çok emin olamıyorum” ve YÇ-4’ün “Ya burada dürüst olmak gerekirse çok kişiye bağlı devamlılık. Yani bugün işte buradan ben gittiğimde başka biri geldiğinde bu bakış açısında olur mu? Böyle gitmeli mi? ... Ama biz şu an ne yapıyoruz? Bize mecbur kılınanın çok üzerinde işler yapıyoruz. Yani bu işte kişisel istekle oluyor, benim birilerini galeyana getirmemle olabiliyor burada. İşte ya yapalım, devam edelim” şeklindeki ifadelerinden anlaşılmaktadır.

d) İş birliği ve iletişim:

Katılımcı YÇ-3 “*Bu şey gibi değil belli başlı bazı yerlere üye olduğunuzda, işte kritik kontaklarla iletişiminiz olduğunda zaten sizin duvarınıza sürekli bir şey akıyor ve eğer farklı bulursanız oradan ilham alabileceğiniz bir sürü şey karşınıza çıkıyor. Yurtdışına toplantılara gidiyoruz, ediyoruz. Orada da bir bilgi birikimi içerisindeyiz, akışı içerisindeyiz. Bu şekilde ilerliyoruz*” şeklindeki ifadesi ile çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarına müdahil olan diğer kişi ve kurumlarla iletişim halinde kalarak ilerleme kaydettiklerini belirtmiştir.

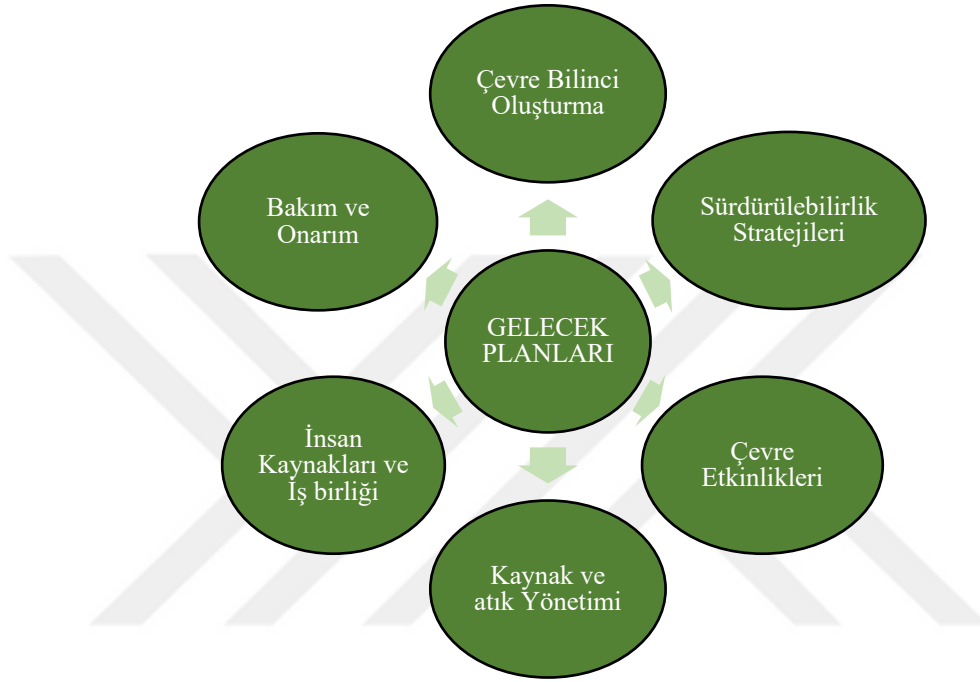
Katılımcı YÇ-4 ise “*Biz bir iş birliği anlaşması yaptık. ...Bu alanlarda başarı geldiği zaman ondan sonra commercial, sustainability böyle ... çünkü ... sürdürülebilirlik, çevre üzerine çok ciddi çalışan bir kurum, eğitim kolu olan bir kurum. Biz sadece evet kâğıt üzerinde bir anlaşma yaptık ama şimdi oradaki arkadaşlarımızla sürekli konuşuyoruz. Yani bunu böyle yapalım mı böyle yapalım mı? O taraf daha da genişlediğinde ihtiyaç doğacak artık bu alanlara. Dolayısıyla burada 5 çalışan olması gerekiyorsa bu alanda çalışan 5 çalışan olacak o zaman. Bunlar birazcık şeyle, ihtiyaçla, zamanla olacak*” ifadesi ile yapılan iş birlikleri ile tesislerini çevresel sürdürülebilirlik uygulamaları yönünde ilerlemeye ittiklerini ifade etmiştir.

e) Takip ve geliştirme:

Katılımcılardan YÇ-9 “*Ya şimdi dediğim gibi siz bir şeye başlarsınız vazgeçerseniz kalır. Bizim başkanımızın en önemli şeyi bir iş bitene kadar takip. Bizde bu işler en iyi şekle gelene kadar takip*” ifadesi ile çalışmaların devamlılığını sürekli takip edilmesi ile sağlanabileceğine, katılımcı YÇ-10 ise “*Olduğu gibi bırakmak yerine sistemi geliştirmek ve daha iyi çalışması için revize ediyoruz, planlar yapıyoruz*” ifadeleri ile sistemlerin sürekli geliştirilmesi ile sağlanabileceğine dikkat çekmektedir.

3.6 6.Alt Probleme İlişkin Bulgular: Spor Tesislerinin Çevresel Sürdürülebilirlik Konusunda Gelecek Planları

Katılımcıların konu ile ilgili gelecek planlarına yönelik ifadeleri incelendiğinde 6 adet temaya ulaşılmıştır. Bu temalar Şekil 3.8’de şekilde görüldüğü gibidir.

Şekil 3.8: Spor tesislerinin çevresel sürdürülebilirlik çalışmaları konusunda gelecek planları

a) Çevre bilinci oluşturma:

Katılımcıların gelecek planları konusundaki ifadeleri incelendiğinde spor tesislerinin insanları bilinçlendirmeye, farkındalık yaratmaya ve personel eğitimlerini devam ettirmeye yönelik planları olduğu görülmektedir. Bu planlara yönelik katılımcı ifadeleri şöyledir;

YÇ-1 “Elimizden geldiğince yaptığımız planları sürdürülebilir kılmak istiyoruz sadece ve insanları daha fazla bilinçlendirmek istiyoruz.”

YÇ-3 “... çıkan tüm sporcuların belli bir farkındalığa sahip olması ve bu farkındalıkla çevresine de etki etmesi. Yani burada aslında biz kafasına bir tohum ektiğimizi varsayalım bu tohumun işte nasıl diyeyim polenlerinin başka insanların kafasında tohuma dönüşmesi gibi bir şey hani şu anda uyduruyorum kafamda cümleyi.”

YÇ-4 “Burada hedeflerimizden en büyüklerinden bir tanesi eğitmek buradaki insanları. İçeriden başlayarak, topluluğu ve tüm ekosistemi bu konu ile ilgili eğitmek. Kısaca böyle bahsedebilirim.”

YÇ-5 “Personellerimizde bilinçli ama her yıl yeni personel alıyoruz değişiyor sirkülasyon oluyor sürekli. Bunlarında işte her yıl eğitimlerini yüzde yüz şekilde her personele ulaşabilmek çalışana ulaşabilmek adına gelecekle ilgili olarak.”

b) Sürdürülebilirlik stratejileri:

Katılımcı ifadelerinden tesislerin sürdürülebilirlik stratejileri oluşturdukları ve bu stratejileri gerçekleştirme hedeflerinin olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcı YÇ-2 “stratejik planımız var bizim. ... bu sene içinde 2024 yılı içinde bir stratejik planı hazırlayacaklar bunlar bu da zaten sürdürülebilirlik doğrultusunda olacak.” ve YÇ-4 “İşte az önce birazcık bahsettim yani stratejik hedefler koyduk kendimize. Kısa, orta ve uzun dönem olmak üzere. Şimdi buralarda çevre ile ilgili birtakım tanımlamalar yaptık kendimize. O hedefleri ilk olarak gerçekleştirmeyi planlıyoruz tabi. İşte sürdürülebilirlik anketi bunların bir tanesi. Belki bunu yıllık hale çevirmeye, yıllık hale getirmeye. Her yıl gelişimi ölçmeye yönelik bir şeyler yapabiliriz” ifadeleri bu planlara örnek gösterilebilir. Katılımcı YÇ-9 “Gelecek planlarımız ... artık spor tesislerinin yaygınlaştırılması ve geliştirilmesi. Çevreye duyarlı spor tesislerinin oluşturulması” çevreye duyarlı spor tesislerinin yaygınlaştırılmasının stratejik hedefler arasında yer aldığını belirtmiştir.

c) Çevre etkinlikleri:

Katılımcı YÇ-5 “Daha çok etkinlikler yapmak. Çevre etkinlikleri yapmak diyebiliriz. Bu şekilde.” ifadesi ile gelecek planları arasında çevre etkinlikleri yapmak olduğunu belirtmiştir.

d) Kaynak ve atık yönetimi:

“Kaynak ve atık yönetimi” teması katılımcılardan YÇ-3 “Biz bu noktada ne kadar atık üretiyoruz bunu ölçümleyebilirsek ilk başta hangi aşamaları kısımlar, hangi aşamalarda daha verimli kullanabiliriz gibi bir strateji oluşturacağız.” ifadesi ile atık yönetimi konularında aksiyon alma planlarına ve YÇ-5 ise “Gelecek planı olarak dediğim gibi GES yapmıştık ya kendi enerjimizi kendimiz üretmek aslına bakarsanız ilk olarak. Karbon ayak izimizi olabildiğince düşürmek gelecekle

alakalı olarak. Plastik kullanımını ... tamamen ortadan kaldırmak veya en aza indirmek gelecekle alakalı diyebileceğimiz şeylerden. Zaten atık yönetimi yapıyoruz. İşte Atık yönetimini yüzde yüz yapabilmek gerçekten doğru şekilde yapabilmek.” şeklindeki ifadeleri ile kaynak yönetimi ve atık yönetimi çalışmalarını arttırma gibi planlarına yer vermiştir.

e) İnsan kaynakları ve iş birliği:

Katılımcılardan YÇ-4 *“Daha çok partnerle çalışmak istiyoruz. Hem kaynak için hem işin bilinirliği için.”*, *“Tabi önceliklerden bir tanesi buradaki insan kaynağını büyütmek yani bu konu ile ilgili çalışan, bu konu ile ilgili bilinçlenen.”* şeklindeki ifadelerinde insan kaynakları arttırmada iş birliklerinden faydalanma gibi planları olduğunu belirtmiştir.

f) Bakım ve onarım:

Katılımcı ifadelerinden anlaşılmaktadır ki gelecek planları arasında düzenli bakımlar ile sistemlerin, tesislerin devamlılığını sağlamak yer almaktadır. Katılımcı YÇ-2 *“Bu böyle bir binaya da tabii ki aktif söylediğimiz işte güneş enerji sistemlerine güneş kolektörleri ısı pompası ısı pompalarını havalandırma sistemlerinin sürekli aktif tutarak yani çalıştırarak zaten bir sürdürülebilir hale getiriyoruz bunların hem bakım planlarını hem önleyici bakımlarını yaparak yapıyoruz.”* şeklindeki ifade ederken aynı şekilde YÇ-6 da *“Gelecek planlarımız öncelikle tesisin devamlılığını sağlamak ve aynı şekilde hani tasarruflu bir şekilde tesisin devamlılığını sağlamak. Öncelikli olarak. Yani tesisin devamlılığını sağlarken de hani eskiyen sistemler oluyor, değiştirilmesi gereken sistemler oluyor. Yıllık sürekli olarak bakımlarını yaptırıyoruz. Analizler yaparak hani nasıl bir aksiyon almamız gerektiğini belirliyoruz”* şeklindeki ifadesi ile tesislerin devamlılığını sağlamada bakım çalışmalarını gelecek planları arasında göstermiştir.

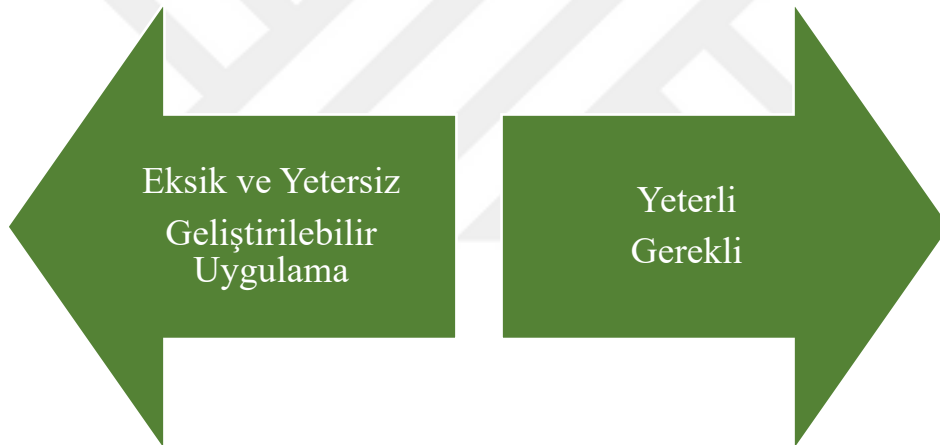
3.7 7.Alt Probleme İlişkin Bulgular: Spor Tesislerinden Hizmet Alan Kullanıcıların Spor Tesislerine Yönelik Değerlendirmeleri

Araştırmanın 6. ve son alt problemi spor tesislerinden hizmet alan kullanıcıların spor tesislerinin çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarını nasıl değerlendirdikleri ile ilgilidir. Bu kapsamdaki bulgular dört alt başlık halinde

sırasıyla, kullanıcıların çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarına bakış açıları, uygulamalar ile ilgili farkındalıkları, uygulamalardan haberdar olma şekilleri ve son olarak tesislerde çevreci bulmadıkları uygulamalar başlıkları ile sunulmuştur.

3.7.1 Kullanıcı Katılımcıların Çevresel Sürdürülebilirlik Uygulamalarına Bakış Açıları

Kullanıcılara yöneltilen sorular genel anlamda ve hizmet aldıkları tesis bazında çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarına bakış açılarını anlamaya yöneliktir. Bu doğrultuda ortaya çıkan temalar şekil 3.9’da da görülebileceği üzere dört tema etrafında şekillenmekte, bir tarafta çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarının “eksik, yetersiz” ve “geliştirilebilir” olmasına dair olumsuzluklar, diğer tarafta ise “yeterli” ve “gerekli” olduğuna dair olumlu yönler yer almaktadır.

Şekil 3.9: Kullanıcıların çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarına yönelik bakış açıları ile ilgili temalar

a) Eksik ve yetersiz:

Katılımcı ifadelerine dayanarak oluşturulan bu temada katılımcı KU2’nin ülkemiz adına genel bir değerlendirme yaparak olumsuz bakış açısına sahip olduğu görülmektedir. Katılımcının bu yöndeki “Çevresel sürdürülebilirlik hakkında. Yani çok önem verildiğini düşünmüyorum. Yani toplum olarak. Yani biraz geride kaldık o konuda herhalde...yani bizim bu konuda inanılmaz bir eksiğimiz olduğunu düşünüyorum. ...mesela kız kardeşim yurtdışında. Orada tamamen insanlar

çevrelerine odaklı ama Türkiye’de öyle bir şey yok” ifadesi ile çevresel sürdürülebilirlik konusunda yeterli ilginin verilmediğini belirtmiştir. Yine aynı katılımcı KU2 “*Ya tabi bunda bizde suçluyuz ama yerel yönetimlerde de bir eksiklik var. Yani mesela çöp kutuları. Bazen ben atacak yer bulamıyorum, cebime koyuyorum eve götürüyorum evde atıyorum. En basiti yani.*” ifadesi ile yerel yönetimleri sokaklardaki çöp kutuları konusunda yetersiz bulduğunu belirtmiştir. Bu değerlendirmeler T5 kodlu tesisin kullanıcısı olan KU2’den gelmekle birlikte bakış açısının ilgili tesisin uygulamalarına yönelik olmadığı anlaşılmaktadır.

b) Geliştirilebilir uygulama:

Çalışmaları yeterli bulan kullanıcıların aksine yapılabilecek daha çok şey olduğuna dikkat çeken katılımcı KU3’ün “*Tabi burada gidilebilecek yol var mı? Tabi ki de var... Her zaman daha iyisi her zaman daha güzeli vardır ve insanlık bunu her zaman hak ediyor bence*” ifadesi ve KU4’ün “*Yani başka da ne yapılır bilmiyorum açıkçası. Belki o şeyli ışıklardan olsa bu şeyi çözerdik işte ışığı açık unutma olayını işte. Flaşlı mı...girdikçe ... Aşağıda bazı yerlerde var bazı yerlerde yok ama. Evet. Belki öyle olsaydı daha iyi olabilirdi*” şeklindeki ifadesi ile tesis ışıklandırmalarının değiştirilebileceği yönünde görüş belirtmiş ve çalışmaların geliştirilebileceğine yani bir anlamda eksikliğine işaret etmiştir. Yine KU3 kodlu kullanıcı “*Ne yapılabilir? İşte kumbaraların sayısı arttırılabilir. Çöp kumbaralarının sayısı arttırılabilir. Örnek veriyorum çeşitli şekillerde park içerisinde duyuru panoları yapılabilir. Vatandaş sadece çalışanlarla ve bizden değil de kendisi de bizzat bunları, etkinlikleri görebilir. Bahsettiğim o 400 metrelik bir yürüyüş parkurumuz var. Onun giriş ve çıkışlarına birer tane duyuru panosu olabilir. O şekilde ilerlenebilir diye düşünüyorum*” şeklindeki ifadesinde atık ayrıştırma, vatandaş bilgilendirme gibi konularda geliştirmeler yapılabileceğini belirtirmiştir. Bunların hepsi bir eksiklik olarak geliştirilebilir uygulamalar kapsamındadır. KU4 “*işte dediğim gibi belki fotoselli olsaydı daha çok tuvalet, banyolarda o belki çözüm olurdu. Başka da düşünmüyorum ya şu an. Yani her şey iyi gibi. İyi kullanılıyor gibi*” hareket sensörlü ışıklandırma yapılabileceğini, KU5 ise “*Her şeyden önce yani kurumdan önce buradaki kurumdan önce insanların eğitilmesi önemli. Bu da zor bir iş herhalde ne kadar ne zaman olacak onu bilemiyorum*” ifadesi ile insanların eğitilebileceğini belirtmiştir. Katılımcıların bu ifadeleri tesislerin geliştirilmesi gereken yönlerine öneri olarak da düşünülebilir.

c) Yeterli:

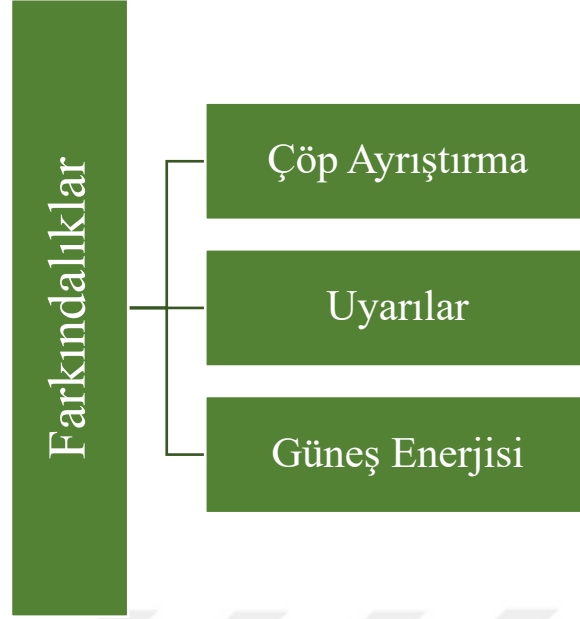
Üç kullanıcı katılımcının hizmet aldıkları spor tesislerinin çevresel sürdürülebilirlik çalışmaları ile ilgili olumlu bakış açısına sahip olduğu ve yeterli olarak değerlendirme yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum KU1 *“Yani dediğim gibi ben çok iyi değerlendiriyorum.”*, KU2 *“Yani ben şimdi temizlik olarak bakıyorum. Yani ağaçların şeyi olarak bakıyorum. İyi yani. Güzel “ve KU4’ün “Yani bence güzel. Yeteri kadar dikkat edilmiş. En azından doğal gaz olayına güneşten enerji alma olayına”* şeklindeki ifadelerinde görülebilmektedir.

d) Gerekli:

Katılımcılardan KU3 *“Gönülden hani destekliyorum öyle söyleyeyim. Çünkü bizim dışımızda var olan doğa, tabiat ana diyoruz ona sahip çıkmamız gerekiyor”* ifadesi ile çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarını desteklediğini belirtirken bir diğer katılımcı KU4 *“Geri dönüşüm, yani güzel bir şey tabi. Biraz daha sürdürülebilirlik çok fazla... ya tasarruf aslında...Ayrıca doğadan da yeteri kadar faydalanmamız da tabi ki hem enerji hem maddi olarak da iyi bir şey”* ifadesi ile çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarının önemine değinmiştir. Ancak bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere katılımcılar tesislere ait bir değerlendirme yapmamış, genel olarak bakış açılarını ortaya koymuştur.

3.7.2 Kullanıcı Katılımcıların Tesislerdeki Çevresel Sürdürülebilirlik Uygulamaları ile İlgili Farkındalık

Kullanıcılara spor tesislerindeki çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarının neler olduğu sorusu yöneltilerek konu hakkındaki farkındalıkları anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu farkındalıklar “çöp ayrıştırma”, “uyarılar” ve “güneş enerjisi” temaları olarak şekillenmiştir (Şekil 3.10)

Şekil 3.10: Kullanıcı katılımcıların tesislerin çevresel sürdürülebilirlik uygulamaları ile ilgili farkındalıkları

a) Çöp ayırıştırma:

Katılımcılardan KU3 “*Yani bu tesiste dediğim gibi çöpler ayrıştırılıyor. Plastikler, kâğıtlar, cam olarak ayrı ayrı konteynır ya da kumbara boxlarla ilerleniyor.*”, “*Karton bardak kullanılıyor içecek kullanıldığında işte çay vs. dediğim gibi plastik şişelerde verilen, içilen, tüketilen ürünlerin atılabilecek yerleri belli*” ifadeleri ile spor tesislerinde çöp ayırıştırma uygulamalarının yapıldığını belirtmiştir.

a) Uyarılar:

Katılımcılardan KU4’ün “*Başka ya bilinçlendiriyorlar aslında bizde sürekli sporcuları uyarıyoruz. Yani salona kim giriyorsa işte çıkarken mutlaka elektriği, işte ışıkları kapatın ya da kullandığınız şeyi mutlaka kapatıp çıkın diye bilinçlendiriyoruz. Ya da duvara asılı zaten şeyler var. Bu odada da şu an var mesela.*” ifadesi ve katılımcı KU5’in “*İşte arkadaşlara gerekli ikazları yapıyorlar havuzun nasıl kullanılacağı şeklinde filan bu tarz etkinlikleri var*” ifadesinden anlaşılacağı üzere tesislerde yapılan sözlü uyarıları çevresel sürdürülebilirlik uygulaması olarak belirtmişlerdir.

b) Güneş enerjisi:

Katılımcılardan KU4 “Güneş enerjisi var diye biliyorum tesiste. Sıcak suyumuzu bu şekilde sağlıyoruz diye biliyorum.” ifadesi ile tesiste güneş enerjisinden yararlanıldığını belirtmiştir.

3.7.3 Kullanıcı Katılımcıların Tesislerdeki Çevresel Sürdürülebilirlik Uygulamalarından Haberdar Olma Şekilleri

Kullanıcıların ilgili soruya verdikleri yanıtlar incelendiğinde tesislerin çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarından haberdar olmalarında iki tema ortaya çıkmaktadır. Bu temalar “sözlü” ve “yazılı” iletişim kanalları olarak tanımlanmıştır (Şekil 3.11)

Sözlü İletişim

- ☐ Sözlü Bilgilendirme
- ☐ Sözlü Uyarılar
- ☐ Telefon
- ☐ Arkadaşlar

Yazılı İletişim

- ☐ E-posta
- ☐ Websitesi

Şekil 3.11: Katılımcıların tesislerdeki çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarından haberdar olma şekillerine ait temalar

a) Sözlü İletişim:

Kullanıcılar tesis uygulamalarından sözlü bilgilendirme ve sözlü uyarılar yolu ile haberdar olduklarını belirtmişlerdir. Kullanıcı KU2 “Hocalarımız vasıtasıyla”, ve KU4’ün “...Daha çok tembihleniyoruz ya da işte. İnsanlık hali tabi unuttuğumuz oluyor bizim de. İşte ışığı aç kapa falan. Biraz böyle hani uyarıldıkça bilinçlendiriliyor” şeklindeki ifadelerinde örnekler görülmektedir. Ayrıca KU3 “Dolayısıyla belediyede çalışan arkadaşlarımızda var. ... şahsen telefonla birebir

aramalar da oluyor.” şeklindeki ifadesinde telefon ve tesislerde çalışan arkadaşları aracılığıyla haberdar olduğundan bahsetmiştir.

b) Yazılı İletişim:

Kullanıcılar tesislerin uygulamalarından websiteleri aracılığıyla haberdar olduklarını belirtmişlerdir. Websitesi ile ilgili ifade katılımcılardan KU2’ye ait olup, “Belediyenin şeyleri var sitesi var. Oradan bilgilendiriliyoruz” şeklindeki ifadesinde görülebilmektedir. KU5’in “Çoğunlukla üyelerin hepsine şeyden ulaşabiliyorlar, internet üzerinden ulaşabiliyorlar mesajla” ve KU3’ün “Mailler, duyurular vs.” şeklindeki ifadelerinde e-posta gibi yazılı iletişim kanalları ile çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarından haberdar olduğunu görülmektedir.

3.7.4 Kullanıcı Katılımcıların Spor Tesislerinde Çevreci Bulmadıkları Uygulamalar

Kullanıcıların hizmet aldıkları spor tesislerinde çevreci olmadığını düşündükleri uygulamalar yalnızca “inşa aşamasında doğaya zarar verilmesi” ile ilgilidir. Tek bir katılımcının bu yönde görüş beyan ettiği görülmektedir. KU1’in ifadesi şu şekildedir; “*Yani belki şunu diyebilirsiniz bu tesisler yapılırken belirli ormanlar ağaçlar kesilmiş olabilir ama daha sonra işte daha da o ortama uydurularak o yeşilliğin ağaçlandırılması, sonra tekrar tesisin şartlarına uygun olarak düzgün hale getirilmiştir. Yani arka tarafta da tenis kortları var, ee futbol sahaları var hepsi etrafı tekrar ağaçlandırılarak kullanılır hale getirilmiştir.*” Bu ifade çevreci olmayan tesis uygulamalarına örnek gösterilebilir.

4. TARTIŞMA

Bu bölümde spor tesislerinde görev yapmakta olan yönetici ve çalışanlar ile kullanıcılardan elde edilen verilerin analizi sonucunda çevresel sürdürülebilirlik ile ilgili ortaya çıkan sonuçlar araştırmanın alt problemleri doğrultusunda incelenmiş ve alan yazındaki mevcut diğer araştırmalarla karşılaştırılarak tartışılmıştır.

Öncelikle çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarının ülkemizde spor alanında oldukça yeni olduğu söylenebilir. Bunu destekleyen durumlardan biri araştırmaya konu olan LEED sertifikasına sahip spor tesislerinin sayılarıdır. Sayıları az olsa da araştırma kapsamına dahil edilen bu spor tesislerinin alanın öncüleri, erken uyum sağlayanları olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu nedenle çevresel hareketin gittikçe önem kazanarak ihtiyaç haline gelmesi nedeniyle erken uyum sağlayanların ÇS uygulamalarına yönelme nedenlerini anlamak da bir ihtiyaç haline gelmektedir (McCullough ve Cunningham, 2012). Bu araştırmanın çıkış noktası da bu ihtiyaçtan kaynaklanmaktadır.

Araştırmanın ilk alt problemi spor örgütlerini çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarına yönlendiren nedenler ile ilgilidir. Bu kapsamda yalnızca yönetici ve çalışanlardan elde edilen sonuçlar çerçevesinde bir tartışma yürütülmüştür. Yönetici ve çalışan konumundaki katılımcılar spor tesislerini çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarına iten nedenleri kurumsal kararlar ve liderlik, çevre bilinci, pazarlama ve halkla ilişkiler, ekonomik ve ticari, uluslararası zorunluluklar ve önceki tecrübeler olarak tanımlamışlardır. Bu kapsamda katılımcıların kendileri işe başlamadan önce alınmış kurumsal kararlara ve LEED sertifikasının alınmasına işaret ettikleri görülmüştür. Babiak ve Trendafilova (2011) çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarını benimsemeye yönelik motivasyon ve baskıları inceledikleri araştırmalarında, yöneticilerin çevre sorunlarına yönelme motivasyonlarının tesis inşaatı gibi devlet kararlarından kaynaklı olduğunu ifade etmişlerdir. Bu açıdan bakıldığında kurumsal kararların bir itici güç olarak benzerlik gösterdiği görülmektedir. Araştırmanın bütününe bakıldığında başlangıç amaçları mevcut çalışmaların amaçları ve uygulamalara devam etme motivasyonlarında çalışan inisiyatifi konusunda bir süreklilik olduğu anlaşılmaktadır. Başka bir ifade ile tesislerin çevresel sürdürülebilirlik

alışmalarına başlama nedenlerinden biri olan kurumsal kararlar ve liderlik kapsamındaki çalışan inisiyatifi en sürdürülebilir amaç olarak görünmektedir. Buradan hareketle çalışmaların hayata geçirilmesinde ve devam etmesinde spor tesisi çalışanlarının bireysel ilgileri ve çevreci bir kişiliğe sahip olup olmamasının önemli bir etkisi olduğu anlaşılabılır. Casper, vd., (2012) bireylerin sahip olduğu farkındalık, bilgi seviyesinin kurumların çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarını etkileyeceğini belirtmiştir. Spaargaren (2003) ise farkındalık, bilgi ve bütçe unsurların ise spor yöneticilerinin stratejik ve operasyonel kararlarını etkilediğini savunmaktadır. Bu ifadelerden yola çıkarak çevre konularında duyarlı olan yönetici-çalışanların çevresel sürdürülebilirlik konularında daha aktif olacağı anlamı çıkarılabilir. Araştırmada çevreye duyarlı ve bireysel ilgili çalışanların S uygulamalarının başlaması ve devam etmesinde etken oldukları sonucuna ulaşılırken aynı zamanda devamlılığın yine çalışana bağlı olduğu görülmüştür. Bu durum ilgili çalışanların tesislerden ayrılmaları söz konusu olduğunda çevre yanlısı uygulamaların devamlılığı açısından bir risk oluşturulabilir.

Spor tesislerinin uygulamalara başlama nedenleri arasında çevre bilincinin olduğu görülmektedir. Diğer alt problemlerde karşımıza çıkan çevresel sürdürülebilirlik uygulamaları arasında çevre bilincini arttırmaya yönelik eğitim çalışmaları yaptıkları ve yine gelecek planları arasında çevre bilinci oluşturma yer aldığı görülmektedir. Buradan anlaşılabığı üzere çevresel sürdürülebilirlik kavramının bireyler tarafından benimsenmesi uzun soluklu bir süreci kapsadığı ve araştırmaya dahil olan spor tesislerinin çevre bilincinin oluşmasında bir misyona sahip olduğu düşünülebilir.

Çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarına başlarken pazarlama ve halkla ilişkiler hedefleri ile yola çıkılması ve bu kapsamda yeni nesil taraftara ulaşma, toplum gözünde marka imajını değiştirme, farklı sosyo-kültürel seviyeden destekçilere ulaşma ve sosyal sorumluluk ile diğer tesislerden farklı olma gibi konulara Babiak ve Trendafilova (2011) ve Inoue ve Kent (2012)'in araştırmasında da rastlanmakta, spor kurumları stratejik bir yaklaşımla kurumsal sosyal sorumluluk kapsamında çevre çalışmalarına yönelmekte, böylece müşteriler, taraftarlar, yerel topluluklar, kurumsal ortaklar vb. gibi kilit paydaşlarla daha güçlü ilişki kurabilmektedir. Araştırmada bu hedeflerle yola çıkan tesislerin özel sahipli tesisler olması dikkat çekmekte, diğer kurum ve tesislerin de pazarlama yönelimli benzer stratejilere yönelmeleri yaptıkları çalışmaları daha fazla kitleye ulaştırmaları

bakımından faydalı olabilir. Üstelik tesislerden bazıları çevresel faaliyetleri yürütmekte kaynak sorunu da yaşamaktadır. Pazarlamanın bir araç olarak kullanılması aslında bu kaynak sorunlarına bir çözüm üretebilir. Bulgulara bakıldığında yönetici-çalışanların kaynak sorunu için benzer çözüm yöntemlerine yöneldikleri ve bunları gelecek planlarına dahil ettikleri anlaşılmaktadır. Örneğin YÇ-4 *“Daha çok partnerle çalışmak istiyoruz. Hem kaynak için hem işin bilinirliği için.”*, *“Tabi önceliklerden bir tanesi buradaki insan kaynağını büyütmek yani bu konu ile ilgili çalışan, bu konu ile ilgili bilinçlenen”* ifadesinde karşılaştıkları kaynak sorunlarına çözüm arayışında iş birliklerinden faydalanmak gibi planları olduğunu söylemektedir. Yöneticilerin stratejik ortaklıklar sayesinde finansal fayda elde etmek ve operasyonel verimliliği arttırmayı amaçlamaları en bilinen yöntemdir (Babiak ve Trendafilova, 2011)

Spor tesisleri verdikleri hizmet karşılığında maddi kazanç elde etmeyi amaçlayabilen kurumlardır. Bu kapsamda spor tesislerinin çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarına maddi tasarruf sağlama ve ekonomik getiri elde etme gibi amaçlarla yönelmesi doğal karşılanmalıdır. Araştırmanın 1. alt probleminde yer alan başlama nedenlerinden ekonomik kazanç diğer alt problemlerdeki çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarının amaç ve karşılaşılan olumlu durumlarda da yer aldığı görülmektedir. Bu durum çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarının ekonomik kazanç elde edilmesinde etkili olduğu ve spor tesislerinin çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarına yönelmelerinde etkili bir motivasyon kaynağı olabileceğini göstermektedir. Bununla birlikte katılımcılardan YÇ-5’ in *“Daha sonra bizde GES projemiz var... Artık enerjimizi oradan kazanıp ...dağıtmayı planlıyoruz. Geri kalanı da işte eei devlete verilecek galiba.”* şeklindeki ifadesinde tasarruf etmenin, maddi kazanç elde etmenin bir motivasyon kaynağı olduğunu belirtmiştir. Graci ve Dodds (2008)’in tasarruf sağlamanın çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarının uygulanmasında en büyük motive edici etken olarak gösterilmektedir şeklindeki ifadesi bu durumu desteklemektedir. Babiak ve Trendafilova (2011) araştırmalarında yöneticilerin ışıkları kapatmak, termostat ayarlaması, güneş veya rüzgâr enerjisinden faydalanmak gibi maliyet tasarrufu sağlayan uygulamaları çevreye duyarlı olmak ile bağdaştırdıkları sonucuna ulaşmışlardır. Araştırma katılımcılarından YÇ11 *“GES’lerimiz var. Ürettiğimiz enerjinin fazlasını satıyoruz. Erişilebilirlik sertifikası olan tek tesis burası. Bu çalışmalar arz talep meselesi. Kazanç sağlamak, faturayı düşürmek gibi amaçlarla*

yapılıyor” ifadelerinden spor tesislerinin de aynı şekilde ilişkilendirdiği ve bu uygulamaları maliyet tasarrufu amacı ile yaptıkları görülmektedir.

Tesislerin uygulamalara başlama nedenlerinden bir diğeri de uluslararası kurumların şart koşması olarak ifade edilmiştir. Juma (2002) sürdürülebilirliğin küresel seviyedeki zorluklarına cevap vermenin entellektüel bir liderliğin yanı sıra uluslararası düzeyde koordinasyon gerektirdiğini belirtmiştir. Katılımcılardan YÇ12/4’ün “*Sürdürülebilirlik çalışmalarını daha önce katkı olarak yapıyorduk fakat şimdilerde mecburi olarak yapmaktayız. Önceleri bize herhangi bir şart koşulmadan önce kendi inisiyatifimizle bir şeyler yapmaya başlamıştık ama artık organizasyonlarda şart koşuyorlar. Böyle olmalı, bunlar bunlar olmalı organizasyonun yapılması için diye*” ifadesinden spor kurum ve kuruluşlarının birbirlerini etkileme ve çevresel sürdürülebilirlik uygulamaları konusunda liderlik edebileceği anlamı çıkarılabilmektedir.

Babiak ve Trendafilova (2011) araştırmalarında kurumların çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarına yönelme nedenleri arasında kurumun “yeşil” olmasına yönelik sosyal beklentiler olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ancak araştırma kapsamında ulaşılan çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarına yönelme nedenleri arasında sosyal beklenti bulunmamaktadır. Bu durumun toplumsal ve kültürel farklılıklardan kaynaklı olduğu düşünülebilir.

Araştırmanın 2. alt problemini olan “Spor örgütlerinde ne tür çevresel sürdürülebilirlik uygulamaları yapılmaktadır?” kapsamında yine yönetici-çalışan katılımcı ifadelerinin analizi sonucu ortaya çıkan sonuçlar, atık yönetimi, kaynak yönetimi, karbon ayak izi hesaplama, sertifika ve denetimler, farkındalık çalışmaları, eğitim çalışmaları, çevreye duyarlı malzeme kullanımı ve bilgilendirme çalışmalarıdır. Gamez, Martinez, Biscaia ve Nuviala (2023) sporda yeşil uygulamaların ölçümü konulu araştırmalarında spor tesislerindeki yeşil uygulamaların yeşil satın alım, çevresel kültür, enerji ve su kaynaklarının verimli kullanımı ve atık yönetimi ve geri dönüşüm faaliyetlerinden oluştuğunu ortaya koymakta, mevcut araştırma kapsamında ulaşılan atık yönetimi ve geri dönüşüm, enerji ve su yönetimi gibi sonuçlar Gamez vd., (2023)’nin araştırmaları ile örtüşmektedir. Atık yönetimi ve geri dönüşüm ile ilgili kâğıt, plastik, karton ayrıştırma, tehlikeli atıkların ayrıştırılması gibi temel uygulamaların görüşme yapılan çoğu tesiste yapıldığı görülmüştür. Casper, vd., (2012) ‘nin araştırmalarında da en çok yapılan çevresel sürdürülebilirlik uygulamasının geri dönüşüm

uygulamaları olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Enerji yönetimi ve su yönetimi konusunda ise güneş enerjisinden elektrik elde etme ve su ısıtma, otomasyon sistemleri kullanma, tesis içerisinde duşlardan ve lavabolardan toplanıp arıtılan suyun klozetlerde kullanılmasına yarayan gri su sistemi, yağmur suyu hasadı gibi uygulamaların varlığı dikkat çekmektedir. Görüşme yapılan tüm tesislerin LEED sertifikasına sahip olmasının ve bu sertifikanın tüm tesislerde inşa aşamasında alınmış olmasının bu konuda etkili olduğunu söylemek mümkündür. Wicker (2019) son yıllarda sporda karbon ayak izi hesaplamalarına yönelik ilginin arttığını belirtmiştir. Tesislerden iki tanesinin karbon ayak izini hesaplama ve azaltma yolunda çalışmaları olduğu görülmüştür.

Tesislerden sadece birinin LEED sertifikası dışında çevreye yönelik sertifikaları olduğu belirtilmiştir. Bu durum tesisin özel sahipli/farklı alanlarda da hizmet veren bir yapısı olmasıyla açıklanabilmektedir.

Spor tesislerinin farkındalık yaratmaya yönelik birçok çalışma yaptıkları görülmektedir. Bu çalışmalar eğitim çalışmalarından farklı olarak ürün tasarımı, uluslararası iş birlikleri, etkileşim ve sosyal medya kampanyalarını içermektedir. Bu çalışmaların çoğunlukla özel sahipli spor tesislerinde yapılıyor olması çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarının bir pazarlama ve halkla ilişkiler stratejisi olarak kullanıldığı, bu durumun zaten başlama nedenleri arasında da yer aldığı görülmektedir.

Tesislerin eğitim faaliyetlerine yönelik çalışmalar incelendiğinde kurumsal eğitimler, tesis içi sözlü-yazılı uyarılar, akran öğrenmesi ve toplumsal farkındalık çalışmaları gibi başlıklarda incelemek mümkündür. Bu eğitim uygulamaları tesis içi düzenli eğitimlerle personelin bilgilendirilmesi, işe alım sırasında oryantasyon sürecinde tesisin çevreye yönelik uygulamaları ve işleyiş hakkında eğitimler verilmesi gibi uygulamaların yanısıra çalışanların sözlü şekilde birbirini uyarması, aylık toplantılarda uyarılarla ve uygulama sırasında süreç içerisinde öğrenmeyi içermektedir. Görüşme yapılan tesislerin sadece birinde resmi uygulamaların düzenli ve planlı olarak yapıldığı diğer tesislerde bu tarz uygulamalara rastlanmadığı görülürken, bazı katılımcıların bu konuda herhangi bir eğitim almadıkları da gözlemlenmiştir. Bu durum, spor örgütlerinde çevresel sürdürülebilirlik eğitim uygulamalarının iyileştirilmesi ve genişletilmesi gerektiğini göstermektedir.

Spor tesislerinin çevresel sürdürülebilirlik ile ilgili çalışmalarını çeşitli şekillerde duyurma yoluna gittikleri görülmüştür. Yönetici ve çalışanlar sosyal medya, görsel ve yazılı yayınlar, sözlü bilgilendirme, raporlar ve fiziksel görünürlükten yararlandığını ifade etmektedir. Ayrıca tesislerden hizmet alan kullanıcılar yapılan görüşmelerde sözlü iletişim yollarından sözlü bilgilendirme, sözlü uyarılar, telefon ve arkadaşlar, yazılı iletişim yollarından e-posta ve websitelerinden faydalandıklarını belirtmişlerdir. Görüldüğü üzere kullanıcılar sosyal medya, raporlar ve fiziksel görünürlükten bahsetmemişlerdir. Başka bir ifade ile tesislerin duyurum biçimleri kullanıcılar tarafından çok da farkedilebilir durumda değildir. İletişimin temel konularından biri hedef kitlenin medya alışkanlıklarını bilmektir (Kolodinsky ve Reynolds, 2009; Kotler ve Lee, 2008). Bu doğrultuda yapılan çalışmalar hakkındaki mesajların hedef kitle ile buluşabilmesi için analizler yapılması önemli hale gelmektedir. Ancak her tesis kullanıcısı ile görüşme yapılamadığından bu sonucu yalnızca Mavi, Kırmızı ve Yeşil kodlu tesisler için düşünmek ve diğerlerini bu yorumdan muaf tutmak gerekmektedir.

Yönetici-çalışan katılımcılar tarafından spor tesislerinde yapıldığı ifade edilen tüm bu uygulamaların kullanıcılar tarafındaki yansımalarına bakıldığında, kullanıcıların tesislerin çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarını çöp ayrıştırma yapılması, uyarılar yapılması ve güneş enerjisinden faydalanılması şeklinde ifade ettikleri, diğer uygulamaların farkında olmadıkları anlaşılmaktadır. Ancak bunu kullanıcıların ulaşabildiğimiz Mavi, Kırmızı ve Yeşil kodlu tesisler için söylemek mümkündür. Diğer tesisler ile ilgili kullanıcılara ulaşamadığı için tüm tesisler adına bir genelleme yapmak mümkün olamamaktadır.

Araştırmanın 3. Alt problemini “Çevresel sürdürülebilirlik uygulamaları esnasında nelerle karşılaşmaktadır?” sorusu oluşturmaktadır. Araştırma kapsamındaki spor tesislerinde yapılan çevresel sürdürülebilirlik uygulamaları ile ilgili süreçte olumlu durumlar yaşandığı gibi bazı olumsuzluklar ile de karşılaşıldığı anlaşılmaktadır. Spor tesislerinde karşılaşılan olumlu durumlar olumlu geri bildirim almak, kurumsal destek ve sporcu duyarlılığıdır. Katılımcılar çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarının insanlar tarafından şaşkınlıkla karşılandığını ve olumlu değerlendirildiğini belirtmiştir. Olumlu tepkilerin yanı sıra katılımcı ifadelerinden YÇ-1’in “*İşte gelen vatandaşlarımıza ben sürekli işte güneş panellerimizi, enerji sistemlerimizi, yeşil binayı falan anlatıyorum. Övgüyle*

insanlar ağız açık dinliyorlar. Çünkü böyle bir şey hiç görmemişler etraflarında duymamışlar. Bu bizi seçilebilir kılıyor daha çok bu bağlamda gayet güzel karşılıyorlar.” ifadesinden insanların çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarına aşina olmadıkları, ancak bilgi sahibi olduklarında olumlu tepkiler verebildikleri sonucu çıkarılabilir. Karşılaşılan olumlu durumlardan bir diğeri yönetici-çalışanlar üst yönetimlerinden destek görmeleridir. Kurum içi kültürün oluşmuş olması ve çalışanların çevresel konulara hassasiyet göstermesi nedeniyle sorun yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Ancak bu durum yine aynı tesis yönetici-çalışanı YÇ-3’ün *“ama yeni jenerasyona bir şey öğretmek inanın çok zor. Hani ilgileri dikkatleri çok şey, farklı yerlerde. Bir şey söylediğiniz zaman onlara çok böyle şeymiş gibi angarya, off inanılmaz zor bir şey, onları öyle nasıl yapacağız gibi bir algıları var”* şeklindeki ifadesi ile çelişki göstermektedir. Bu durum sadece yönetici desteğinin yeterli olmadığı, çalışanların da aynı tutuma sahip olmaları gerektiği şeklinde yorumlanabilir.

Sporcu duyarlılığı olumlu bir durum olarak ifade edilse de araştırmada sporcu kaynaklı zorluklar şeklinde olumsuz bir durum da varlığını göstermiştir. Araştırmanın ilginç ve birbiri ile çelişen sonuçlarından biri olarak bu durumu ancak sporcuların kültür, bilgi ve farkındalık düzeylerinin farklı olması ile açıklamak mümkün olabilir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre bazı sporcuların çevre konularında bilinçli, duyarlı, gönüllü olduğu, bazılarının ise online yerine basılı sertifika isteme, geri dönüşüme gidebilecek malzemeleri hatıra olarak alma gibi geleneksel uygulamalara bağlı kalarak çevre yanlısı davranışlar yerine daha duyarsız bir tutum sergiledikleri anlaşılmaktadır.

Yeşil tesisler ve yeşil tasarımlar önemli maliyet tasarrufu sağlama ve kullanıcılarının verimliliğini artırma özellikleri ile bilinmektedir (Ries ve Bilec, 2006). Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar da araştırma kapsamındaki spor tesislerinin çevresel sürdürülebilirlik uygulamaları sayesinde yaşamı kolaylaştıran, tasarruf ve ekonomik fayda sağlayan sonuçlar elde ettiklerini göstermektedir.

Uygulamalar sırasında karşılaşılan olumsuzlukların katılımcı ifadelerine dayanarak kaynak yetersizliği, çalışan ilgisizliği, iletişim sorunları, sporcu kaynaklı zorluklar, alışkanlıkların değişmesi ile ilgili zorluklar, kullanıcı tepkileri ve yeşil aklama olduğu görülmüştür. Mallen, vd. (2010) araştırmalarında uygulamalar sırasında spor tesislerinin karşılaştığı zorluklar arasında hızlı ve etkili ilerlemeyi sağlayacak mali yatırımın eksik olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu durum

araştırmadaki yönetici-çalışanların ifade ettiği zorluklardan ekonomik kaynak yetersizliği ile örtüşmektedir. Mevcut araştırmadakine benzer şekilde Trendafilova, vd. (2014)'ın küçük ölçekli spor tesislerindeki çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarını incelendiği araştırmada da kısıtlı finansman bir sorun olarak tespit edilmiştir. Mallen, vd., (2010)'nin çözüm olarak çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarının zorunlu tutulması ihtimalinden bahsederek, spor tesislerinde çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarının düzeyini ve ayrılan finansmanın bu şekilde düzeltilebileceğini söylemektedir.

Katılımcılar tesislerinin çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarının bireyler ve kurumlar tarafından bilinmediğini belirtmiş ve bunu iletişim sorunlarına bağlamışlardır. Casper, vd. (2012) Amerikan üniversite sporları departmanı çalışanlarının, kurumlarının sürdürülebilirlik uygulamalarına, örgütsel stratejilerine ve kişisel bakış açılarına yönelik yaptıkları incelemede çalışanların çevresel kaygılarının yüksek olduğunun ancak tahminen iletişim ve bilgi eksikliği nedeni ile kaygıların eyleme dönüşmediğini ortaya koymuştur. İletişimin çevresel davranış üzerindeki etkisini gösteren bu örnekten yola çıkarak mevcut araştırmadaki spor tesislerinin iletişim araçlarını etkili kullanmalarının hem iç hem dış hedef kitlelerini harekete geçirmede önemli bir etki yaratacağı söylenebilir.

Alışkanlıkların değişmesi ile ilgili zorluklar ise çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarının hayata geçirilmesini takiben uygulamalara adapte olmada sorunlar ile ilgilidir. Genel olarak insanlar bilinçli seçimler yaparlar ancak çoğu zaman davranış alışkanlıktır ve karmaşık akıl yürütme aşamalarından ziyade otomatikleşmiş bilişsel süreçler tarafından yönlendirilir (Steg ve Vlek, 2009). Bilişsel süreçlerin değişmesi konusunda katılımcılardan YÇ-5'in "*Sadece süreçte, öğrenme sürecinde ... atık ayrışmaları mesela atık yönetimi ne bileyim bununla ilgili işte enerji tasarrufu gibi şeylerde alışkanlık olmadığı için insanlarda belirli bir süre şey oluyor. Biz bu süreçler de sürekli denetimler yaparak eğitimler vererek insanları bilgilendirmeye bilinçlendirmeye çalışıyoruz aslına bakarsanız. Zamanla oturuyor.*" ifadesinden de anlaşılabileceği üzere sürekli denetim ve eğitimler alışkanlıkların değiştirilmesinde etkili olabilmektedir.

Kullanıcı tepkileri temasında tesis içerisinde hareket sensörlü lambaların sönmesine kullanıcılar tarafından tepki gösterildiği belirtilmiştir. Tasarruf amaçlı bu gibi uygulamaların kullanıcı konforunu etkilediği anlaşılmaktadır. Ayrıca yüksek seviyede hizmet veren bazı tesislerin çevresel uygulamaları hayata geçirirken

kullanıcı tepkilerinden çekindikleri belirtilmiştir. Bu iki örnek de çevresel sürdürülebilirlik uygulamaları sırasında hem çevreyi korumak hem de kullanıcı memnuniyetini sağlamak gibi dengeleyici hedefler belirlemenin önemi ortaya çıkmaktadır.

Çevre konularına artan küresel ilgi ve çeşitli baskılardan dolayı kurumlar bu tarz uygulamaları yapmak zorunda hissettiklerinden “mış gibi yapma” yoluna gidebilmektedir. Bu durum Lyon ve Montgomery (2015) tarafından insanları kurumların çevresel performanları, uygulamaları ve ürünleri konusunda olumlu inançlar benimsemeye yönlendirecek yanıltıcı iletişim olarak tanımlanmıştır. Yeşil aklama temasında katılımcılar yapılan reklamların gerçeği yansıtmadığını, kurumların samimiyetinden şüphe duyduklarını, kurumların çalışmalarının sonuçlarını olduğundan çok daha fazlaymış gibi göstererek duyurmaya çalıştığını belirtmiştir. Bu konu araştırma kapsamındaki spor tesislerinin sorunu olmayıp genel olarak katılımcıların kendileri dışındaki kurum ve kuruluşlar tarafından yapılan diğer çalışmalarda da samimiyetsizliğe yönelik göndermeleri ile ilgilidir. Bu durum YÇ-3’ün “*Bende iyi kötü kurumlarla olsun sağda solda olsun gördüm ettim ve yapılan çalışmalarda da o kişilerin, hani işte karar mercilerinin ayırdıkları bütçeler, düzenledikleri nasıl diyeyim etkinliklerle de işte kişilerin kendilerini nasıl yansıttıkları falan bunlar beni biraz rahatsız etmişti. Hani 1 ortaya çıkıyorsa çıktı olarak bunu 5 olarak lanse etmek için herkes birbirini nasıl diyeyim eziyor demek istemiyorum ama bir an önce büyütelim, büyütelim daha da şey yapalım ama ortaya çıkan sonuç o kadar büyük bir etki yaratmıyor, gerçeği yansıtmıyor. Ben bu noktada gördüklerimizin şeyi gerçeği yansıtmadığını düşünüyorum. Bu benim kendi şahsi düşüncem bu arada sadece*” şeklindeki ifadesinde anlaşılmaktadır.

Araştırmanın 4. Alt problemini “Çevresel sürdürülebilirlik çalışmaları ile ilgili ihtiyaçlar nelerdir?” sorusu oluşturmaktadır. Katılımcı ifadelerine dayanarak yetersizlik, kaynak ihtiyacı, bağlayıcı kurallara gereksinim, yenilik ve gelişim ve eğitim gibi konular ihtiyaçlar kapsamında tespit edilen durumlardır. Öncelikle bazı katılımcılar çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarının yetersiz olduğunu ve yapılacak çok şey olduğunu ifade etmişlerdir. Aynı şekilde tesislerden hizmet alan kullanıcıların da hizmetlerin geliştirilmesi yönünde fikir beyan ettikleri görülmüştür. Daha önce de bahsettiğimiz gibi ülkemizde sporda çevre konularının çok eskiye dayanmadığı göz önünde bulundurulduğunda katılımcıların bu ifadeleri daha iyi anlaşılabilir. Ayrıca katılımcılar insan kaynağı eksikliği nedeniyle çevresel

sürdürülebilirlik çalışmalarının hayata geçirilmesinde sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. İnsan kaynağı sorunu Trendafilova, vd. (2014)'ın çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarına katılımındaki engellerde ortaya koyduğu yetersiz insan gücü sonucu ile benzerlik göstermektedir.

Katılımcılar çevresel uygulamaların yapılabilmesi için yetkili mercilerin bağlayıcı kararlar alması gerekliliğine dikkat çekmişlerdir. YÇ4'ün *“Bu işin tabi şey boyutu var yani zorlanması lazım bu ... Biri tepeden çekicini vurmadığı zaman çok da ilerlemeyecek bir iş. Bunu aslında samimi ortamlarla arkadaşlarla hep konuşuyoruz. Biz bugün çok süslü işler anlatılıyor, yapıyoruz, onu yapıyoruz, bunu yapıyoruz falan ama günün sonunda birileri bizi zorlamasa yapmayız biz bunları.”* şeklindeki ifadesi çevre konularında harekete geçmenin kişi ve tesislerin inisiyatifine bırakılması durumunda ilerlemenin mümkün olmayacağına örnek teşkil etmektedir. Bu sebeple Akhtar, Ullah, Amin, Kabra ve Shaw (2020)'ın da ifade ettiği gibi eğer devlet departmanlarının sıkı çevre yasalarını ve düzenlemelerini yürürlüğe koyarsa, bu sayede işletmelerin çevre dostu uygulamaları kurumsal stratejilerinin bir parçası haline gelebilir. Yine Cury, Kennelly ve Howes (2022) sporda çevre politikaları ve çevre eğitimi konularında gelişmelerin teşvik edilmesinin spor sektörünün çevresel sürdürülebilirlik konularına daha hazır hale gelmesini sağlayacağını ileri sürmektedir. Eğitim söz konusu olduğunda çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarının en önemli paydaşlarından biri olan bireylerin eğitilmesi bu bağlamda önem arz etmektedir. Bu noktada atılımcı YÇ-3 *“İster istemez o farkındalığın insanların doğal şekilde içinden gelmesini dilediğim için bütün bu ufak gibi görünen şeyler çok ciddi etki yaratacak diye düşünüyorum. Özellikle çocuklar için. Şimdi ben burada çocuklara gelip az bir şey algısı gelişen, söylediğinizi anlayabilen, 15-16 yaşında çocuklara anlattığımızda oradaki etkiyi bir anda başka yöne çekebiliriz diye inanıyorum”* ve katılımcı YÇ-1 *“Daha çok eğitimler yapılabilir personel daha çok bilinçlendirilebilir. Böyle”* ifadeleri ile daha çok eğitim çalışmalarına ihtiyaç duyulduğuna dikkat çekmişlerdir.

Araştırmanın 5. Alt problemi *“Çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarına devam etme motivasyonları ve gelecek planları?”* ile ilgilidir. Bu kapsamda çalışmalara devam etme motivasyonlarının; bakım ve onarım, geri bildirim ve katılım, kurumsal ve kişisel faktörler, iş birliği ve iletişim, takip ve geliştirme olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Elde edilen sonuçlara göre çalışmaların devamlılığı

sağlanırken sistemlerin sürekli bakım ve onarımının yapıldığı ve arızalara anında müdahale edildiği belirtilmiştir. Geri bildirim ve katılım ise kullanıcıların ve personelin geri bildirimlerinin dikkate alındığının ve uygulamaların şekillenmesinde rol oynadığını göstermektedir. Ayrıca yine kullanıcı ve personelin bilinç sahibi olduğu ve uygulamara katılarak destekledikleri anlaşılmaktadır. Tüm bunların sürdürülebilirlik çalışmalarına devam etmede etken rol oynamaktadır.

Kurumsal ve kişisel faktörler temasında yerel yönetimlerin uzun süredir aynı olması çalışmaların devamlılığını kolaylaştırıcı etken olarak gösterilmiştir. Ayrıca yine bazı tesislerdeki çalışmaların devamlılığının tek bir kişinin istek ve çabalarına bağlı olduğu da belirtilmiştir. İş birliği ve iletişim temasında ise katılımcı ifadelerine dayanarak tesislerin sürdürülebilirlik çalışmalarına devam etmede diğer bağlantılarla iletişimde kalarak ve sürdürülebilirlik konularında aktif olan kurumlarla iş birliği yaparak motivasyon sağladıkları ve kendi tesislerini de aynı yöne çekmeye çabaladıkları görülmüştür. Takip ve geliştirmede çalışmalarına devam etme motivasyonlarını yeni projelere yönelmek, geliştirmek için çabalamak, şartlara uyum sağlamak ve devamlı takip olarak açıklamışlardır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1 Sonuç

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar LEED sertifikasına sahip olma özellikleri bakımından araştırmaya dahil edilen spor tesisleri, bu tesislerin yönetici- çalışan ve kullanıcı görüşleri ile sınırlı olup, genellenebilir değildir. Araştırmaya başlarken hangi spor tesislerinin çevresel sürdürülebilirlik uygulaması yaptığına karar vermek gerekmiştir. Bu doğrultuda uluslararası yaygınlığı ve geçerliliği bakımından LEED sertifikası sahipliği önemli bir gösterge olmuştur. Yapılan incelemeler ülkemizde yalnızca yedi tane spor tesisinin bu sertifikaya sahip olduğunu göstermiştir. Bu bağlamda öncelikle ifade edilmesi gereken şey araştırmaya dahil edilen tüm spor tesislerinin çevresel farkındalığa sahip öncü kuruluşlar olduğudur. Bununla birlikte sayıca azlık ülkemizde sporda çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarının oldukça sınırlı olduğunun da göstergesidir.

Ülkemizde görece yeni bir alan olmakla birlikte araştırma sonuçları araştırmaya dahil edilen spor tesislerinin çevre koruma ve çevre bilinci gibi evrensel amaçlar güttüklerini göstermektedir. Bunun dışında araştırmadaki spor tesislerinin liderlik amacı ülkemizdeki diğer spor tesislerine yol gösterme potansiyeline sahip olduklarının göstergesidir. Bunun dışında özel sahipli spor tesislerinde çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarına başlama amaçları arasında yer alan marka imajı oluşturma, reklam yapma, adından söz ettirme, farklı olma gibi pazarlama yönelimli kurumsal stratejik amaçlar dikkat çekmektedir.

Yapılan çevresel sürdürülebilirlik uygulamaları atık ayrıştırma ve enerji yönetimi gibi bilinen uygulamalardır. Bunun yanı sıra çevre eğitimi gibi faaliyetlere yer verilmektedir. Bu sonuç toplumsal bilinç oluşturma ve topluma katkı sağlama açısından önemli bir sonuçtur. Ayrıca iki özel sahipli tesisin karbon ayak izi hesaplama ve azaltma gibi uygulamalar yaptığı görülmüştür. Tesislerden birinin bunu hiçbir yasal zorunluluk olmadan kendi inisiyatifi ile yapması gönüllü ve sosyal sorumlu bir tesis olduğunun göstergesi olarak kabul edilebilir. Yapılan uygulamalar sonucunda tesislerin enerji tasarrufu sağladıklarını görmeleri, bakım ve onarım ile devamlılığı sağlamada olumlu bir pekiştireç olmaktadır. Yine bu spor

tesis yöneticilerinin çevre konularına ilgili olması ve bu konuda tesisi ve çalışanları desteklemesi, yerel yönetimlerin aynı vizyon ile uzun süre çalışmalara devam etmesi gibi faktörler spor tesislerinin çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarına devam etme motivasyonlarına katkıda bulunmaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre spor tesislerinin tüm gayret ve çabalarına rağmen uygulamalar esnasında çeşitli sorunlar ve ihtiyaçlar ile karşılaştıkları anlaşılmaktadır. En önemli sorunlardan biri bütçe ve insan kaynağıdır. Bu sorunu çeşitli anlaşmalar ve sponsorluklar ile aşmaya çalışmaktadırlar. Diğer yanda sporcu tutum ve farkındalığının düşük olması, alışkanlıkların kolayca değişmemesi gibi nedenlerle uygulamaları hayata geçirmede yaşanan sorunlar bulunmaktadır. Olumsuz faktörlerin yanı sıra çalışan ve tesis kullanıcılarının uygulamaları benimseyerek katılımında bulunması, çevresel sürdürülebilirlik uygulamaları konusunda tesis yöneticilerinin desteklemesi gibi olumlu faktörlerle de karşılaşmıştır. Dünyadaki önemli eleştiri konularından biri olan yeşil aklama bu araştırmada da ortaya çıkmış yapılan çevre çalışmalarında samimi olunması gerektiğine işaret edilmiştir. Katılımcı ifadelerinden daha fazla çalışma yapılması gerektiği, insan ve maddi kaynağa ihtiyaç duyulduğu anlaşılmaktadır. Katılımcılara göre en önemli konulardan biri eğitim çalışmaları olup, araştırma ve geliştirmenin de süreklilik arz etmesi gerekmektedir.

Araştırma kapsamındaki spor tesislerinin çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarına devam etme motivasyonları arasında sürekli bakım ve onarımla devamlılık sağlandığı, bazı kurumlarda devamlılığın tek bir kişiye bağlı olduğu ve bağlantılarla iletişimde kalarak yeniliklerden haberdar olunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kurumların konu ile ilgili gelecek planları ise insanlarda farkındalık ve bilinç oluşturma amacıyla eğitim ve etkinlikler yapmak, sürdürülebilirlik ile ilgili stratejik planlar oluşturup bu planları gerçekleştirmek, atık üretimini ve plastik kullanımı azaltmaktır.

Sonuç olarak dünyanın önemli gündem maddelerinden biri olan çevrenin korunması konusunda tüm endüstri, sektör, kurum ve kuruluşlara olduğu gibi spor endüstrisi içinde yer alan tüm yapılara da önemli görevler düşmektedir. Kendi sorumluluğunu üstlenmiş spor tesislerinin birer örneği olarak araştırmada yer alan tesislerin üzerlerine düşen görevi yerine getirmeleri diğer spor tesislerinde de benzer uygulamaların yapılabilir olduğunun bir kanıtıdır. Bu noktada elbette karar alıcıların belirleyeceği politikalar yol gösterici olacaktır ama katılımcıların

yansıtıkları yönetici ve çalışan profili çevresel sürdürülebilirlik konusunda ilgili ve insiyatif alabilecek yönetici ve çalışan profilidir. Dolayısıyla çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarında spor kurum ve tesislerinde yöneticiden çalışana herkese önemli görevler düştüğü anlaşılmaktadır.

Spor her yönü ile bireye ve topluma katkı sağlayan önemli bir araçtır. Bu nedenle spor kurum ve kuruluşları çevresel sürdürülebilirlik alanındaki uygulamaları ile topluma örnek olabilirler. Bu araştırmada yenilikçi örnek teşkil edebilecek nitelikte olmaları bakımından araştırmaya dahil ettiğimiz spor tesislerinin çevresel sürdürülebilirlik yolculuğuna bakarak betimleye yapılmaya çalışılmıştır. Elde edilen sonuçların sporda çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarına dahil olacak tüm uygulamacı ve araştırmacılara yol göstermesi aynı zamanda çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarına dahil olmak isteyecek diğer spor tesislerinin sayılarının artmasına vesile olması beklenmektedir.

4.2 Öneriler

Bu bölümde verilerin analizi sonucu elde edilen bulgular doğrultusunda alana ve diğer araştırmacılara verilen öneriler yer almaktadır.

Alana yönelik öneriler

- LEED gibi sertifikasyonların çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarına geçişte etkili olması ve çalışmalara ivme kazandırması sebebi ile spor tesisleri herhangi bir ulusal/uluslararası sertifika alma yönünde motive edilebilirler.
- Uluslararası zorunluklar sayesinde mevcut araştırmadaki spor tesislerinin aksiyon aldığı gerçeğinden hareketle diğer spor tesislerini harekete geçirecek öncelikli ulusal zorunluluklar gündeme getirilmesi önem kazanmaktadır. İlgili karar mercileri bağlayıcı kurallar koyarak spor tesislerini çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarına yönlendirilebilir.
- Halihazırda çevresel sürdürülebilirlik uygulamaları yapan spor tesisleri iletişim kaynaklarını etkin kullanarak çalışmaların daha fazla insana ulaşmasını sağlayabilir.

Araştırmacılara yönelik öneriler

- Bu araştırma nitel yöntemle yapılmış betimsel durum çalışmasıdır. Nicel yöntemler kullanılarak daha genellenebilir sonuçların elde edileceği araştırmalar da yapılabilir.
- Araştırmanın önemli sınırlılıklarından biri LEED sertifikasına sahip ulaşılabilen tesis sayısıdır. Bu araştırmada LEED sertifikası bir kriter olarak belirlendiği için bundan sonra yapılacak araştırmalarda varsa başka sertifika sistemlerine sahip spor tesisleri de araştırmaya dahil edilebilir.
- Bu araştırmada yer alan kullanıcı katılımcı sayısı yöneticiler ile kıyaslandığında daha azdır. Dolayısı ile daha fazla kullanıcının dahil edildiği araştırmalar yapılabilir.
- Sporda çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarına yönelik yaklaşımlar spor federasyonları, spor kulüpleri vb. yapılarda çalışılarak yönetici/karar alıcı pozisyonundaki kişilerin konuya yönelik tutum ve düşünceleri araştırılabilir.
- Araştırmada sporcuların hem olumlu hem olumsuz durumun aktörleri olmaları ve kalabalık bir paydaş grubunu oluşturmaları bakımından özellikle sporcular ile çevresel sürdürülebilirlik alanında farklı araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

(Bu tez çalışmasında APA 6 atıf sistemi kullanılmıştır.)

About the United Nations environment programme (t.y.) Erişim adresi: <https://www.unep.org/who-we-are/about-us#:~:text=UNEP%27s%20work%20is%20focused%20on,data%20to%20inform%20policy%20decisions>

Akhtar, P., Ullah, S., Amin, S. H., Kabra, G., ve Shaw, S. (2020). Dynamic capabilities and environmental sustainability for emerging economies' multinational enterprises. *International Studies of Management ve Organization*, 50(1), 27-42. doi: 10.1080/00208825.2019.1703376

Al-Hamrani, A., Kim, D., Kucukvar, M., ve Onat, N. C. (2021). Circular economy application for a green stadium construction towards sustainable FIFA world cup Qatar 2022™. *Environmental Impact Assessment Review*, 87, 106543. doi: <https://doi.org/10.1016/j.eiar.2020.106543>

Atalay, A., ve Švagždienė, B. (2023). Sustainable Environment Problems Arising from Sports Facilities. *Laisvalaikio tyrimai: elektroninis mokslo žurnalas*, 1(21), 1-15. doi: <https://doi.org/10.33607/elt.v1i21.1311>

Babiak, K., ve Trendafilova, S. (2011). CSR and environmental responsibility: Motives and pressures to adopt green management practices. *Corporate social responsibility and environmental management*, 18(1), 11-24. doi: 10.1002/csr.229

Balcı, V., Erdeveciler, Ö., Gülşen, D. B. A., ve Altunay, B. R. (2019). Ankara İlindeki Küçük Ölçekli Spor Merkezlerinin Sürdürülebilirliklerinin Swot Yaklaşımıyla İlişkilendirilmesi. *Turkish Studies*, 14(6), p.3021-3035. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/344404818_Ankara_Ilindeki_Kucuk_Olcekli_Spor_Merkezlerinin_Surdurulebilirlik_Swot_Yaklasimiyla_Iliskilendirilmesi_A_Swot_Approach_to_The_Sustainability_of_Small_Scale_Sports_Centers_in_Ankara

Balcı, V., ve Koçak, F. (2014). Spor Ve Rekreasyon Alanlarının Tasarımında ve Kullanımında Çevresel Sürdürülebilirlik. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 46-58. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/omuspd/issue/20458/217867>

Barbier, E. B. (1987). The concept of sustainable economic development. *Environmental Conservation*, 14(2), 101-110. doi: <http://dx.doi.org/10.1017/S0376892900011449>

Binalar ile Yerleşmeler İçin Yeşil Sertifika Yönetmeliği (2022, 12 Haziran). *Resmi Gazete* (Sayı: 31864). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/06/20220612-1.htm>

Braun, V., ve Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101. doi: 10.1191/1478088706qp063oa

Bregroup (t.y.). BREEAM certification from BRE. Erişim adresi: <https://bregroup.com/products/breeam>

Bonnefin, J. (2018). *FIFA's impact on building sustainable stadiums*. Erişim adresi: <https://www.certifiedenergy.com.au/blog/fifas-impact-on-building-sustainable-stadiums>

Boyatzis, R.E. 1998: *Transforming qualitative information: thematic analysis and code development*. USA: Sage Publications

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2018). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.

- Casper, J. M., Pfahl, M. E., ve McCullough, B. P. (2017). Is going green worth it? Assessing fan engagement and perceptions of athletic department environmental efforts. *Journal of Applied Sport Management*, 9(1), 11. <https://doi.org/10.18666/JASM-2017-V9-I1-7690>
- Casper, J.M., Pfahl, M., ve McSherry, M. (2012). Athletics department awareness and action regarding the environment: A study of NCAA athletics department sustainability practices. *Journal of Sport Management*, 26(1), 11-29. doi: <https://doi.org/10.1123/jsm.26.1.11>
- Callicott, J. B., ve Mumford, K. (1997). Ecological sustainability as a conservation concept. *Conservation Biology*, 11(1), 32-40.
- Cantelon, H., Letters, M. (2000). The making of the IOC environmental policy as the third dimension of the Olympic movement. *International Review for the Sociology of Sport*. 35(3), 294-308 doi: <http://dx.doi.org/10.1177/101269000035003004>
- Carson, R. (1962). *Silent Spring*. Greenwich, Connecticut: Fawcett Publications
- Castro-Lacouture, D., Sefair, J. A., Flórez, L., ve Medaglia, A. L. (2009). Optimization model for the selection of materials using a LEED-based green building rating system in Colombia. *Building and environment*, 44, s. 1162-1170. doi: 10.1016/j.buildenv.2008.08.009
- Chappalet, J.L. (2008). Olympic environmental concerns as a legacy of the winter games. *The International Journal of the History of Sport*. 14 (Vol 25), 1884-1902. doi: 10.1080/09523360802438991
- Chasek, P. (2020). *Stockholm and The Birth of Environmental Diplomacy*. Earth Negotiation Bulletin. Erişim yeri: https://www.iisd.org/system/files/2020-09/still-one-earth-stockholm-diplomacy_0.pdf
- Club of Rome. (t.y.) *The Limits to Growth*. <https://www.clubofrome.org/publication/the-limits-to-growth/>
- Colantonio, A. (2009). *Social sustainability: a review and critique of traditional versus emerging themes and assessment methods*. Horner, M., Price, A., Bebbington, J. and Emmanuel, R., (ed.) SUE-Mot Conference 2009: Second international conference on whole life urban sustainability and its assessment: Conference proceedings (s. 865-885) Loughborough: Loughborough University.
- Cury, R., Kennelly, M., ve Howes, M. (2022). Environmental sustainability in sport: A systematic literature review. *European Sport Management Quarterly*, doi: 10.1080/16184742.2022.2126511
- Çalışkan, K. (2022). *Üniversitelerin sürdürülebilirlik yolculuğu: Kampüslerin ve spor alanlarının yönetimi ve öğrenci perspektifinden değerlendirilmesi*. (Doktora tezi). Yöktez'den erişildi (Erişim no: 720019).
- Dingle, G. W., ve Stewart, B. (2018). Playing the climate game: Climate change impacts, resilience and adaptation in the climate-dependent sport sector. *Managing Sport and Leisure*, 23:4-6, 293-314, doi: 10.1080/23750472.2018.1527715
- Doan, D. T., Ghaffarianhoseini, A., Naismith, N., Zhang, T., Ghaffarianhoseini, A., ve Tookey, J. (2017). A critical comparison of green building rating systems. *Building and Environment*, 123, 243-260. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.buildenv.2017.07.007>
- Doğru, M. (2023, 6 Kasım). *LEED v5, LEED'in yeni sürümü yakında sizlerle*. Erişim adresi: <https://www.ecobuild.com.tr/post/leed-v5-leed-in-en-yeni-sürümü-yakında-sizlerle>
- Doğu, G. (1990). *Spor Tesislerinin Planlanması*. Spor Bilimleri 1. Ulusal Sempozyum Bildirisi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi
- Dolf, M., ve Teehan, P. (2015). Reducing the carbon footprint of spectator and team travel at the University of British Columbia's varsity sports events. *Sport Management Review*, 18(2), 244-255. doi: 10.1016/j.smr.2014.06.003

Erdede, S. B., Erdede, B., ve Bektaş, S. (2014, Ekim). Sürdürülebilir yeşil binalar ve sertifika sistemlerinin değerlendirilmesi. *Uzaktan Algılama-Cbs Sempozyumu (UZAL-CBS 2014)*, İstanbul Erişim adresi: <https://www.kongresistemi.com/root/dosyalar/uzalcbs2014/221.pdf>

Explore BREEAM. (t.y) Explore the data behind BREEAM projects. Erişim adresi: <https://tools.breeam.com/projects/explore/map.jsp>

Fontana, G., ve Sawyer, M. (2016). Towards post-Keynesian ecological macroeconomics. *Ecological Economics*, 121, 186-195. doi: <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2015.03.017>

Foy, G. (1990). Economic sustainability and the preservation of environmental assets. *Environmental Management*, 14, 771-778. doi: <https://doi.org/10.1007/BF02394171>

Gamez, M.G., Martinez, A.F., Biscaia, R. ve Nuviala, R. (2024). Measuring green practices in sport: Development and validation of a scale. *Sustainability*. 16, 494 <https://doi.org/10.3390/su16020494>

Gibson, R. B. (2001). *Specification of sustainability-based environmental assessment decision criteria and implications for determining "significance" in environmental assessment*. Ottawa: Canadian Environmental Assessment Agency.

Giddings, B., Hopwood, B., ve O'brien, G. (2002). Environment, economy and society: Fitting them together into sustainable development. *Sustainable development*, 10, s.187-196. doi: 10.1002/sd.199

Goodland, R. (1995). The concept of environmental sustainability. *Annual Review of Ecology and Systematics*, 26, pp. 1-24

Graci, S., ve Dodds, R. (2008). Why go green? The business case for environmental commitment in the Canadian hotel industry. *Anatolia*, 19(2), 251–270. doi: 10.1080/13032917.2008.9687072

Güzel, P., Çoknaz, D., ve Noordegraaf, M. A. (2009). Sürdürülebilir kalkınmanın çevre boyutunda Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) uygulamaları ve olimpiyat organizasyonları kapsamında incelenmesi. *Spor Bilimleri Dergisi*, 20(2), 59-69

Heinberg, R., ve Lerch, D. (2010). *What is sustainability?. The post carbon reader: Managing the 21st Century's Sustainability Crises* (s1), United States of America. Post Carbon Institute

Inoue, Y., ve Kent, A. (2012). Investigating the role of corporate credibility in corporate social marketing: A case study of environmental initiatives by professional sport organizations. *Sport management review*, 15(3), 330-344. doi: 10.1016/j.smr.2011.12.002

IOC (2006). IOC Guide on Sport, Environment and Sustainable Development. *The International Olympic Committee*. June, 2006. Erişim adresi: <https://library.olympics.com/Default/doc/SYRACUSE/40054/ioc-guide-on-sport-environment-and-sustainable-development-publ-by-the-international-olympic-committ?lg=en-GB>

IOC (2012). Sustainability through sport: Implementing the Olympic Movement's Agenda 21–2012. *Commission for Sport and Environment*. Lausanne, Suisse: Comité International Olympique.

IOC (2021). IOC Sustainability Report 2021. *International Olympic Committee*. Lausanne: Switzerland

IOC. (2022). Future Host Commission studying landscape of winter sport with a view to the Olympic Winter Games 2030 and beyond. Erişim adresi: <https://olympics.com/ioc/news/future-host-commission-studying-landscape-of-winter-sport-with-a-view-to-the-olympic-winter-games-2030-and-beyond>

IUCN, (1980). World conservation strategy: Living resource conservation for sustainable development (Vol.1.). Gland, Switzerland: IUCN

Juma, C. (2002). The global sustainability challenge: From agreement to action. *International Journal of Global Environmental Issues*, 2, 1/2. doi: 10.1504/IJGENVI.2002.000985

Karamoozian, M., ve Zhang, H. (2023). Obstacles to green building accreditation during operating phases: Identifying challenges and solutions for sustainable development. *Journal of Asian Architecture and Building Engineering*, 1-17. doi: 10.1080/13467581.2023.2280697

Keeble, B. R. (1987). The Brundtland Commission: Environment and Development to The Year 2000. *Medicine and war*, (Vol 3), 207-210.

Keeble, B. R. (1988). The Brundtland Report: 'Our Common Future'. *Medicine and War*, (Vol 4), No.1, pp. 17-25

Keirstead, J., Jennings, M., ve Sivakumar, A. (2012). A review of urban energy system models: Approaches, challenges and opportunities. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 16(6), s.3847-3866. doi: 10.1016/j.rser.2012.02.047

Kellison, T. (2015). Building sport's green houses: Issues in sustainable facility management. Kinesiology Faculty Publications. 58 (1-31). https://scholarworks.gsu.edu/kin_health_facpub/58

Kendi enerjisini kendi üretebilecek olan spor salonu 29 Ekim'de açılıyor (2017,19 Eylül). *Milliyet*. Erişim adresi: <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/adana/kendi-enerjisini-kendi-uretebilecek-olan-spor-salonu-29-ekimde-aciliyor-12286127>

Kibert, C. J. (2004). Green buildings: An overview of progress. *Journal of Land Use ve Environmental Law*, 19(2), 491-502. Erişim adresi: <https://www.jstor.org/stable/42842851>

Koçak, F. (2013). *Sporda sürdürülebilirliğin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara

Kolodinsky, J. ve Reynolds, T. (2009). Segmentation Of Overweight Americans And Opportunities For Social Marketing. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 6 (13), 1-11. doi:10.1186/1479-5868-6-13

Kotler, P. ve Lee, N. (2008). *Social Marketing: Influencing Behaviors for Good*. 3rd ed. California: Sage Publication.

LEED Ana Kategorileri (t.y.) Erişim adresi: <https://www.leedsertifikasi.com/leed/ana-kategoriler/>

LEED Project Directory (t.y.) Erişim adresi: <https://www.usgbc.org/projects?Country=%5B%22Turkey%22%5D>

LEED rating system (t.y.) Erişim adresi: <https://www.usgbc.org/leed>

Levett, R. (1998). Sustainability Indicators--Integrating Quality of Life and Environmental Protection. *Journal of the Royal Statistical Society. Series A (Statistics in Society)*, 161(3), s.291–302. doi: <https://doi.org/10.1111/1467-985X.00109>

Lyon, T.P., ve Montgomery, A.W. (2015). The means and end of the greenwash. *Organization and Environment*. 28(2) doi: 10.1177/1086026615575332

Mallen, C., Adams, L., Stevens, J., ve Thompson, L. (2010). Environmental sustainability in sport facility management: A Delphi study. *European sport management quarterly*, 10(3), 367-389. doi: 10.1080/16184741003774521

Mallen, C., ve Chard, C. (2011). A framework for debating the future of environmental sustainability in the sport academy. *Sport Management Review*, 14, 424-433. doi: 10.1016/j.smr.2010.12.002

Mallen, C., ve Chard, C. (2012). "What could be" in Canadian sport facility environmental sustainability. *Sport Management Review*, 15(2), 230-243. doi: 10.1016/j.smr.2011.10.001

Mallen, C., Stevens, J., Adams, L., ve McRoberts, S. (2010). The assessment of the environmental performance of an international multi-sport event. *European Sport Management Quarterly*, 10(1), 97-122. doi: 10.1080/16184740903460488

- Malthus, T. (1798). *An Essay on The Principle of Population*. London: St. Paul's Church-Yard, 1-126
- Mazurkiewicz, P. (2004). Corporate environmental responsibility: Is a common CSR framework possible. *World Bank*, 1-18.
- McCullough, B. P., ve Cunningham, G. B. (2012). A conceptual model to understand the impetus to engage in and the expected organizational outcomes of green initiatives. *Quest*, 62(4), 348-363. doi: 10.1080/00336297.2010.10483654
- McCullough, B., Dietrich, A., Rocha, R., ve Bae, Y. (2023). Environmental Sustainability Research and Future Directions for Events and Facilities: An Assessment of the Field. *Journal of Applied Sport Management*, 15(4). doi: <https://doi.org/10.7290/jasm-2023-V15-I4-rfm0>
- McCullough, B. P., Pfahl, M. E., ve Nguyen, S. N. (2016). The green waves of environmental sustainability in sport. *Sport in Society*, 19(7), 1040-1065. doi: 10.1080/17430437.2015.1096251
- McKenzie, S. (2004). *Social Sustainability: Towards some definitions*. Working Paper Series, No 27. Hawke Research Institute, University of South Australia
- Meadows, D.H., Meadows, D.L., Randers, R., ve Behrens III, W.W. (1972). *Limits to Growth*. New York: Universe Books. Erişim adresi: <https://www.clubofrome.org/publication/the-limits-to-growth/>
- Mercedes-Benz Stadium. (t.y). Sustainability at MBS. Erişim yeri: <https://www.mercedesbenzstadium.com/sustainability>
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber*. Nobel.
- Morelli, J. (2011). Environmental sustainability: A definition for environmental professionals. *Journal of environmental sustainability*, 1(1), 2. doi: 10.14448/jes.01.0002
- Novitasari, F. (2015). *Environment dimension of quality of life (Assessment of environmental quality dimensions that influence quality of life in Indonesia)*. (Yüksek lisans tezi), Erasmus University. Erişim adresi: <https://thesis.eur.nl/pub/33823>
- OECD. (2001). *OECD Environmental Strategy for the First Decade of the 21st Century: Adopted by OECD Environmental Ministers*. OECD.
- Orr, M., ve Inoue, Y. (2019). Sport versus climate: Introducing the climate vulnerability of sport organizations framework. *Sport management review*, 22(4), 452-463. <https://doi.org/10.1016/j.smr.2018.09.007>
- Ozan Leylum, ř., Odabaşı, H. F., ve Kabakı Yurdakul, I. (2017). Eğitim ortamlarında durum alışmasının nemi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi -Journal of Qualitative Research in Education*, 5(3), 369-385. www.enadonline.com doi: <http://dx.doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.5c3s16m>
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods*. London: SagePublications.
- Purvis, B., Mao, Y., ve Robinson, D. (2019). Three pillars of sustainability: in search of conceptual origins. *Sustainability science*, 14, 681-695. doi: <https://doi.org/10.1007/s11625-018-0627-5>
- Rezaallah, A., Bolognesi, C.M., ve Khoraskani, R.A. (2012). *LEED and BREEAM; Comparison between policies, assessment criteria and calculation methods*. In Proceedings of the 1st International Conference on Building Sustainability Assessment (BSA 2012), Porto, Portugal
- Ries, R., Bilec, M. M., Gokhan, N. M., ve Needy, K. L. (2006). The economic benefits of green buildings: a comprehensive case study. *The engineering economist*, 51(3), 259-295. doi: 10.1080/00137910600865469
- San Mames (t.y). *San Mames: A sustainable stadium*. Erişim yeri: <https://sanmames.athletic-club.eus/en/blog/sustainable-stadium-bilbao-san-mames/>

Saunders, T. (2008). A discussion document comparing international environmental assessment methods for buildings. *BRE, March*. Erişim adresi: https://tools.breeam.com/filelibrary/International%20Comparison%20Document/Comparson_of_International_Environmental_Assessment_Methods01.pdf

Savaş, H., ve Kömürlü, R. (2022). Yeşil bina sertifika sistemlerinden LEED sertifikasının endüstri yapılarında incelenmesi. *Mimarlık ve Yaşam Dergisi*, 7(3), 981-994. doi: 10.26835/my.1184372

Sharma, S. (2023). *What is the carbon footprint of sport?* Erişim yeri: <https://carbonliteracy.com/what-is-the-carbon-footprint-of-sport/>

Smith, B., ve McGannon, K. R. (2018). Developing rigor in qualitative research: Problems and opportunities within sport and exercise psychology. *International review of sport and exercise psychology*, 11(1), 101-121. <https://doi.org/10.1080/1750984X.2017.1317357>

Spaargaren, G. (2003). Sustainable consumption: A theoretical and environmental policy perspective. *Society ve Natural Resources*, 16(8), 687-701. doi: 10.1080/08941920309192

Spor Hizmetleri Genel Müdürlüğü (t.y). Gençliğin geleceği bugünden inşa ediliyor. Erişim adresi: <https://shgm.gsb.gov.tr/HaberDetaylari/1/26639/-lth2-gt-ltspan-gtgen->

Steg, L., ve Vlek, C. (2009). Encouraging pro-environmental behaviour: An integrative review and research agenda. *Journal of environmental psychology*, 29, 309-317. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.jenvp.2008.10.004>

Stockholm+50 (2022). About. Erişim adresi: <https://www.stockholm50.global/about/about>

Sustainable Development Knowledge Platform (t.y). Commission on Sustainable Development (CSD). Erişim adresi: https://sustainabledevelopment.un.org/csd.html?_gl=1*_vgrico*_ga*NDQ5NzczODI1LjE3MTgxMTUwMzU.*_ga_TK9BQL5X7Z*MTcxODM3NjkyNC4yLjAuMTcxODM3NjkyOC4wLjAuMA

Sustainability. (2024, 4 Temmuz). Erişim Adresi: <https://www.eea.europa.eu/en/topics/at-a-glance/sustainability>

Sutton, P. (2004). A perspective on environmental sustainability? Paper on the Victorian Commissioner for Environmental Sustainability, 1-27.

Synergies between LEED and SDGs (t.y.) Erişim adresi: <https://www.usgbc.org/resources/synergies-between-leed-and-sdgs>

TC. Cumhurbaşkanlığı, Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2020). *Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ve Göstergeleri*. Yönetim hizmetleri Genel Müdürlüğü, Bilgi ve Belge Yönetimi Dairesi Başkanlığı. <http://www.surdurulebilirlikalkinma.gov.tr/wp-content/uploads/2021/02/SKA-ve-Gostergeleri-Kapak-Birlestirilmis.pdf>

Thormann, T. F., Wicker, P. (2021). Determinants of pro-environmental behavior among voluntary sport club members. *German Journal of Exercise and Sport Research*, 51(1), 29-38. <https://doi.org/10.1007/s12662-020-00700-8>

Topal, G., Çelik, V.O., Eser, F. ve Gökçe, S. (2018). Spor tesislerinin geleceği sürdürülebilir yeşil binalar olabilir mi?. *Social Sciences Studies Journal*, 4(20), (pp.2608-2613)

Trendafilova, S., Babiak, K., ve Heinze, K. (2013). Corporate social responsibility and environmental sustainability: Why professional sport is greening the playing field. *Sport management review*, 16(3), 298-313. <http://dx.doi.org/10.1016/j.smr.2012.12.006>

Trendafilova, S., Kellison, T. B., ve Spearman, L. (2014). Environmental sustainability in sport facilities in East Tennessee. *Journal of Facility Planning, Design, and Management*, 2(1), 1-10. Erişim adresi: <https://www.proquest.com/docview/1730204618?pq-origsite=gscholar&fromopenview=true&sourcetype=Scholarly%20Journals>

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı. (2018). *5 Haziran Dünya Çevre Günü*. Erişim Yeri: https://www.ab.gov.tr/5-haziran-dunya-cevre-gunu_51288.html

UEFA Carbon Footprint Calculator (2024, 6 Mart). Erişim adresi: <https://www.uefa.com/news-media/news/028b-1a57e8a4954a-33b55de0b457-1000--uefa-carbon-footprint-calculator/>

Ulucak, R. (2018). İktisatta çevreci dönüşüm: Ekolojik Makro İktisat. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. Sayı:51,127-149

UNEP (2005). *Register of international treaties and other agreements in the field of the environment* (UNEP/Env.Law/2005/3). Nairobi: United Nations Environment Programme.

United Nations Climate Change (t.y) The Paris Agreement. What is the Paris Agreement? Erişim adresi: <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement>

United Nations (1972). United Nations Conference on the Human Environment, 5-16 June 1972, Stockholm. Erişim Adresi: <https://www.un.org/en/conferences/environment/stockholm1972>

United Nations (1992). United Nations Conference on Environment and Development, Rio de Janeiro, Brazil, 3-14 June 1992. Erişim adresi: <https://www.un.org/en/conferences/environment/rio1992>

United Nations (1997). 19th Special Session of the General Assembly to Review and Appraise the Implementation of Agenda 21, 23-27 June 1997, New York Erişim adresi: <https://www.un.org/en/conferences/environment/newyork1997>

United Nations (2000). Millennium Summit, 6-8 September 2000, New York. Erişim adresi: <https://www.un.org/en/conferences/environment/newyork2000>

United Nations (2002). *Report of the World Summit on Sustainable Development* (A/CONF.199/20*). United Nations. Erişim adresi: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n02/636/93/pdf/n0263693.pdf?token=LYnXyG3ovwUVXUOdZSvefe=true>

United Nations (2005). World Summit, 14-16 September 2005, New York. Erişim yeri: <https://www.un.org/en/conferences/environment/newyork2005>

United Nations (2008). High-level meeting on the Millennium Development Goals, 22-25 September 2008, New York. Erişim yeri: <https://www.un.org/en/conferences/environment/newyork2008>

United Nations (2010). Millennium Development Goals Summit, September 20-22, 2010, New York. Erişim yeri: <https://www.un.org/en/conferences/environment/newyork2010>

United Nations (2012). United Nations Conference on Sustainable Development, 20-22 June 2012, Rio de Janeiro. Erişim adresi: <https://www.un.org/en/conferences/environment/rio2012>

United Nations (2013). President of the General Assembly's Special Event towards Achieving the Millennium Development Goals, 25 September 2013, New York. Erişim adresi: <https://www.un.org/en/conferences/environment/newyork2013>

United Nations (2015). United Nations Summit on Sustainable Development, 25-27 September 2015, New York. Erişim adresi: <https://www.un.org/en/conferences/environment/newyork2015>

USGBC (t.y). LEED rating system. Erişim yeri: <https://www.usgbc.org/leed>

USGBC (t.y). Mission and Vision. Erişim adresi: <https://www.usgbc.org/about/mission-vision>

Van Ierland, E. C. (1991). Environmental quality as a target of economic policy. *International Journal of Social Economics*, 18(4), 14-24. doi: <https://doi.org/10.1108/03068299110138199>

Ventura, J. (2015). *American Airlines Arena: First sports venue to achieve LEED Gold recertification*. Erişim adresi: <https://www.usgbc.org/articles/americanairlines-arena-first-sports-venue-achieve-leed-gold-recertification>

Wicker, P. (2019). The carbon footprint of active sport participants. *Sports Management Review*, 22, 513-526 doi: <https://doi.org/10.1016/j.smr.2018.07.001>

WHO (t.y.). Sustainable Development. Erişim Adresi: https://www.who.int/health-topics/sustainable-development#tab=tab_1

World Commission on Environment and Development (1987). Report of the World Commission on Environment and Development. UN Document A/42/427. Erişim adresi: <https://www.are.admin.ch/are/en/home/media/publications/sustainable-development/brundtland-report.html>

Yıldırım, A., ve şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yin, R.K. (2017). *Durum Çalışması Araştırması Uygulamaları* (Çev.Günbayı, İ). Nobel: Ankara.

Yüce, A., Katırcı, H., ve Yüce, S. G. (2020). Examination of sustainable features of stadiums as an integral part of sustainable urban development: the case of Turkey. *International Journal of Sports Marketing and Sponsorship*, 1464-6668. doi: 10.1108/IJSMS-05-2020-0091

Zuo, J., ve Zhao, Z. Y. (2014). Green building research–current status and future agenda: A review. *Renewable and sustainable energy reviews*, 30, 271-281. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.rser.2013.10.021>

EKLER

EK 1: Görüşme Formu

GÖRÜŞME FORMU (Kurum Yöneticisi ve Çalışanları İçin)

Merhaba, ben BAİBÜ Spor Yöneticiliği Yüksek Lisans öğrencisi Merve ÇELİK. Spor Kurumlarında Sürdürülebilirlik Uygulamalarını detaylı bir şekilde incelemek amacıyla bir çalışma yapıyorum. Bu araştırmamın diğer araştırmacılara ve kurumlara ışık tutacağını umuyorum.

Bu araştırma için LEED sertifikalı spor örgütlerinde çalışan bireyler ile görüşmeler yapıyorum. Yaptığım tüm görüşmelerde elde edilen veriler sadece yüksek lisans tezimde ve bu çalışmadan üretilebilecek diğer çalışmalar da kullanılacaktır. Kişisel bilgileriniz tamamen gizli tutulacaktır.

Görüşmenin 30-45 dakika süreceğini tahmin ediyorum. Sizden ses kaydı almak için izninizi istiyorum. Bu şekilde zamanı daha iyi kullanabilecek ve cevaplarınızı ayrıntılı bir şekilde kaydetme fırsatım olacak.

Bu araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz için şimdiden teşekkür ederim. Görüşmeye başlamadan önce sorularınız varsa yanıtlayabilirim.

İzin verirseniz sorulara başlamak istiyorum.

1. Biraz kendinizden bahseder misiniz? (Sakıncası yoksa yaşınız, eğitim durumunuz ve iş tecrübenizden bahseder misiniz?)
2. Kurumunuzdan bahseder misiniz? (Genel bir bilgi verebilir misiniz?)
3. Kurumunuzdaki çevresel sürdürülebilirlik uygulamaları nelerdir?
4. Çevresel sürdürülebilirlik ile ilgili hangi çalışmalar, ne amaçla yürütülmektedir?
5. Kurumunuzda çevresel sürdürülebilirlik çalışmaları ne zaman ve nasıl başladı? (Kurumunuzu çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarına iten nedenler nelerdi?)

6. Kurumunuzda çalışan kişiler çevresel sürdürülebilirlik çalışmaları bakımından nasıl bir eğitim sürecinden geçtiler?
7. LEED sertifikasına ne zaman, neden başvurduunuz?
8. LEED sertifikasına başvuru ve elde etme sürecinde neler yaşadınız?
9. Kurum olarak LEED sertifikasını ve çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarınızı nasıl duyuruyorsunuz, nasıl bilgi veriyorsunuz?
10. Uygulamalara başlarken ve uygulamalar esnasında kurum içi ve kurum dışı ne tür tepkilerle karşılaştınız? (Kurum içi: çalışanlar, sporcular, kurum dışı: diğer kurumlar, iş birlikleri)
11. Çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?
12. Çalışmaların devamlılığını nasıl sağlıyorsunuz ve bu süreçte nelerle karşılaşıyorsunuz?
13. Konu ile ilgili gelecek planlarınız neler?

GÖRÜŞME FORMU (Kurumdan Hizmet Alan Kullanıcılar İçin)

Merhaba, ben BAİBÜ Spor Yöneticiliği Yüksek Lisans öğrencisi Merve ÇELİK. Spor Kurumlarında Sürdürülebilirlik Uygulamalarını detaylı bir şekilde incelemek amacıyla bir çalışma yapıyorum. Bu araştırmamın diğer araştırmacılara ve kurumlara ışık tutacağını umuyorum.

Bu araştırma için LEED sertifikalı spor kurumlarından hizmet alan kullanıcılar ile görüşmeler yapıyorum. Yaptığım tüm görüşmelerde elde edilen veriler sadece yüksek lisans tezimde ve bu çalışmadan üretilebilecek diğer çalışmalar da kullanılacaktır. Kişisel bilgileriniz tamamen gizli tutulacaktır.

Görüşmenin 30-45 dakika süreceğini tahmin ediyorum. Sizden ses kaydı almak için izninizi istiyorum. Bu şekilde zamanı daha iyi kullanabilecek ve cevaplarınızı ayrıntılı bir şekilde kaydetme fırsatım olacak.

Bu araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz için şimdiden teşekkür ederim. Görüşmeye başlamadan önce sorularınız varsa yanıtlayabilirim.

İzin verirseniz sorulara başlamak istiyorum.

1. Kısaca kendinizden bahseder misiniz?
2. Neden bu tesisten hizmet alıyorsunuz? Bu tesisi seçme nedenleriniz nelerdir?
3. Çevresel sürdürülebilirlik hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
4. Çevreye duyarlı olma konusunda kendinizi nasıl değerlendirirsiniz? Bu konu da neler yapıyorsunuz?
5. Bu tesis çevresel sürdürülebilirlik ile ilgili ne tür uygulamalar yapıyor?
6. Siz bu uygulamalardan hangilerine katılıyor, beğeniyorsunuz?
7. Bu kurumun çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarından nasıl haberdar oluyorsunuz?
8. Bu kurumun çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?
9. Bu kurumda çevreci olmadığını düşündüğünüz uygulamalar nelerdir? Bu konu ile ilgili kurumun neler yapması gerektiğini düşünüyorsunuz?

ONAM FORMU

(Araştırmacı Nüshası)

Araştırmanın Adı: Spor Kurumlarında Çevresel Sürdürülebilirlik Uygulamaları

	Evet	Hayır
Bilgilendirme Formunu okudunuz mu?	☐	☐
Araştırma projesi size sözlü olarak da anlatıldı mı?	☐	☐
Size araştırmayla ilgili soru sorma, tartışma fırsatı tanındı mı?	☐	☐
Sorduğunuz tüm sorulara tatmin edici yanıtlar alabildiniz mi?	☐	☐
Araştırma hakkında yeterli bilgi aldınız mı?	☐	☐
Herhangi bir zamanda herhangi bir nedenle ya da neden göstermeksizin araştırmadan çekilme hakkına sahip olduğunuzu anladınız mı?	☐	☐
Araştırma sonuçlarının uygun bir yolla yayınlanacağına katılıyor musunuz?	☐	☐
Yukarıdaki soruların yanıtları size kim tarafından açıklandı? <i>Lütfen ismini yazınız....</i>		

Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum. Çalışmada ses kaydının yapılmasına izin veriyorum. Bu çalışmayı istediğim zaman yarıda bırakabileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı olarak kullanılmasını kabul ediyorum.

İmza:

Adı / Soyadı:

Tarih:

EK 2: İnsan Araştırmaları Etik Kurul İzni

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu

Merve Çelik

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Spor Yöneticiliği

Sayın Merve Çelik,

“Spor Kurumlarında Çevresel Sürdürülebilirlik Uygulamaları” adlı İnsan Araştırmaları Etik Kuruluna yapmış olduğunuz başvurunuz (Protokol NO. 2024/86) kurulumuzun 01.03.2024 tarihli ve 2024/02 toplantısında değerlendirilerek etik olarak **uygun bulunmuştur**. Bilgilerinize sunarız.

Prof. Dr. Hamit COŐKUN (Başkan)

EK 3: Uzman görüşü

Merve ÇELİK- BAİBÜ- Spor Yöneticiliği Tezli Yüksek Lisans-Görüşme soruları

Gelen Kutusu x

22 Şub Per 16:41 (22 saat önce)

☆

M

Merve ÇELİK
Sayın Nedim Tekin, Ben Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Spor yöneticiliği Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Merve Çelik. Öğretim üyesi Prof. Dr. Dilşad ÇOKNAZ

NEDİM TEKİN

22 Şub Per 21:48 (17 saat önce)

☆

😊

↩

⋮

Alıcı: ben

Spor kurumlarında sürdürülebilirlik uygulamalarının incelenmesi amacıyla tasarladığınız çalışma için hazırlamış olduğunuz yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorulara (kurum yöneticisi ve çalışanlar için/kurumdan hizmet alan kullanıcılar için) ilişkin değerlendirmem aşağıdaki gibidir.

- Açık uçlu sorular çevresel sürdürülebilirlik konusunda veri toplamak için uygundur.
- Açık uçlu sorular başta tanıtıcı sorular ve devamında takip sorular yer alacak şekilde doğru şekilde kurgulanmıştır.
- Açık uçlu soru sayısı çalışma amacı için yeterlidir, gerek görülmesi halinde görüşme esnasında sonda sorular sorulabilir.
- Açık uçlu sorular anlaşılır ve yanıtlanabilir düzeydedir.
- Açık uçlu sorular görüşmecileri yönlendirmeyecek şekilde tasarlanmıştır.

Yukarıda belirttiğim hususlara istinaden hazırlamış olduğunuz sorular tarafımda yeterli görülmüştür. Ayrıca çalışmanızda yapmış olduğum değerlendirmelere yer vermenizden herhangi bir sakınca yoktur.

Kolay gelsin.

Nedim TEKİN PhD

Prof. Dr. Dilşad ÇOKNAZ

